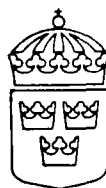

Regeringens proposition

1987/88:137

om besöksförbud

Prop.
1987/88:137

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 10 mars 1988.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Anna-Greta Leijon

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en särskild lag om besöksförbud. Lagen skall ge ett bättre skydd för dem som förföljs och trakasseras och är ett led i strävandena att förbättra skyddet framför allt för kvinnor som utsätts för misshandel och andra övergrepp.

Besöksförbud skall kunna utfärdas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att någon kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera en annan person. Vid bedömningen skall särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla tidigare har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid.

Besöksförbud skall i första hand avse förbud att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denne. Om ett sådant förbud inte är tillräckligt, skall kunna meddelas ett utvidgat besöksförbud, som kan innebära ett förbud att uppehålla sig i närheten av den andra personens bostad eller arbetsplats eller något annat ställe där den personen brukar vistas. Förbudet skall utformas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Besöksförbud får meddelas för högst ett år men kan för längas med högst ett år i taget.

Besöksförbud meddelas av åklagare. Åklagarens beslut kan på begäran av den som har ålagts besöksförbud eller den som förbudet avser att skydda prövas av allmän domstol.

Den som överträder ett besöksförbud skall kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1988.

1 Förslag till Lag om besöksförbud

Härigenom föreskrivs följande.

Förutsättningar för besöksförbud, m.m.

1 § Enligt denna lag får förbud meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person (besöksförbud).

Besöksförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Vid bedömningen av om sådan risk föreligger skall särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid.

Kan syftet med ett besöksförbud tillgodoses genom någon mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Ett besöksförbud omfattar inte kontakter som med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade.

2 § Om det kan antas att ett besöksförbud enligt 1 § inte är tillräckligt, får förbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas.

3 § Ett besöksförbud skall förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

4 § Besöksförbud skall meddelas för viss tid, högst ett år.

Besöksförbudet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Besöksförbudet får förlängas med högst ett år i taget.

5 § Ett beslut om besöksförbud skall delges den mot vilken förbudet avses gälla. Härvid gäller inte 12 och 15 §§ delgivningslagen (1970:428).

6 § Frågor om besöksförbud skall handläggas skyndsamt.

Förfarandet hos åklagaren

7 § Frågor om besöksförbud prövas av allmän åklagare och tas upp på begäran av den som förbudet avses skydda eller när det annars finns anledning till det.

8 § Prövningen av frågor om besöksförbud ankommer på åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses bli tillämpat eller där den mot vilken förbudet avses gälla har sitt hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Är den sistnämnde misstänkt för brott som har betydelse för frågan om

besöksförbud, får frågan prövas även av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet.

I fråga om åklagare tillämpas vidare 7 kap. rättegångsbalken.

9 § För utredning av frågor om besöksförbud får åklagaren anlita biträde av polismyndighet.

I fråga om utredningen gäller i tillämpliga delar 23 kap. 4, 6, 7 och 9-12 §§ rättegångsbalken. Härvid skall vid tillämpningen av 4 och 11 §§ bestämmelserna om den som är misstänkt i stället avse den mot vilken förbudet avses gälla.

10 § Den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100).

11 § Innan frågan om besöksförbud prövas, skall den mot vilken förbudet avses gälla samt den som förbudet avses skydda underrättas om uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och beredas tillfälle att yttra sig över dem. Frågan får dock avgöras utan att så har skett, om åtgärderna är uppenbart obehövligen, om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet eller om avgörandet inte kan uppskjutas.

Åklagaren bestämmer hur underrättelse enligt första stycket skall ske. Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100).

12 § Ett beslut varigenom åklagaren avgör ett ärende om besöksförbud skall vara skriftligt och ange

1. den som förbudet avses skydda och den som förbudet avses gälla,
2. förbudets innebörd och omfattning,
3. de skäl som har bestämt utgången,
4. åberopade lagrum,
5. påföljden vid överträdelse av förbudet samt
6. upplysning om möjligheten att få rättens prövning enligt 14 § och att begära omprövning enligt 23 §.

13 § Vid åklagarens handläggning av ärenden om besöksförbud gäller i övrigt 4-9 §§, 14-15 §§, 20 § första stycket andra meningen 1, 3 och 4 och andra stycket samt 26 § förvaltningslagen (1986:223).

Rättens prövning

14 § Åklagarens beslut i fråga om besöksförbud skall prövas av tingsrätten, om den som har ålagts besöksförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Begäran om sådan prövning skall göras hos åklagaren, som i så fall skall överlämna ärendet till rätten.

15 § Behörig domstol är den tingsrätt där åklagare som har prövat frågan om besöksförbud skall föra talan i brottmål i allmänhet.

16 § Har åklagaren beslutat om besöksförbud, är han skyldig att på begäran av den som förbudet avses skydda föra dennes talan vid rätten, om inte särskilda skäl talar mot det.

Rätten skall begära yttrande av åklagaren, om det inte är obehövligt.

17 § Rätten får förordna att ett besöksförbud tills vidare inte skall gälla. Om besöksförbud inte tidigare meddelats, får rätten meddela sådant förbud fram till dess att ärendet avgjorts slutligt.

18 § Vid avgörande av saken skall tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning är tingsrätten domförför med en lagfaren domare.

Vid omröstning gäller reglerna i 29 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar.

19 § Förhandling inför rätten enligt 4 § andra stycket lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall alltid hållas, om någon part begär det.

20 § Vardera parten skall svara för sin kostnad, om inte sådant förhållande föreligger som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken.

21 § Vid rättens handläggning av ärenden om besöksförbud gäller i övrigt 2 § andra – femte styckena, 3 §, 4 § första och andra styckena, 5 § samt 9–12 §§ lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden. Därvid gäller i fråga om begäran om prövning vad som sägs i den lagen om ansökan.

22 § Har någon begärt rättens prövning av ett beslut i fråga om besöksförbud och är den mot vilken förbudet avses gälla misstänkt för brott som har betydelse för prövning av frågan om förbudet, får beslutet i fråga om besöksförbud prövas i mål om allmänt åtal rörande brottet. Därvid tillämpas bestämmelserna om rättegång i ett sådant mål.

Hävande eller ändring av besöksförbud

23 § Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut i fråga om besöksförbud som har meddelats av åklagaren eller rätten.

Första stycket gäller dock inte om beslutet är föremål för rättens prövning.

Överträdelse av besöksförbud m.m.

24 § Den som bryter mot ett besöksförbud döms för överträdelse av besöksförbud till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

25 § Överträdelse av besöksförbud får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

2 Förslag till Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 19 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 19 §

Sekretess gäller hos polismyndighet för sådan uppgift om enskilds personliga förhållanden som hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,
3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten,
4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller
5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare,
om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i ärende enligt lagen (1988:000) om besöksförbud för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Lagen omtryckt 1988:9.

3 Förslag till Lag om ändring i äktenskapsbalken

Prop. 1987/88:137

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 7 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap. 7 §

I mål om äktenskapsskillnad får domstolen, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna

1. bestämma vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad, dock längst för tiden till dess att bodelning har skett,

2. förordna om skyldighet för den ena maken att utge bidrag till den andra makens underhåll.

I sådant mål får domstolen också, för tiden till dess att skillnadsfrågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna förbjuda makarna att besöka varandra *vid vite, som bestäms i pengar eller till fängelse i högst en månad.*

I sådant mål får domstolen också, för tiden till dess att skillnadsfrågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna förbjuda makarna att besöka varandra.

Ett beslut enligt första stycket får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Ett beslut enligt andra stycket gäller på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslut enligt första eller andra stycket får dock när som helst ändras av domstolen.

Överträder någon ett förbud enligt andra stycket, tillämpas 24 och 25 §§ lagen (1988:000) om besöksförbud.

I mål om äktenskapsskillnad får domstolen dessutom, med tillämpning av bestämmelserna i föräldrabalken, förordna om vad som skall gälla i fråga om vårdnad, umgänge och bidrag till barns underhåll för tiden till dess att sådan fråga har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988. Äldre bestämmelser gäller dock i fråga om förbud enligt 14 kap. 7 § andra stycket som har meddelats före ikraftträdandet.

Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 10 mars 1988

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Gustafsson, Leijon, Peterson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Thalén.

Föredragande: statsrådet Leijon

Proposition om besöksförbud

1 Inledning

I 1987 års regeringsförklaring angavs att ett särskilt program för att stärka brottsoffrens ställning skulle läggas fram. I min anmälan till 1988 års budgetproposition (prop. 1987/88:100 bil. 4 s. 34) presenterade jag ett sådant program. Jag redogjorde där för olika åtgärder som särskilt tar sikte på dem som har utsatts för brott. Av redogörelsen framgår att en rad åtgärder har vidtagits eller kommer att vidtas för att ge ökat stöd åt brottsoffer.

Jag anförde bl.a. följande (prop. 1987/88:100 bil. 4 s. 37).

I samband med att frågor rörande kvinnomisshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor har diskuterats har särskilt uppmärksamats att vissa former av personföljelse inte är ovanliga och ibland har tagit sig oroande uttryck.

Sådan förföljelse kan gestalta sig på olika sätt, exempelvis genom återkommande brev, telefonuppringningar e.d. En inte sällan förekommande situation uppges vara att en man som har dömts till fängelse för någon form av övergrepp mot en kvinna återkommande uppehåller sig omedelbart intill kvinnans arbetsplats eller bostad sedan han frigivits från straffet. Ibland kan naturligtvis förfaranden av detta slag vara straffbara som t. ex. ofredande eller hemfridsbrott, men detta är långtifrån alltid eller ens oftast förhållandet. Hänvändelser från kvinnans sida till polisen blir då i allmänhet resultatlösa, eftersom inget brott anses ha begåtts. Försök eller förberedelse till ofredandebrott är nämligen inte straffbelagt.

I praktiken kan detta få allvarliga konsekvenser för kvinnan. Hon lever i oro och osäkerhet, tvingas kanske byta bostad och hemlighålla sin adress och söker ibland vidta åtgärder för att "byta identitet". Till detta kommer att en del fall är kända då ett sådant beteende från mannens sida slutligen följts av att allvarliga misshandelsbrott har begåtts.

För att förbättra förhållandena för dem som utsatts för trakasserier av sådant slag har från bl. a. kvinnoorganisationerna väckts tanken på att efter danskt mönster öppna möjligheten att i enskilda fall utfärda straffsanktionerade s. k. besöksförbud. Inom justitiedepartementet upprättades sommaren 1987 departementspromemorian (Ds Ju 1987:13) Besöksförbud som innehåller ett förslag med den inriktningen. Jag avser att nu ta upp de frågor som har behandlats i promemorian.

Promemorian, som har remissbehandlats, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. En förteckning över remissinstanserna bör fogas till

protokollet som *bilaga 2*. En sammanställning av remissyttrandena har gjorts inom justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr 87-2087).

Regeringen beslöt den 25 februari 1988 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om besöksförbud, lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) och lag om ändring i äktenskapsbalken. Förslagen hade upprättats inom justitiedepartementet på grundval av den tidigare nämnda departementspromemorian och remissyttrandena. Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Lagrådets yttrande, som avgavs den 4 mars 1988, bör fogas till protokollet som *bilaga 4*. I samband med att jag behandlar de olika sakfrågorna och de enskilda paragraferna i mitt förslag kommer jag in på lagrådets synpunkter. Jag kan emellertid redan nu säga att lagrådet i sak i allt väsentligt godtagit de remitterade förslagen men föreslagit vissa ändringar av i huvudsak teknisk karaktär, vilka jag i princip biträder. Lagrådets granskning har också lett till vissa redaktionella ändringar. I övrigt överensstämmer de förslag som jag nu lägger fram med lagrådsremissens förslag.

2 Gällande ordning m. m.

Det huvudsakliga skyddet för dem som utsätts för våld, hotelser eller trakasserier åstadkoms enligt gällande ordning genom *regler om straff för sådant handlande* och genom möjligheterna att tillgripa *straffprocessuella tvångsmedel* mot den som är misstänkt för ett brott.

Förutom straffbestämmelser som mera direkt tar sikte på skydd av liv och hälsa, såsom de straffsanktionerade förbuden mot *misshandel* och *sexuella övergrepp* som återfinns i 3 resp. 6 kap. brottsbalken (BrB), finns sådana som avser trakasserier av olika slag. De i detta sammanhang mest intressanta straffbestämmelserna är de som gäller *hemfridsbrott, olaga intrång och ofredande*. Samtliga återfinns i 4 kap. BrB, som handlar om brott mot frihet och frid.

I 4 kap. 6 § första stycket BrB sägs sålunda att den som olovligen intränger eller kvarstannar där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg, skall dömas för hemfridsbrott till böter. I andra stycket sägs att om någon annars obehörigen intränger i eller kvarstannar i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, upplagsplats eller på annat dylikt ställe, han skall dömas för olaga intrång till böter. I ett tredje stycke stadgas strängare straff – fängelse högst två år – för grovt brott.

Hemfridskyddet gäller sålunda för bostad, vare sig den är permanent eller tillfällig, medan inträngande i andra lokaler betecknas som olaga intrång. Sistnämnda bestämmelse kom till för att skapa skydd i lokaler där människor arbetar eller annars brukar vistas. Förutom arbetsplatser avses trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i hyresfastigheter.

Hemfridsbrott förutsätter att inträngandet eller kvarstannandet har skett olovligen. Även den som tar sig in i smyg eller gömmer sig i annans bostad omfattas av straffbestämmelsen. Däremot är det inte hemfridsbrott om t.ex. en make tränger in i eller stannar i en bostad som är gemensam för makarna, även om det sker mot den andre makens vilja.

Vad gäller olaga intrång skall gärningen ha företagits obehörigen för att vara straffbar. I förarbetena sägs om betydelsen av detta uttryck att straffbestämmelsen inte blir tillämplig, om förfarandet kan anses överensstämma med lag, rätt, sedvana eller medgivande. Den som söker upp någon i en lokal till vilken allmänheten har tillträde gör sig alltså inte skyldig till olaga intrång även om den personen uttryckligen undanbett sig att bli kontaktad där.

Bestämmelser om ofredande återfinns i 4 kap. 7 § BrB. Där sägs att den som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan, skall dömas för ofredande till böter eller fängelse i högst sex månader. Till skillnad från vad som gäller för hemfridsbrott och olaga intrång är ofredande inte bundet till någon bestämd lokal. Om emellertid en gärning kan bedömas som brott mot 4 kap. 6 § BrB, skall endast denna bestämmelse tillämpas, även om beteendet också innefattar ofredande. Detsamma gäller om gärningen kan bedömas som misshandel i någon form.

Brottsbeskrivningen för ofredande omfattar handlingar av mycket skilda slag. I förarbetena nämns särskilt att någon avsiktligt knuffar annan eller rycker eller sliter i hans kläder eller liknande. Vidare talas om antastande av kvinnor med klappar eller smekningar av olika slag. En väsentlig motivering för straffbudets tillkomst var att man ville värna om kvinnofriden på gator och allmänna platser. S. k. telefonterror hör också till bestämmelsens tillämpningsområde.

Genom lagändringar år 1984 skärptes straffen för sexualbrott. Vidare har gränsdragningen mellan misshandel och grov misshandel nyligen ändrats (se prop. 1987/88:14, JuU 16, rskr. 84, SFS 1988:2). Ändringen innebär att vid bedömningen av om en misshandel skall anses som grov hänsyn skall tas bl. a. till sådana faktorer som att misshandeln har varit oprovocerad och långvarig, påtagligt integritetskränkande eller riktat sig mot skyddslösa personer.

Inte bara straffbestämmelserna utan också *åtalsreglerna* är av betydelse i sammanhanget. Säväl hemfridsbrott och olaga intrång som ofredande förutsätter för åtal att målsäganden har angett brottet till åtal. Undantag gäller för brott enligt 4 kap. 6 § BrB som är grovt och för ofredande som har förövats på allmän plats. I samtliga dessa fall gäller också att åklagaren får väcka åtal om han finner åtal vara påkallat ur allmän synpunkt (4 kap. 11 § BrB).

Före år 1982 förutsatte åtal för misshandel som inte förövats på allmän plats i princip angivelse av målsäganden. Om åtal ansågs påkallat ur allmän synpunkt, kunde åklagaren dock väcka åtal även utan angivelse. Efter förslag av sexualbrottskommittén (Ds Ju 1981:8, prop. 1981/82:43) lades fr. o. m. den 1 januari 1982 alla former av misshandel under allmänt åtal utan krav på angivelse. Motiveringen för detta var dels att inskräpa att misshandel i hemmet eller på annan enskild plats är lika straffvärd som misshandel i andra sammanhang, dels att förbättra kvinnornas praktiska möjligheter till hjälp från myndigheterna. Åtalsreformen medförde att antalet anmälningar för misshandel på enskild plats ökade kraftigt. Det finns likväl skäl att anta att åtskilliga övergrepp aldrig anmäls.

Även om den som utsatts för ett brott anmäler detta, är det många gånger påfrestande att därefter gå igenom det rättsliga förfarandet. Under förundersökningen och rättegången blir det ofta nödvändigt att utsätta den som

anmäلت brottet för ingående förhör. I syfte att lindra påfrestningarna för brottsoffret – eller med rättegångsbalkens (RB) terminologi målsäganden – i samband med rättegången infördes år 1984 en rätt för den målsägande som kan antas vara i behov av personligt stöd under rättegången att åtföljas av en s. k. stödperson (20 kap. 15 § RB).

Arbetet med att förbättra förhållandena för de nu aktuella kategorierna av målsägande har emellertid fortsatt. Rättshjälpskommittén (Ju 1982:01) fick genom tilläggsdirektiv år 1984 i uppdrag att ta upp frågan om formerna för utvidgad rättshjälp åt i första hand kvinnor som utsatts för sexualbrott eller vissa andra våldsbrott. I en proposition (prop. 1987/88:107) som i dagarna överlämnas till riksdagen föreslås på grundval av kommitténs slutbetänkande en särskild lag om målsägandebitråde. Förslaget innehåller förbättringar i fråga om målsägandens rätt till juridiskt biträde vid förundersökning och rättegång. Rätten till sådant biträde är enligt förslaget inte begränsad till målsägande som utsatts för sexualbrott, utan biträde skall i vissa fall kunna förordnas även i mål om annan integritetskränkande brottslighet, t. ex. misshandel eller olaga hot.

När det gäller de straffprocessuella tvångsmedlen förtjänar det också att anmärkas att frågan om häktning vid risk för återfall i brott har ägnats särskild uppmärksamhet i den proposition om häktning och anhållande som nyligen antagits av riksdagen. Därvid har uttalats att det är viktigt att anhållande och häktning används i tillräcklig utsträckning för att förhindra återfall i bl. a. våldsbrott (prop. 1986/87:112, JuU 1987/88:7, rskr. 30. SFS 1987:1211).

Enligt 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100) kan uppgift om enskilda personliga förhållanden i folkbokföringen eller liknande registrering, bl. a. adressuppgifter, hemlighållas, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Efter förslag i en proposition som nyligen har antagits av riksdagen (prop. 1987/88:41, KU 22, rskr. 51. SFS 1987:1161) har sekretessen utvidgats att avse även myndighetsregister som bara omfattar ett begränsat urval av befolkningen. Regeringen har bemyndigats att meddela föreskrifter om i vilka register sekretessen skall gälla. Bakgrunden till ändringen var bl. a. behovet av skydd för kvinnor som förföljs och hotas av sina tidigare makar eller sambor. På grundval av bemyndigandet har sekretessförordningen (1980:657) nyligen försetts med en "katalog" över register som omfattas av denna sekretess (SFS 1988:8).

Bestämmelser om besöksförbud i samband med upplösning av äktenskap finns i äktenskapsbalken, som trädde i kraft den 1 januari 1988. Enligt 14 kap. 7 § äktenskapsbalken kan rätten i mål om äktenskapsskillnad på yrkande av endera maken för tiden till dess att lagakraftägande dom på äktenskapsskillnad föreligger förordna om förbud för makarna vid vite som bestäms i pengar eller fängelse högst en månad att besöka varandra. Möjligheten att meddela ett sådant förbud har ansetts fylla ett praktiskt behov av integritetsbetonad natur (prop. 1986/87:1 s. 338).

Av den redogörelse jag nu har lämnat framgår att man från statsmakternas sida under senare år har ägnat stor uppmärksamhet åt problemet med övergrepp och andra trakasserier mot främst kvinnor och genomfört en rad åtgärder. Jag vill emellertid också framhålla de från praktisk synpunkt

betydelsefulla insatser som har gjorts av kvinnoorganisationerna, politiska och andra, genom kvinnojourer och övernattningshem samt rådgivning och juridisk hjälp i olika former. Från dessa organisationer eller företrädare för dem har, bl. a. i anslutning till en av justitiedepartementet i december 1986 anordnad hearing, framhållits att det finns många kvinnor som upplever sig vara förföljda av män som fortlöpande hotar med övergrepp av olika slag. I många fall är det fråga om män som tidigare avtjänat straff för sådana övergrepp mot kvinnan. Man har från organisationernas sida fört fram tanken att man för att förebygga fortsatt misshandel eller liknande brott mot en kvinna som tidigare har utsatts för detta skulle införa regler som efter utländskt mönster gör det möjligt att meddela ett förbud för gärningsmannen att söka upp kvinnan på nytt.

Riksdagen har nyligen i anledning av några motioner behandlat frågan om besöksförbud. *Justitiekommittén* uttalade bl. a. följande (JuU 1987/88:6, s. 9).

I motionerna om besöksförbud tas upp situationen för de kvinnor som misshandlats eller hotats av sina män och som lever i ständig rädsla för en upprepning. Det har visat sig att rädslan i många fall är välgrundad och att många kvinnor, efter att ha blivit utsatta för övergrepp som lett fram till en separation, blir förföljda av de män de tidigare sammanlevt med. Utskottet vill här peka på att de flesta aggressionshandlingar som en kvinna i denna situation kan utsättas för är straffbelagda. I dessa fall finns möjlighet för polisen att ingripa till kvinnans skydd.

De drabbade kvinnorna har, enligt utskottets mening, emellertid också rätt att kräva att deras fysiska och psykiska integritet skyddas även i vissa fall av personförföljelse som faller utanför det straffbara området. Sådan förföljelse kan gestalta sig på olika sätt, exempelvis genom återkommande brev eller telefonuppringningar. En annan situation kan vara att en man som dömts för övergrepp mot en kvinna återkommande uppehåller sig i omedelbar närhet av kvinnans bostad eller arbetsplats. Ibland kan de här beskrivna förfarandena ha passerat straffbarhetsgränsen för t. ex. ofredande eller hemfridsbrott. Om så inte skulle vara fallet blir emellertid en hänvändelse från kvinnans sida till polisen som regel resultatlös eftersom inget brott kan anses ha begåtts. Samtidigt är det, som utskottet ser saken, uppenbart att här beskrivna beteenden av kvinnan kan upplevas som lika hotfulla och skrämmande som en aktiv handling, som faller under bestämmelserna om t. ex. olaga hot. I dessa lägen skulle enligt utskottets uppfattning ett besöksförbud kunna vara verksamt så till vida att ett omedelbart polisengripande möjliggörs. Även eljest skulle ett besöksförbud kunna ha en allmänt brottsförebyggande effekt som är önskvärd.

Under hänvisning till pågående arbete i justitiedepartementet hemställde utskottet att riksdagen skulle avslå motionerna. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

3 Allmän motivering

3.1 En lag om besöksförbud införs

Mitt förslag: För att åstadkomma ett bättre skydd åt personer som förföljs eller på annat sätt trakasseras införs möjlighet att genom ett straffsanktionerat besöksförbud förbjuda den som trakasserar att ta kontakt med den andra personen. Bestämmelserna om besöksförbud tas in i en särskild lag.

Promemorieförslaget överensstämmer i huvudsak med mitt förslag, dock med den skillnaden att i promemorian föreslås en annan lagteknisk lösning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser anser att det finns ett behov av att kunna ålägga besöksförbud. Två av remissinstanserna anser dock att frågan om hur sådana förbud skall regleras behöver utredas ytterligare.

Skälen för mitt förslag: Av den redogörelse som jag har lämnat för gällande rätt framgår att många av de beteenden som innebär att någon utsätter en annan person för allvarliga trakasserier redan är straffbelagda. Förutom bestämmelserna om straff för kroppsliga övergrepp av olika slag ger bestämmelserna om hemfridsbrott och ofredande ett ganska omfattande skydd. Det står emellertid klart att skyddet inte är heltäckande, bl. a. genom att vissa fall av personförföljelse inte kan hänföras till det straffbara området:

Särskilt svåra är problemen för kvinnor som har misshandlats av tidigare makar eller sambor. Den som – efter att ha blivit hotad eller misshandlad av någon som hon har sammanlevt med – lever i fruktan för att mannen skall söka upp henne och verkställa hotet eller upprepa misshandeln befinner sig i en mycket utsatt situation. Upprepade täta kontaktförsök, t. ex. återkommande brev eller telefonsamtal, kan upplevas som både besvärande och skrämmande men faller inte alltid under någon straffbestämmelse. Förföljelsen kan också ta sig andra uttryck, t. ex. att en man som tidigare har utsatt en kvinna för övergrepp regelbundet uppehåller sig i omedelbar anslutning till hennes bostad eller arbetsplats eller följer efter henne utan att ta direkt kontakt. I den mån ett beteende av detta slag inte är straffbart kan den som drabbas som regel inte få någon hjälp av polisen. Det är först när mannens handlingar tar sig sådana former att de är straffbelagda som samhället i allmänhet ingriper och ger skydd.

För att undvika fortsatta kontakter från mannens sida kan kvinnan tvingas att byta bostadsort, arbete, telefonnummer och kanske t. o. m. namn och personnummer. Enligt min mening är det inte acceptabelt att samhället inte kan erbjuda den drabbade ett bättre skydd i dessa fall. Det har också under remissbehandlingen omvittnats att det finns ett behov av regler som gör det möjligt att i vissa fall förbjuda framför allt den som har begått ett brott mot någon att ta kontakt med denne. Regler om sådana besöksförbud finns i flera andra länder. Även om erfarenheterna av dessa ännu torde vara ganska begränsade, finns det starka skäl att också i Sverige införa bestämmelser av motsvarande slag för att åstadkomma ett ökat skydd för en mycket utsatt grupp.

Under remissbehandlingen av promemorian har inte riktats några egentliga invändningar mot tanken på att införa besöksförbud. Det har emellertid framhållits att det för den som drabbas av förbudet kan innebära en kännbar begränsning av rörelsefriheten. Vidare har påpekats att man inte bör överskatta effekten av ett förbud. Det har framhållits att besöksförbud, hur lagstiftningen än utformas, kan få en begränsad betydelse i praktiken. En av orsakerna till detta skulle vara att de förfaranden som ett besöksförbud främst avser att hindra redan är belagda med straff.

Jag är medveten om riskerna för att besöksförbud överträds eller kringgås och att det även i övrigt kan uppstå svårigheter vid tillämpningen av regler om besöksförbud. Jag menar ändå – och därvidlag har jag ett praktiskt taget enhälligt stöd från remissinstanserna – att ett besöksförbud i många fall

skulle kunna innebära en väsentlig förbättring för den som trakasseras. Många situationer som leder till trakasserier eller direkta övergrepp kan förmodligen undvikas, om den personliga kontakten mellan de berörda inskränks genom ett besöksförbud. Ett individuellt utformat besöksförbud har dessutom sannolikt en större brottsförebyggande effekt än det mera abstrakta straffhotet, som kan realiseras först i efterhand. Om besöksförbudet blir straffsanktionerat, markerar samhället sitt avståndstagande till beteendet än mer, och polisen kan vid överträdelse av förbudet omedelbart gripa in. Regler om besöksförbud skulle således kunna bidra till att förebygga brott mot en person som befinner sig i en skyddslös situation och skapa trygghet för den utsatta parten. Även om ett besöksförbud knappast kan bli effektivt i alla lägen, är sannolikheten för att det skall ge skydd i vissa situationer tillräcklig för att motivera det.

Mot den nu angivna bakgrunden anser jag att promemorians förslag, trots den kritik som har riktats mot enskildheter i förslaget, bör läggas till grund för lagstiftning. Jag återkommer i det följande till hur bestämmelserna om besöksförbud närmare bör utformas för att i allt väsentligt beakta den kritik som har förts fram.

Meningen med ett besöksförbud är, som jag nyss antydde, framför allt att förebygga hotfulla och farliga situationer. Det skall också möjliggöra för polisen att omedelbart ingripa i en situation som upplevs som hotande eller skrämmande för den som förbudet avser att skydda. Det är inte bara besök utan även andra typer av kontakter som ett förbud skall träffa. Termen besöksförbud, som redan fått allmän spridning, kan emellertid lämpligen användas som ett samlande begrepp för de olika typer av förbud som åsyftas.

Bestämmelser om besöksförbud kommer, som jag redan har antytt, säkerligen att få störst betydelse för kvinnor som fruktar trakasserier eller hämndaktioner från män som de tidigare har haft en parrelation till. En lagstiftning i ämnet bör emellertid inte begränsas till enbart den gruppen utan ges en generell utformning. Motsvarande problem kan uppkomma t. ex. i relationen föräldrar–barn eller i ett homosexuellt förhållande. Undantagsvis kan ett besöksförbud vara påkallat också när det inte finns någon tidigare förbindelse mellan parterna.

Som jag tidigare har nämnt finns det redan en bestämmelse om besöksförbud i äktenskapsbalken (14 kap. 7 §). Besöksförbud enligt den bestämmelsen har till syfte att skydda den ene maken från oönskade besök av den andra maken under den ofta ganska uppslitande tid som kan föregå den slutliga upplösningen av ett äktenskap. I och med att domen på äktenskapsskillnad vinner laga kraft upphör besöksförbudet. Någon möjlighet att förlänga förbudet efter den tidpunkten finns inte. Det förslag till lag om besöksförbud som jag nu lägger fram fyller ett helt annat syfte, främst att hindra att någon som redan har förgripit sig mot en person gör sig skyldig till nya övergrepp eller till allvarliga trakasserier. Enligt min mening är skillnaderna så stora och de behov som har legat bakom lagstiftningen så olika när det gäller besöksförbud enligt äktenskapsbalken och den tänkta lagen om besöksförbud att det inte finns skäl att ändra förutsättningarna för besöksförbud i äktenskapsbalken. I fråga om överträdelse av förbud finns det däremot anledning till en samordning. Jag återkommer strax till den frågan.

När det gäller den lagtekniska lösningen har åtskilliga synpunkter lämnats från remissinstanserna. I promemorian föreslås att bestämmelser om besöksförbud införs i polislagen (1984:387) och i brottsbalken. Enligt min mening är det till fördel från bl. a. pedagogisk och lagteknisk synpunkt om bestämmelserna om besöksförbud samlas i en särskild lag. Flera remissinstanser har också förordat detta. Lagen bör innehålla bl.a. bestämmelser om förutsättningarna för förbud, innehållet i förbudet, förfarandet och påföljder vid överträdelse.

Flera av remissinstanserna har särskilt framhållit att det kan uppkomma åtskilliga problem i samband med den praktiska tillämpningen av bestämmelser om besöksförbud. Jag är medveten om det. En möjlighet att meddela besöksförbud i de situationer jag nu behandlar innebär ett väsentligt nytt inslag i svensk rätt. Det är därför, i detta ärende mer än i de flesta, nödvändigt att noga följa tillämpningen och snabbt utvärdera reformen. Det kan då visa sig att det krävs justeringar eller förändringar av olika slag i lagstiftningen. Jag är i så fall beredd att på nytt ta upp dessa frågor till övervägande.

3.2 Förbudets innebörd m. m.

Mitt förslag: Genom besöksförbud skall en person kunna förbjudas att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denne. Om ett sådant förbud inte är tillräckligt, skall ett utvidgat besöksförbud kunna meddelas. Ett sådant kan innefatta förbud att uppehålla sig i närheten av den andra personens bostad eller arbetsplats eller något annat ställe där den personen brukar vistas. Ett besöksförbud skall utformas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Förbudet omfattar inte kontakter som med hänsyn till omständigheterna är uppenbart befogade.

Promemoriaförslaget: Föreskrifter om besöksförbud, som skall utformas individuellt, får innehålla förbud att utan den drabbades medgivande eller annat godtagbart skäl söka upp honom eller henne, söka kontakt genom brev eller telefonsamtal eller uppehålla sig i omedelbar närhet av hans eller hennes bostad eller arbetsplats eller annat sådant förbud.

Remissinstanserna: Remissutfallet är i huvudsak positivt. Några remissinstanser har dock framhållit att det kan uppstå tillämpningssvårigheter. Vissa har avrått från att använda uttrycket "annat godtagbart skäl", eftersom man kan utgå från att parterna kommer att ha olika uppfattningar om vad som är godtagbart.

Skälen för mitt förslag: För att ett besöksförbud skall fungera som ett effektivt skydd måste förbudets omfattning kunna anpassas till förhållandena i det enskilda fallet. Det måste uppenbarligen också sträcka sig längre än till att enbart förbjuda att någon begår lagstridiga handlingar som t.ex. hemfridsbrott och ofredande. En föreskrift med enbart det innehållet skulle ju te sig meningslös med hänsyn till att sådana handlingar redan är

kriminaliserade. Ett av syftena med ett besöksförbud är att förebygga situationer som kan utveckla sig i farlig riktning. Mot den bakgrunden bör besöksförbud ta sikte inte enbart på förbud mot trakasserier utan på förbud mot besök och andra kontakter överhuvudtaget.

Ett besöksförbud som inriktas på aktivt kontaktsökande åtgärder kan utformas på i princip två olika sätt. Ett sätt är att inrikta förbudet på själva kontakten, oavsett var den som förbudet avser att skydda befinner sig. En annan möjlighet är att göra förbudet mera lokalt begränsat och låta det avse kontakter på vissa platser, t. ex. bostaden eller arbetsplatsen.

Syftet med ett besöksförbud bör, som jag nyss nämnde, vara att skydda en person mot förföljelse och andra aktiva trakasserier från en annan person. Den som drabbas av trakasserier är givetvis lika skyddsvärd var dessa än äger rum, även om det i praktiken normalt är bostaden och i vissa fall arbetsplatsen som är de utsatta ställena. Från den synpunkten är det angeläget att ett besöksförbud kan utformas mer generellt och alltså oberoende av var kontakten äger rum.

Mot detta kan anföras att det för den mot vilken förbudet riktas är väsentligt från rättssäkerhetssynpunkt att han på förhand kan bedöma var någonstans som förbudet gäller. Med hänsyn till att ett besöksförbud av denna typ innefattar endast ett förbud mot ett aktivt kontaktsökande har emellertid sådana invändningar ingen avgörande tyngd. Någon mer väsentlig avgränsning i vederbörandes allmänna rörelsefrihet kan nämligen aldrig komma till stånd som följd av ett sådant förbud mot ett aktivt kontaktande av en annan person. Situationen kan ställa sig annorlunda om förbudet utsträcks till att uppehålla sig i närheten av den som förbudet avser att skydda. Jag återkommer strax till den frågan.

Jag anser därför att ett besöksförbud som innebär förbud mot aktiva kontakter inte behöver begränsas till vissa lokaler. Detta betyder att förbudet skyddar mot kontaktförsök inte bara i den trakasserades bostad utan även t. ex. på ett kvinnohus dit den som förbudet avses skydda har tagit sin tillflykt.

Om bestämmelserna om besöksförbud utformas på det sätt som jag här förordar, kommer således förbudet att omfatta enbart aktiva handlingar av den mot vilken förbudet riktar sig, i första hand att söka upp eller på annat sätt kontakta den som förbudet avser att skydda, t. ex. per brev eller per telefon. Ett besöksförbud bör emellertid, för att ge det eftersträvade skyddet, även kunna omfatta att följa efter en annan person. Jag tänker då närmast på att någon i trakasserings syfte följer efter en annan person t. ex. på vägen mellan bostaden och arbetsplatsen.

Detta innebär att möten som sker oplanerat, t. ex. därför att båda råkar åka med samma buss eller gå på samma teaterföreställning, inte kommer att omfattas av förbudet, om inte den som har ålagts förbudet utnyttjar tillfället för att aktivt söka kontakt eller på annat sätt trakassera den som förbudet avser att skydda.

Enligt promemorieförslaget bör ett förbud begränsas till att avse kontakter utan den andres medgivande eller utan annat godtagbart skäl. Den begränsningen har mött viss kritik vid remissbehandlingen. För min del instämmer jag i tanken bakom promemoriens förslag, nämligen att ett förbud inte bör

hindra kontakter som sker med den skyddades medgivande eller som av annat skäl framstår som uppenbart befogade. Enligt min mening bör lagtexten utformas så att det klart framgår att förbudet inte omfattar uppenbart befogade kontakter. Från principiell synpunkt anser jag nämligen att det inte skulle vara acceptabelt om sådana kontakter formellt sett omfattades av en förbudsregel. Jag återkommer också till dessa frågor när jag går in på frågan om sanktioner vid överträdelse av ett förbud.

I de allra flesta fall torde ett generellt kontaktförbud av de slag som jag nyss har redogjort för vara tillräckligt för att motverka förföljelse eller andra trakasserier. I en del fall kan det emellertid krävas ett förbud som går utöver detta. Jag tänker då på den möjlighet som föreslås i promemorian att utfärda förbud att uppehålla sig i omedelbar närhet av den andres bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den andre brukar vistas. Ett sådant *utvidgat besöksförbud* kan i vissa fall innebära en mera långtgående inskränkning av rörelsefriheten och bör kunna utfärdas endast om det inte är tillräckligt med ett generellt kontaktförbud av det tidigare nämnda slaget. Ett utvidgat förbud bör inte utfärdas annat än när det är påkallat med hänsyn till omständigheterna och inte heller utsträckas geografiskt längre än vad som är nödvändigt.

Vid ett utvidgat besöksförbud är det särskilt viktigt att det av beslutet klart framgår vad förbudet omfattar. Ett sådant förbud måste, i motsats till ett generellt kontaktförbud, avgränsas geografiskt. Det bör kunna ske genom att förbudet omfattar exempelvis en viss fastighet. Undantagsvis bör ett förbud kunna omfatta ett något större område, t. ex. ett kvarter. Det kan givetvis tyckas vara en nackdel i den praktiska tillämpningen, om det i förbudet måste anges en viss bostadsadress, arbetsplats eller liknande, eftersom beslutet då måste ändras, om den som förbudet avser att skydda flyttar eller byter arbete. Fördelarna från både kontroll- och rättssäkerhetsynpunkt är emellertid så stora att de uppväger nackdelarna.

Ett utvidgat besöksförbud kan i och för sig sägas innebära en viss inskränkning i den rörelsefrihet som enligt 2 kap. 8 § regeringsformen är tillförsäkrad envar. Med hänsyn till att det i allmänhet rör sig om lindriga ingrepp i rörelsefriheten och att starka skäl talar för att en möjlighet till utvidgat besöksförbud införs, anser jag emellertid att detta får godtas.

Den som åläggs ett besöksförbud får självfallet inte i någon mera betydande mån hindras från att leva ett normalt liv. Den beslutande myndigheten måste därför väga in även dennes förhållanden, både för att bedöma om ett besöksförbud överhuvudtaget är motiverat och för att pröva hur förbudet bör utformas. Det innebär att ett besöksförbud normalt inte bör utfärdas utan att beslutsmyndigheten har haft tillfälle att höra såväl den som förbudet avser att skydda som den mot vilken förbudet riktas. Jag återkommer till den frågan.

Det är en mycket grannlaga uppgift att bestämma innehållet i ett besöksförbud. Förbudet måste utformas så att det är effektivt samtidigt som det inte får göras mer ingripande för den som det riktar sig mot än som är motiverat med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Särskilda problem uppstår, om den som åläggs besöksförbudet och den som förbudet avser att skydda har legitima skäl till täta kontakter. De kan t.ex. ha

gemensamma barn. Den försiktighet som bör iaktas i tillämpningen gör sig självfallet gällande med särskild styrka i en sådan situation, men den kan inte ses som något generellt hinder mot att i det enskilda fallet utfärda ett förbud.

Besöksförbud får inte hindra föräldrar att umgås med sina barn, utom givetvis i de fall förbudet har tillkommit för att skydda barnet. Praktiska problem i fråga om umgänge med barn bör kunna lösas t. ex. genom att personal inom socialtjänsten förmedlar kontakter mellan föräldrarna och följer med barnet mellan föräldrarnas bostäder.

3.3 Förutsättningar för förbud

Mitt förslag: Besöksförbud skall kunna meddelas, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att någon kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera en annan person. Vid bedömningen av om sådan risk föreligger skall särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla tidigare har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid. Besöksförbud får inte meddelas, om syftet med förbudet kan tillgodoses genom någon mindre ingripande åtgärd. Frågan om besöksförbud kan tas upp även utan uttrycklig begäran från den som förbudet avser att skydda.

Promemoriaförslaget: Ett besöksförbud skall bara kunna riktas mot någon som har begått ett brott riktat mot annans hälsa, frihet eller frid. Vidare krävs att gärningsmannen förföljer den som har utsatts för brottet och att det bedöms nödvändigt med föreskrifter för att förekomma fortsatta övergrepp. En förutsättning för förbud skall vara att den som utsatts för förföljelsen själv begär ett förbud.

Remissinstanserna: Remissutfallet är i huvudsak positivt. Remissinstanserna har i allmänhet godtagit att tidigare brott skall vara en förutsättning för förbud. Kritik har dock riktats mot att förutsättningarna inte tillräckligt klart framgår av lagtexten. Ett flertal remissinstanser har också framhållit att förslaget inte ger tillräckligt utrymme för att ålägga besöksförbud under förundersökning och tiden fram till dess det föreligger en dom i brottmålet. Vidare har påpekats att kravet på redan pågående förföljelse medför att det inte går att utfärda besöksförbud i fall där det finns en påtaglig risk för nya övergrepp men där gärningsmannen t. ex. på grund av frihetsberövande inte har kunnat ta kontakt med den andra personen. Vissa remissinstanser menar att det inte bör krävas en uttrycklig begäran om besöksförbud från den som utsatts för förföljelsen.

Skälen för mitt förslag: När frågan om besöksförbud har diskuterats, har man i allmänhet utgått från att syftet med ett förbud framför allt skall vara att hindra att någon som har drabbats av ett brott utsatts för förföljelse eller andra trakasserier av gärningsmannen. Den grupp som framför andra stått i blickpunkten har varit kvinnor som tidigare har utsatts för misshandel av make eller sambo. En möjlighet att ålägga besöksförbud kan emellertid vara av värde redan i samband med anmälan om brott. Det är naturligt att offerets

rädsla för gärningsmannen är störst i nära anslutning till brottet, och risken för nya brott eller trakasserier av olika slag är i allmänhet större i de situationerna. Som flera remissinstanser har påpekat är det dels under förundersökningen och brottmålsprocessen, dels i anslutning till att någon som har dömts friges från straff, som besöksförbud kan vara ett särskilt betydelsefullt inslag i samhällets stöd åt målsäganden.

Den grundläggande förutsättningen för ett besöksförbud bör enligt min mening vara att det finns en klar risk för att den som förbudet skall skydda kommer att utsättas för brott eller för förföljelse eller andra former av allvarliga trakasserier. Vid bedömningen av detta bör det vara en särskilt viktig omständighet om den som förbudet avses gälla tidigare har begått brott mot den andra personen. Det är ju ett tecken på att han inte dragit sig för att angripa den som man vill skydda. Eftersom besöksförbud skall tjäna ett förebyggande syfte bör det emellertid inte i alla situationer krävas att det kan styrkas att han begått ett brott mot den andra personen. En sådan avgränsning skulle medföra att det inte blir möjligt att meddela besöksförbud i alla situationer där det är sakligt befogat. Jag tänker då bl. a. på den situationen att den mot vilken förbudet avses gälla är misstänkt för ett brott som ännu inte hunnit utredas och där det alltså i viss mån kan vara oklart om det går att styrka brott. En annan situation kan vara att den mot vilken förbudet avses gälla tidigare vid flera tillfällen gjort sig skyldig till allvarliga våldsbrott, som dock har varit riktade mot andra personer, t. ex. tidigare sambor. Vidare kan en begäran om besöksförbud ha föregåtts av omfattande trakasserier som dock inte har överskridit gränsen för det straffbara. Med tanke på de skiftande situationer i vilka behov av besöksförbud kan uppstå bör som gemensam förutsättning uppställas att det *på grund av särskilda omständigheter* finns risk för trakasserier. Samtidigt vill jag betona att möjligheten att använda besöksförbud utan att den mot vilken förbudet avses gälla tidigare har begått brott mot den andra personen bör användas mycket restriktivt.

Ett besöksförbud syftar bl. a. till att förhindra brott, och uttrycken förföljelse och trakasserier täcker givetvis även brott av olika slag. Som *lagrådet* påpekat kan det vara lämpligt att risk för brott uttryckligen anges i lagtexten som en grund för ett besöksförbud. Jag återkommer i specialmotiveringen till frågan vilka typer av brott som särskilt bör beaktas i det sammanhanget.

Även om jag således anser att tidigare brott inte bör vara någon absolut förutsättning för besöksförbud, torde tidigare brottslighet mot den som förbudet avser att skydda bli den utan tvekan viktigaste omständigheten vid bedömningen av om besöksförbud skall meddelas. Därvid bör särskild hänsyn tas till vissa typer av brott. Detta bör uttryckligen framgå av lagtexten. De brott som jag tänker på är i första hand sådana som har riktat sig mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid. Det innebär att bl. a. misshandel och olaga hot men även sådana brott som hemfridsbrott och ofredande skall beaktas. Detta hindrar givetvis inte att i speciella situationer även andra typer av brott kan komma in vid riskbedömningen. Olaga innehav av typiskt farliga föremål, t. ex. sprängmedel eller skjutvapen, är något som i ett enskilt fall kan vara av betydelse.

Undantagsvis bör även brott riktade mot en tredje person kunna vara en sådan särskild omständighet som kan beaktas. Förutsättningen bör då normalt vara dels att det rör sig om brott mot annans liv, hälsa eller frihet, dels att det är fråga om allvarliga brott. I allmänhet bör det också vara fråga om upprepad brottslighet. Om således en man vid åtskilliga tillfällen tidigare har misshandlat kvinnor han sammanbott med, bör besöksförbud kunna meddelas för att skydda en kvinna han senare sammanbott med, även om han inte misshandlat henne.

Frågan är vidare vad man skall kräva för att anse att en *risk* för brott eller för förföljelse eller allvarliga trakasserier föreligger. Riskbedömningar är generellt sett vanskliga att göra. Sådana förekommer emellertid bl.a. vid tillämpningen av straffprocessuella tvångsmedel. Det ligger enligt min mening nära till hands att göra en jämförelse med bedömningar av det slaget.

En grundläggande förutsättning måste till en början vara att det rör sig om en konkret risk för brott, förföljelse eller trakasserier med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. Ibland är det uppenbart att det finns en risk för upprepning av ett visst beteende på grund av parternas speciella relationer och i betraktande av vad som tidigare har hänt. Om frågan om besöksförbud prövas under en förundersökning, spelar det givetvis stor roll om den misstänkte tidigare har lagförts för brott av liknande slag. Om det står klart att han vid flera tillfällen har förgripit sig mot den andra personen, bör förutsättningarna för ett besöksförbud normalt sett vara för handen, under förutsättning att inte andra omständigheter talar för att risken för nya övergrepp har upphört. Om gärningsmannen bara har gjort sig skyldig till ett enda brott, kan det däremot krävas större försiktighet vid bedömningen. En viktig faktor bör enligt min mening då vara om gärningsmannen efter brottet har uttalat sig eller uppträtt på ett sådant sätt att brottsoffret känner ängslan och denna ängslan på objektiva grunder ter sig befogad. Gärningsmannen kan t.ex. i samband med polisförhör eller inför domstol ha agerat på ett sådant sätt att det på goda grunder kan antas att han inte tänker lämna offret i fred.

Jag återkommer i specialmotiveringen ytterligare till frågan om riskbedömningen och då bl.a. till frågan i vad mån tidigare brottslighet skall beaktas.

Under remissbehandlingen har kritik riktats mot förslaget i promemorian att det skall krävas *en pågående förföljelse* för att besöksförbud skall kunna meddelas. Vissa remissinstanser har menat att ett sådant krav skulle föra för långt. Jag delar denna uppfattning. Kravet kan nämligen betyda att möjligheten att skydda en person genom ett besöksförbud går förlorad i vissa fall. Bl.a. kan det innebära att det blir omöjligt att utfärda besöksförbud i den situationen att någon som avtjänar ett längre fängelsestraff för ett allvarligt övergrepp mot någon står inför frigivning och det föreligger en klar risk för trakasserier mot brottsoffret. Under själva frihetsberövandet har möjligheterna att trakassera självfallet varit begränsade. Och för den som hotas av trakasserier kan situationen vara lika skrämmande oavsett om dessa redan påbörjats eller ej. Mot den bakgrunden anser jag att redan en risk för förföljelse eller allvarliga trakasserier bör kunna föranleda besöksförbud.

En viktig fråga är vidare *vad som avses med förföljelse eller trakasserier*.

Förföljelse bör anses vara för handen, om någon vid upprepade tillfällen på ett mycket påträngande eller eljest besvärande sätt söker kontakt med en person mot dennes vilja. Kontakten kan ske t.ex. genom besök, telefonsamtal eller brev. Telefon- eller brevterror faller således under tillämpningsområdet.

Vissa slag av trakasserier är lindrigare och kan inte direkt betecknas som förföljelse. Jag tänker då på t.ex. upprepade mycket aggressiva uttalanden – som dock inte är av den karaktären att de är straffbara – eller ett beteende som allmänt sett är ägnat att skrämja den som utsätts för det. Exempel på det sistnämnda kan vara att någon, utan att ta kontakt men i uppenbart syfte att trakassera, besvara eller skrämja, mer eller mindre regelbundet följer efter en annan person eller regelbundet väntar utanför den andres bostad eller arbetsplats. Sådana beteenden bör givetvis också falla under tillämpningsområdet. Risk för trakasserier som inte är av allvarligt slag bör dock inte kunna läggas till grund för ett besöksförbud.

En allmän begränsning bör vara att ett besöksförbud inte får meddelas om *syftet med förbudet kan uppnås genom någon annan mindre ingripande åtgärd*. Det är en sedan länge erkänd princip för bl.a. straffprocessuella tvångsmedel att en tvångsåtgärd inte får vara mer ingripande än som behövs med hänsyn till åtgärdens syfte. Motsvarande princip bör uttryckligen skrivas in i bestämmelserna om besöksförbud. I samband med utredningen av en fråga om besöksförbud bör den som förbudet avses gälla om möjligt alltid få tillfälle att yttra sig innan beslutet meddelas, något som jag återkommer till. Visar det sig då att syftet med förbudet kan uppnås på annat sätt, bör frågan falla. I en del situationer kan den som beslutar om besöksförbud vid samtal med den mot vilken förbudet avses gälla kanske tala denne till rätta. Den beslutande myndigheten måste också alltid hålla i minnet att det bakom en begäran om besöksförbud kan ligga en konflikt mellan parterna, vilken i första hand bör lösas på annat sätt än genom ett besöksförbud.

Det kan också visa sig att risken för trakasserier kan elimineras på annat sätt. Skall den mot vilken förbudet avses gälla t.ex. läggas in på ett behandlingshem där kontakterna med omvärlden är begränsade, eller avser han att flytta till en annan del av landet eller utomlands, påverkar det givetvis frågan om det finns förutsättningar för ett besöksförbud.

Besöksförbud tar således sikte på de relativt få fall där det fordras ett individuellt förbud mot kontakter för att ge ett tillräckligt skydd mot övergrepp och trakasserier, dvs. i fall där det generella straffhotet inte är tillräckligt. Besöksförbud är givetvis inte heller avsett att ersätta eller komplettera de straffprocessuella tvångsmedlen i brottmål utan fyller ett helt annat syfte.

Av principen att besöksförbud bara får tillgripas om någon mindre ingripande åtgärd inte räcker bör också följa att ett besöksförbud inte får göras mer omfattande än vad som är påkallat med hänsyn till omständigheterna.

En särskild fråga är om det skall krävas en uttrycklig *begäran* av den som förbudet avser att skydda för att besöksförbud skall kunna utfärdas. En del remissinstanser som ställt sig kritiska till förslaget i denna del har anfört att det ställer alltför stora krav på den som förbudet avser att skydda. Jag delar

den uppfattningen. En uttrycklig begränsning till sådana fall där den som förbudet avser att skydda själv begär besöksförbud kan enligt min mening innebära att man i vissa fall har alltför höga anspråk på en människa i ett utsatt läge. Visserligen kan man räkna med att den som riskerar att trakasseras i de allra flesta fall självmant kommer att ta upp frågan, men risken finns att de mest utsatta grupperna inte förmår ta det steget. Med tanke på dessa fall bör frågan om ett besöksförbud kunna tas upp även utan en begäran. En annan sak är att besöksförbud givetvis inte skall meddelas, om den som förbudet avser att skydda motsätter sig det.

Det är, som några remissinstanser har påpekat, också viktigt att den som förbudet avser att skydda får information om möjligheten till besöksförbud. Jag utgår från att detta behov tillgodoses i det pågående arbetet med informationsmaterial till målsägandena (jfr prop. 1987/88:1).

3.4 Förbudstidens längd

Mitt förslag: Besöksförbud skall meddelas för viss tid, högst ett år. Förlängning av förbudet skall kunna ske genom nytt beslut. Beslut om besöksförbud gäller omedelbart, om inte annat förordnas. Ett förbud kan upphävas före utgången av tiden.

Promemorieförslaget: Besöksförbud skall meddelas för viss tid. Tiden får inte överskrida fem år från den tidpunkt då det brott som besöksförbudet grundas på begicks. I normalfallet skall ett beslut om besöksförbud gälla ett år från tidpunkten för beslutet. Beslut om besöksförbud skall gälla omedelbart. Förbudet skall kunna upphävas före tidens utgång på begäran av den som förbudet avser att skydda eller den som ålagts förbud.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har godtagit den föreslagna maximitiden, fem år, och att förbud i normalfallet skall gälla ett år. Kritik har däremot riktats mot att tiden för förbud skall beräknas med utgångspunkt från det brott som förbudet grundas på. Flera remissinstanser har påpekat att, om den mot vilken förbudet avses gälla har ådömts ett långvarigt fängelsestraff, möjligheterna kan vara mycket begränsade att ålägga honom ett besöksförbud, om det behövs när verkställigheten av straffet är avslutad. Sveriges advokatsamfund har ställt sig kritiskt till en så lång maximitid som fem år och i stället föreslagit tre år.

Skälen för mitt förslag: Det står klart att besöksförbud skall gälla under en viss i beslutet fastställd tid. Från rättssäkerhetssynpunkt är det väsentligt att förbudet inte sträcks ut längre i tiden än som är nödvändigt. Även om det i enstaka fall kan behövas en mycket lång förbudstid, är det enligt min mening bättre att lösa detta genom en möjlighet till förlängning, varigenom frågan om förbudets sakliga berättigande kan omprövas i ljuset av vunna erfarenheter än genom en lång maximitid. Att man i lag slår fast en relativt kort maximitid för ett enskilt beslut om besöksförbud är mot den bakgrunden en lämplig lösning. Under remissbehandlingen har inte någon erinran riktats

mot förslaget i promemorian om att ett besöksförbud i normalfallet skall gälla i ett år. Enligt min mening är detta en lämplig maximitid.

Förbudstidens längd i det enskilda fallet får naturligtvis bestämmas efter en prövning med hänsyn till omständigheterna. Det finns säkerligen situationer där man på förhand kan bedöma ganska säkert vilken tid som är lämplig, men ingenting bör enligt min mening hindra att man, om närmare hållpunkter för en sådan bedömning saknas, sätter förbudstiden till ett år.

Förlängning av ett besöksförbud bör kunna ske för högst samma tid som grundbeslutet, dvs. med högst ett år i taget. Frågan om förlängning kan komma upp t.ex. vid överträdelse av förbudet. Kvarstår risken för trakasserier, bör förbudet givetvis också kunna förlängas, även om inga överträdelser har skett. Om besöksförbudet emellertid har fungerat på det sätt som har varit avsett, dvs. om den som ålagts förbudet har avstått från kontakter med den som förbudet avsett att skydda, torde det många gånger inte vara påkallat med någon förlängning. De problem som besöksförbuden avser att motverka torde ju som regel avta efter en tid. Mot bakgrund av de skiftande situationer i vilka besöksförbud kan förekomma bör emellertid någon absolut längsta tid för besöksförbud inte anges i lagen.

I motsats till vad som föreslogs i promemorian anser jag att förbudstidens längd inte bör räknas från tidpunkten för det brott eller andra händelser som har föranlett förbudet. Detta följer redan av att det inte skall vara en förutsättning för besöksförbud att ett brott har begåtts. Med den betoning av risken för kommande trakasserier som jag i det föregående förordat när det gäller förutsättningarna för besöksförbud finns det inte heller någon naturlig anledning att knyta förbudets varaktighet till någon viss händelse bakåt i tiden. I stället bör ett förbud gälla från beslutets dag, om inte annat anges.

I promemorian har föreslagits att besöksförbud skall *gälla omedelbart*, dvs. utan hinder av att beslutet inte har vunnit laga kraft. Detta förslag har godtagits av remissinstanserna. Jag instämmer i det. Det är viktigt att samhället reagerar snabbt i sådana situationer där ett förbud kan behövas.

Undantagsvis kan det dock vara lämpligare att i stället låta ett förbud träda i kraft någon tid efter beslutet. Ett exempel på det är om den som förbudet avses gälla vid en viss framtida tidpunkt kommer att frigges från fängelsestraff eller skrivs ut från sjukhus. Det kan då ibland vara lämpligt att låta förbudet gälla från den tidpunkten. Bestämmelsen bör därför enligt min mening utformas så att ett besöksförbud gäller omedelbart, om inte annat förordnas i beslutet.

Enligt min mening måste ett beslut om besöksförbud *delges* den som åläggs förbudet för att straffansvar skall kunna komma i fråga. Beslut som meddelas vid ett skriftligt förfarande skall delges enligt bestämmelserna i delgivningslagen (1970:428). Meddelas däremot beslutet i närvaro av den som åläggs förbudet, krävs inte något särskilt delgivningsförfarande (jfr 20 § delgivningslagen). Om beslutet har meddelats muntligen, måste dock givetvis den som åläggs förbudet ändå tillställas det skriftliga beslutet.

Om det visar sig att förbudet inte längre behövs, bör det kunna hävas i förtid. Jag återkommer till den frågan i det följande.

3.5.1 Beslutande myndighet m.m.

Mitt förslag: Frågor om besöksförbud prövas av allmän åklagare.

Promemorieförslaget: Beslut om besöksförbud skall fattas av domstol i vissa fall och i övrigt av polismyndighet. Om frågan om besöksförbud kommer upp under en pågående brottmålsrättegång, skall beslutet ankomma på domstol. Talan skall då föras av åklagare men rätten bör också självmant kunna pröva frågan om förbud. I övriga fall skall besluten ankomma på polismyndighet.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Inga invändningar har riktats mot att domstol skall kunna besluta om besöksförbud i en pågående brottmålsprocess. Många godtar också att en polismyndighet skall kunna fatta beslut i övriga fall. Ett flertal remissinstanser, bland dem riksåklagaren, de flesta av de andra företrädarna för åklagarväsendet, riksdagens ombudsmän (justitieombudsmannen Anders Wigelius) och Sveriges advokatsamfund, avstyrker dock att besöksförbud skall kunna meddelas av polismyndighet. Bl.a. riksåklagaren, Wigelius och Sveriges advokatsamfund förordar att beslut om besöksförbud enbart skall få fattas av domstol. Andra remissinstanser anser att beslut om besöksförbud skall få fattas av åklagare eller domstol. Den senare lösningen har enligt remissinstanserna den fördelen att behovet av brådskande beslut tillgodoses samtidigt som man får en tillräckligt rättssäker prövning.

Skälen för mitt förslag: En grundläggande fråga är givetvis vilken myndighet som skall anförtros uppgiften att besluta om besöksförbud. Bland remissinstanserna finns olika uppfattningar. En självklar utgångspunkt bör enligt min mening vara att frågorna anförtros en myndighet där man kan utgå från att både snabbhets- och rättssäkerhetsaspekterna blir tillgodosedda vid prövningen. Därvid bör särskilt beaktas att ett beslut om besöksförbud kan bli ingripande för den som åläggs förbudet och att det vid prövningen av frågor om besöksförbud kan bli fråga om att ta ställning till både rättsliga frågor och frågor om bevisning. Att uppgiften att besluta om besöksförbud läggs på något organ inom rättsväsendet framstår mot den bakgrunden som nödvändigt. De myndigheter som då kan komma i fråga är domstol, åklagare eller polismyndighet.

Enligt promemorian ter det sig främmande att låta beslut om besöksförbud fattas av domstol, om det inte samtidigt pågår en förundersökning eller brottmålsprocess. Vidare påpekas att omständigheterna ibland kan vara sådana att frågan om förbud bör tas upp omgående i en akut situation. Det framhålls också att ett besöksförbud har förhållandevis begränsade rättsverkningar. Detta talar enligt promemorian för att domstolarna inte bör betungas med att som första instans fatta beslut om besöksförbud. De flesta remissinstanser har ställt sig bakom denna uppfattning.

Till förmån för alternativet med en annan beslutsmyndighet än domstol talar framför allt behovet av att i akuta situationer snabbt få fram ett beslut om besöksförbud och det angelägna i att utredningen i förbudsfrågan kan ske

enkelt och smidigt. Visserligen kommer domstolarna i framtiden att ha viss beredskap under veckoslut och helger för prövning av häktningsfrågor, men denna verksamhet kommer att vara begränsad. Den är heller inte avpassad för frågor av det här slaget. Åklagarväsendet har däremot genom ett beredskapssystem tillgång till beslutsfattande åklagare dygnet runt. Därigenom finns goda förutsättningar för att beslut som är av brådsakande natur skall kunna fattas med tillräcklig skyndsamhet. Det ingår också i stor utsträckning i åklagarnas nuvarande uppgifter att göra bedömningar av det slag som krävs i frågor om besöksförbud.

Vidare måste givetvis en viss utredning ske innan frågan om besöksförbud kan avgöras. Skulle uppgiften att besluta om besöksförbud läggas på domstol – och jag anser att allmän domstol ligger närmast till hands i detta sammanhang – skulle det få ankomma på parterna själva att åstadkomma erforderlig utredning. Det skulle enligt min mening åtminstone i vissa fall ställa alltför stora krav på den enskilde. Det finns då en uppenbar risk för att många skulle dra sig för att begära besöksförbud.

Givetvis skulle en del av de angivna problemen kunna lösas, om förfarandet utformas så att åklagare föranstaltar om utredning och för talan vid domstol om besöksförbud. Mot en sådan lösning talar emellertid att den skulle medföra ett relativt omständligt förfarande.

Om beslutsmyndigheten uppfyller högt ställda krav på rättslig kompetens och erfarenhet av närbesläktade frågeställningar, bör rättssäkerhetsaspekterna i övrigt kunna tillgodoses genom en rätt till domstolsprövning av besluten.

Mot den nu angivna bakgrunden bör man enligt min mening inte lägga uppgiften att som första instans pröva frågor om besöksförbud på domstol. Då kvarstår alternativen åklagare eller polismyndighet.

Även om jag kan hålla med om att det finns fördelar med att lägga beslut om besöksförbud på polisen, är den lösningen förenad med fler svårigheter än som antyds i promemorian. I sammanhanget kan jag inte bortse från den kritik som från rättssäkerhetssynpunkt har riktats mot förslaget om polismyndighet som beslutande. Jag delar inte promemorians uppfattning att beslut om besöksförbud närmast skulle vara en politirättslig fråga och att den skulle vara främmande för åklagarväsendet. Enligt min mening lämpar sig tvärtom frågor om besöksförbud väl för åklagare att besluta om. De bedömningar som krävs kan, som jag redan har varit inne på, inte sällan bli av komplicerad natur och i stor utsträckning likna de överväganden som förekommer vid frågor om straffprocessuella tvångsmedel som reseförbud, anhållande och häktning. I dessa fall är befogenheten att besluta förbehållen åklagare eller domstol.

Jag har redan tidigare berört åklagarnas förutsättningar att snabbt fatta beslut. När det gäller möjligheterna att utreda frågor om besöksförbud torde en tillfredsställande lösning kunna uppnås, om åklagaren vid behov får anlitat biträde av polisen. Om man – som jag strax återkommer till – utgår från att domstol skall kunna pröva ett beslut om besöksförbud antingen i ett fristående förfarande eller i samband med en brottmålsrättegång, faller det sig också naturligare att lägga uppgiften att föra talan vid domstolen på åklagaren än på polisen.

Jag anser mot denna bakgrund att beslut i frågor om besöksförbud bör fattas av åklagare. Som jag redan sagt måste det, som också föreslås i promemorian, finnas en möjlighet att bringa åklagarens beslut i frågor om besöksförbud under rättens prövning. En sådan lösning torde stå i god överensstämmelse med Sveriges åtaganden i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

Jag återkommer strax till frågan om hur förfarandet hos åklagaren bör utformas mera i detalj.

Snabbhet vid handläggning av ärenden om besöksförbud är enligt min mening av stor betydelse med hänsyn både till den som förbudet avser att skydda och till den som kan komma att åläggas besöksförbud. En generell regel bör därför finnas om att frågor om besöksförbud alltid skall handläggas skyndsamt.

3.5.2 Förfarandet hos åklagaren

Mitt förslag: Begäran om besöksförbud skall kunna ske muntligen eller skriftligen. Innan åklagaren fattar beslut skall parterna i princip beredas tillfälle att yttra sig. Beslut i fråga om besöksförbud skall vara skriftligt.

Promemorian behandlar inte denna fråga.

Skälen för mitt förslag: Beslut om besöksförbud kommer, om den av mig föreslagna lösningen godtas, alltid att fattas av åklagare i första instans. Enligt min mening bör stor vikt läggas vid att förfarandet hos åklagaren är enkelt och smidigt. Den som begär att ett förbud skall utfärdas skall kunna få sin sak prövad snabbt och utan att behöva anlita någon juridisk hjälp. Vid utformningen av förfarandet hos åklagaren bör man därför sträva efter lösningar som är enkla och praktiska främst för den som förbudet skall skydda.

En fråga om besöksförbud torde som regel aktualiseras genom att den som förbudet avser att skydda själv begär att ett förbud skall utfärdas. Normalt bör en sådan begäran göras direkt hos åklagare. Något formellt krav på detta eller några särskilda regler om hur en begäran skall utformas behövs inte. Det innebär bl.a. att en muntlig begäran om besöksförbud är tillräcklig. I de fall en begäran om besöksförbud inte innehåller de uppgifter som behövs för åklagarens ställningstagande, får det ankomma på denne att skaffa sådant underlag, t.ex. genom att sammanträffa med den som begär förbudet.

Även om beslut om besöksförbud ankommer på åklagare, torde det i många fall vara naturligt för den som vill att ett besöksförbud utfärdas att i stället vända sig till polisen. Frågan kan t.ex. komma upp i samband med något polisingripande som inte resulterar i en anmälan om brott. Den kan också aktualiseras vid ett förhör under en förundersökning. Om en fråga om besöksförbud väcks hos polisen, bör denna enligt min mening ha skyldighet att omedelbart vidarebefordra begäran till åklagaren. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Det bör således inte krävas att den som förbudet avser att skydda alltid själv begär besöksförbud hos åklagaren. Många kan på grund av rädsla eller av andra orsaker vilja undvika att själv framställa en begäran. Frågan om förbud kan då i stället framföras av t.ex. en polisman eller någon handläggare inom socialtjänsten. Om framställningen kommer från någon annan än den som förbudet avser att skydda, måste åklagaren givetvis ta reda på dennes inställning så snart som möjligt, såvida inte detta framgår av framställningen eller på annat sätt. Åklagaren bör också ha utrymme för att på eget initiativ ta upp frågor om besöksförbud. Även i detta fall fordras givetvis att den som förbudet avser att skydda inte har någon invändning mot att förbud meddelas.

När det gäller frågan om *vilken åklagare som skall kunna ta upp frågan om besöksförbud* kan först konstateras att åklagares behörighet i fråga om brottmål följer reglerna i 19 kap. RB om laga domstol. I och med att brottmålsreglerna inte gäller för ärenden om besöksförbud krävs en särskild reglering. Huvudregeln bör vara att åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla skall kunna ta upp frågan om besöksförbud. En sådan fråga bör dessutom, om det i något fall skulle vara lämpligare, kunna tas upp av åklagaren i den ort där den som förbudet avses gälla har sitt hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Vidare kan, som jag tidigare har varit inne på, en fråga om besöksförbud också komma upp i samband med en förundersökning eller brottmålsprocess. Det kan då vara naturligt att frågorna bedöms gemensamt. En forumregel för åklagaren bör utformas så att det nu sagda uppnås.

I 7 kap. RB finns vidare vissa allmänna regler om åklagare, bl.a. i fråga om behörighet och jäv. Dessa bestämmelser bör göras tillämpliga även i ärenden om besöksförbud.

Av det jag nu sagt följer att frågor om besöksförbud bör handläggas vid de lokala åklagarmyndigheterna. Det är av stor betydelse att den som begär förbudet kan vända sig till en åklagare på orten och inte åsamkas kostnader för resor eller liknande. Frågor om besöksförbud torde heller inte generellt vara av sådan svårighetsgrad att de behöver handläggas av högre åklagare. Däremot kräver de i allmänhet en viss tids yrkeserfarenhet. Assistent-åklagare som endast har tjänstgjort kortare tid som åklagare bör därför inte få fatta beslut i frågor om besöksförbud. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

En viktig fråga är vilken *utredning* som krävs som underlag för ett beslut om besöksförbud. Den frågan får givetvis bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Om den mot vilken förbudet avses gälla tidigare har lagförts för brott mot den som förbudet skall skydda, bör som regel domen vara ett tillräckligt underlag för att bedöma både om det finns risk för trakasserier eller nya övergrepp och om förutsättningarna för förbud även i övrigt är uppfyllda. Återfallsrisken kan emellertid vara svårbedömd och kräva särskild utredning. Vad som därutöver kan krävas är en viss utredning om gärningsmannens och brottsoffrets personliga förhållanden till underlag för överväganden om hur besöksförbudet skall utformas.

Om i stället den mot vilken besöksförbudet avses gälla är misstänkt eller åtalad för ny brottslighet och detta har betydelse för frågan om besöksför-

bud, torde utredningen i brottmålet i många fall vara tillräcklig för bedömningen om förutsättningar för förbud är för handen, i förekommande fall tillsammans med uppgifter om tidigare brottslighet. Även i de fallen krävs emellertid viss utredning om de personliga förhållandena.

Slutligen förekommer det fall där det över huvud taget inte är fråga om någon tidigare eller pågående brottslighet riktad mot den som förbudet avser att skydda. I de fallen torde krävas en mer omfattande utredning för att klarlägga om det föreligger sådana särskilda omständigheter att ett besöksförbud kan meddelas.

För den utredning som sålunda kan bli nödvändig bör åklagaren, som jag nyss antydde, i mån av behov kunna anlita biträde av polismyndighet. En särskild regel om detta bör införas. I likhet med vad som gäller förundersökning i brottmål bör åklagaren dock inte vara bunden av att utnyttja polisen för utredningen utan själv kunna genomföra utredningen om det är lämpligare. Om den enda utredning som behövs är uppgifter från parterna om deras personliga förhållanden, bör utredningen i vissa fall kunna göras hos åklagarmyndigheten, av åklagaren själv eller av annan personal.

För att kunna genomföra utredningar om besöksförbud även i de fall där den mot vilken förbudet avses gälla inte vill medverka vid utredningen bör åklagaren ha tillgång till vissa begränsade tvångsmedel. Reglerna i 23 kap. RB om hämtning till förhör och skyldighet att kvarstanna för förhör bör därför vara tillämpliga. Självfallet bör emellertid den omständigheten att den mot vilken förbudet avses gälla vägrar medverka i utredningen inte hindra att besöksförbud ändå utfärdas, om förutsättningarna för förbud i övrigt föreligger. Även vissa andra bestämmelser i 23 kap. RB bör kunna tillämpas i ärenden om besöksförbud. Jag återkommer till den frågan i specialmotiveringen.

Jag har tidigare framhållit att ett besöksförbud normalt inte bör meddelas utan att både den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avser att skydda har haft tillfälle att ge sina synpunkter. Jag har bl.a. pekat på att beslut om besöksförbud givetvis inte bör meddelas, om den som förbudet avser att skydda motsätter sig det. Vidare har jag framhållit att själva utformningen av förbudet som regel kräver att åklagaren har haft kontakt med båda. Mot den bakgrunden föreslår jag att i lagen om besöksförbud tas in en bestämmelse om att såväl den mot vilken förbudet avses gälla som den som förbudet avser att skydda bör underrättas om uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och beredas tillfälle att yttra sig över dem. Undantag bör emellertid göras i samma utsträckning som gäller enligt förvaltningslagen, bl.a. med tanke på det fallet att det krävs ett mycket snabbt beslut.

För att få till stånd ett förfarande som från de berördas synpunkt uppfyller tillräckliga krav på rättssäkerhet bör i lagen om besöksförbud införas en bestämmelse om att de har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet. De generella begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100) bör emellertid gälla även i ärenden om besöksförbud. Jag vill särskilt peka på att det i dessa ärenden kan föreligga synnerliga skäl att inte låta en av parterna ta del av själva handlingarna. Jag återkommer till sekretessfrågorna i ett senare avsnitt (avsnitt 3.8).

Som jag har varit inne på bör ett enkelt och smidigt förfarande eftersträvas. Muntliga kontakter från åklagarens sida är därvid enligt min mening många gånger att föredra. Jag vill betona att det är viktigt att förfarandet hos åklagaren inte i onödan formaliseras. Tidsödande skriftligt förfarande vid utredning eller kommunikation med parterna bör med hänsyn till den speciella karaktären på ärenden om besöksförbud undvikas. En annan sak är att åklagarens muntliga kontakter med de inblandade bör dokumenteras i ärendet.

Förvaltningslagen, som innehåller grundläggande regler om förvaltningsmyndigheters handläggning av ärenden skall i princip tillämpas på åklagarverksamheten. I 32 § förvaltningslagen görs emellertid det betydelsefulla undantaget att 8–30 §§ förvaltningslagen inte gäller åklagarmyndigheternas brottsbekämpande verksamhet. Ärenden om besöksförbud utgör ett nytt inslag i åklagarnas uppgifter. Det kan diskuteras om sådana ärenden omfattas av bestämmelsen i 32 § förvaltningslagen. För att undvika oklarheter på den punkten föreslår jag att det i lagen om besöksförbud tas in en uttrycklig bestämmelse om vilka regler i förvaltningslagen som är tillämpliga vid åklagarens handläggning av ärenden om besöksförbud. Jag återkommer närmare till detta i specialmotiveringen.

Ett beslut varigenom åklagaren avgör en fråga om besöksförbud bör avfattas skriftligen och innehålla skälen för beslutet. Det är viktigt att både den som åläggs förbudet och den som förbudet avser att skydda kan utläsa gränserna för förbudet och vad som har varit avgörande för åklagarens beslut. Motiveringsskyldigheten bör emellertid inte sträcka sig längre än den som i allmänhet gäller enligt förvaltningslagen.

När det gäller möjligheterna att få allmän rättshjälp i ärenden om besöksförbud hos åklagaren kan konstateras att allmän rättshjälp enligt praxis sällan förekommer i förvaltningsärenden. Normalt sett krävs det för att sådan rättshjälp skall beviljas i dessa ärenden att det finns några särskilda omständigheter med hänsyn antingen till den rättssökandes personliga förhållanden eller till ärendets omfattning eller svårighetsgrad. Detta grundar sig på att den myndighet som handlägger ärendet i allmänhet skall själv svara för att ärendet blir tillräckligt utrett. Detsamma gäller i ärenden om besöksförbud, där ju som jag tidigare har varit inne på ansvaret för utredningen åvilar åklagaren. Bedömningen av om allmän rättshjälp skall kunna beviljas för handläggningen i ärenden om besöksförbud får göras mot den bakgrunden. Några särregler som tar sikte på just dessa ärenden behövs enligt min mening inte. Med hänsyn till den restriktivitet som präglar praxis på det här området torde allmän rättshjälp därför bli sällsynt på det här stadiet av handläggningen.

Mitt förslag: Åklagares beslut i fråga om besöksförbud skall kunna prövas av tingsrätten, om den som har ålagts förbudet eller den som förbudet avser att skydda begär det. Rätten får besluta interimistiskt i fråga om besöksförbud. Lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden (ärendelagen) skall, med vissa undantag, tillämpas på domstolens handläggning. I en del fall får frågan om besöksförbud i stället prövas i mål om allmänt åtal.

Promemorians förslag: Polismyndighets beslut om besöksförbud kan efter ansökan omprövas av tingsrätten. Vid handläggningen i domstol skall ärendelagen tillämpas.

Remissinstanserna: Huvuddragen i förslaget om domstolsprövning har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. Mot vissa enskildheter har dock kritik riktats. Vidare har pekats på olika frågor rörande förfarandet som inte alls eller endast flyktigt har berörts i promemorieförslaget. Det gäller bl.a. frågan om rättens sammansättning i de fall ärendelagen skall tillämpas, vissa frågor rörande partsställningen vid omprövning av beslut m.m.

Skälen för mitt förslag: Har åklagare meddelat ett beslut i fråga om besöksförbud, är det, som jag tidigare har varit inne på, nödvändigt från rättssäkerhetssynpunkt att den som beslutet gått emot får en möjlighet att snabbt få beslutet prövat av domstol. Jag föreslår därför att en sådan ordning, som också har tillstyrkts av remissinstanserna, införs. Som föreslagits i promemorian bör rätten till prövning inte vara begränsad i tiden. Har åklagaren ålagt besöksförbud, kommer således beslutet att kunna prövas av rätten när som helst under förbudets giltighetstid.

För enkelhetens skull bör en begäran om prövning av åklagarens beslut framställas hos denne. Åklagaren bör vara skyldig att överlämna ärendet till rätten så snart en sådan prövning begärs. Jag återkommer i specialmotiveringen till frågan om möjligheten för åklagaren att i dessa fall själv ompröva sitt beslut.

I promemorian föreslås att domstolens handläggning vid prövning av besöksförbud skall ske enligt *ärendelagen*. Den lösningen har godtagits av flertalet remissinstanser men vissa invändningar rörande olika enskildheter har riktats mot förslaget.

Förfarandet enligt *ärendelagen* är i vissa hänseenden mindre formbundet än RB:s regelsystem. Lagen ger bl.a. större möjligheter att avgöra ärenden efter ett rent skriftligt förfarande. Jag delar uppfattningen att ärendelagens regler i många avseenden skulle lämpa sig för prövning av besöksförbud. På en del punkter krävs emellertid regler som avviker från ärendelagens, vilket jag strax återkommer till.

I och med att domstolens handläggning skall ske enligt *ärendelagen* bör en begäran om rättens prövning likställas med en ansökan enligt den lagen. En begäran om domstolsprövning av ett beslut om besöksförbud bör dock alltid få framställas muntligen. Som jag tidigare har nämnt bör inte några särskilda tidsfrister gälla för begäran om domstolsprövning. Inte heller bör någon

ansökningsavgift utgå. Jag avser att senare återkomma till regeringen i sistnämnda fråga.

En viktig fråga, som jag tidigare har berört, är *vem som skall kunna begära domstolsprövning* av ett beslut om besöksförbud. Först och främst måste enligt min mening den som har ålagts ett besöksförbud kunna begära ändring eller hävande av förbudet. Vidare skall den som vill ha ett besöksförbud utfärdat till sitt skydd men som inte har fått en framställning om förbud bifallen av åklagaren, eller som är missnöjd med omfattningen av ett förbud som åklagaren ålagt, kunna föra ett sådant ärende till domstolen.

När det gäller frågan om vem som skall anses som motpart till den som anhängiggjort ärendet hos domstolen och frågan om åklagarens roll är läget mera komplicerat. I lagrådsremissen föreslogs att åklagaren skulle vara motpart om den som ålagts besöksförbud begärt rättens prövning. Skälet till detta förslag var att man inte i onödan borde utsätta den som förbudet avser att skydda för att själv stå som part i domstolsförfarandet. I de fall däremot där rättens prövning begärts av den som förbudet avses skydda, borde enligt förslaget den mot vilken förbudet avses gälla inta motpartsställning i processen.

Lagrådet har i denna del anfört följande.

Den föreslagna ordningen kan i vissa fall få mindre tillfredsställande konsekvenser för den som förbudet avser att skydda, nämligen i den situationen att åklagaren har meddelat besöksförbud och detta upphävs eller inskränks av rätten. Av förslaget följer att den som förbudet avser att skydda normalt inte intar partsställning vid rätten i ett sådant fall. Den personen kan då inte själv överklaga beslutet. Att möjligheterna att få frågan om besöksförbud prövad av högre rätt på det sättet blir beroende av om åklagaren vill föra den vidare stämmer mindre väl överens med grunderna för förslaget.

Problemet kan lösas genom att man låter den som förbudet avses skydda vara motpart även i de fall där rättens prövning begärs av den som har ålagts besöksförbud. Några särskilda regler om partsställningen vid rättens prövning behövs då inte. ---. Av skäl som redovisas i remissen är det däremot rimligt att åklagaren i många fall får ta på sig uppgiften att vid rättens prövning utföra talan åt den som förbudet avser att skydda.---

Åklagarens skyldighet bör i första hand avse den situationen att han själv utfärdat besöksförbud och rättens prövning begärs av den mot vilken förbudet gäller. Om däremot prövningen av åklagarens beslut – oavsett om besöksförbud utfärdats eller ej – begärs av den som förbudet avses skydda, är det knappast lämpligt att åklagaren får en skyldighet att föra dennes talan. Åklagaren skulle ju i den situationen tvingas argumentera mot sitt eget beslut. Om rätten ändrar åklagarens beslut till nackdel för den som förbudet avser att skydda och frågan förs upp till högre rätt, kan det däremot vara befogat att åklagarens skyldighet att föra talan omfattar även förfarandet där. Det torde emellertid finnas situationer där åklagaren bör ha rätt att avstå från att föra talan, t.ex. om han anser det uppenbart att ett överklagande inte kommer att leda till någon ändring av beslutet.

Mot denna bakgrund bör åklagarens skyldighet att föra talan för den som förbudet avser att skydda omfatta endast de situationer där åklagaren själv har beslutat om besöksförbud. Vidare bör det finnas en möjlighet för åklagaren att avstå från att föra talan, om det finns särskilda skäl.

Lagrådets argumentering är enligt min mening övertygande och jag ansluter mig därför till den av lagrådet förordade lösningen.

Även om åklagaren formellt sett aldrig kommer att inta ställning som part i ett ärende om besöksförbud som handläggs av domstol ligger det i sakens natur att det är av stor betydelse för domstolen att få del av åklagarens uppfattning om återfallsrisk m.m. samt att närmare få belyst bakgrunden till frågan om förbud. Som nyss sagts kommer åklagaren i många fall att föra talan för den som förbudet avses skydda, och då är det naturligt att åklagaren i samband med utförandet av denna talan anger sin egen inställning. Domstolen torde emellertid även i de fall där åklagaren inte för sådan talan ofta få anledning att begära yttrande av åklagaren antingen skriftligen eller i samband med en muntlig förhandling inför rätten. Har åklagaren avslagit en begäran om besöksförbud, bör domstolen vara skyldig att höra åklagaren, om det inte är obehövt. För att få ett tillräckligt underlag för att bedöma behovet av besöksförbud och hur ett förbud lämpligen bör utformas kan domstolen i vissa fall även behöva inhämta uppgifter från andra myndigheter, främst polismyndigheten eller sociala myndigheter.

I fråga om *vilken tingsrätt som skall vara behörig* att pröva åklagarens beslut är det en naturlig lösning att uppgiften läggs på den tingsrätt där åklagaren som har prövat frågan om besöksförbud skall föra talan i brottmål i allmänhet.

När det gäller frågan om *rättens sammansättning* vid handläggning av ärenden om besöksförbud är det till att börja med självklart att tingsrätten skall vara domför med en lagfaren domare vid all handläggning som inte innebär att saken avgörs. Vid avgörande av saken kan det, med hänsyn till att ärenden om besöksförbud som har begärts prövade av rätten normalt kan antas vara förhållandevis svårbedömda, däremot vara rimligt att flera domare än en deltar. Vid valet mellan en juristkollegial sammansättning och en sammansättning med en lagfaren domare och nämndemän är enligt min mening det senare alternativet att föredra med hänsyn till ärendenas karaktär. För detta talar också den omständigheten att frågan om besöksförbud kan komma upp även i ett brottmål, där nämndemän ju regelmässigt deltar. Jag förordar mot den bakgrunden att tingsrätten vid avgöranden av frågor om besöksförbud skall bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. I fråga om omröstning ligger det närmast till hands att låta reglerna i 29 kap. RB om omröstning i brottmål tillämpas.

En annan viktig fråga är i vilken utsträckning det skall fördras att förfarandet i domstol är *muntligt*. Förfarandet enligt ärendelagen bygger i huvudsak på skriftlighet. Som jag tidigare har varit inne på är besöksförbud en *ingripande åtgärd* och ett besöksförbud bör normalt inte meddelas utan att den som åläggs förbudet har beretts tillfälle att framföra sina synpunkter. För att domstolen skall få ett fullgott underlag för sin bedömning är det värdefullt om parterna, i den mån de vill, muntligen får lägga fram sin syn på ett eventuellt förbud. Jag förordar därför att muntlig förhandling vid rätten enligt 4 § andra stycket ärendelagen alltid skall hållas, om någon part begär det. Rätten bör givetvis även utan en begäran från någon av parterna kunna hålla muntlig förhandling, om det krävs för att saken skall kunna utredas på ett tillfredsställande sätt.

När det gäller behovet av rättsligt bistånd åt dem som för talan i ärenden om besöksförbud kan till en början konstateras att åklagaren i många fall för talan åt den som förbudet avses skydda och att något behov av ytterligare bistånd i de fallen inte är aktuellt. I övrigt bör enligt min mening beaktas att, även om ett besöksförbud kan vara en ingripande åtgärd för den som drabbas av beslutet, åtgärden inte är av sådan karaktär att det finns anledning att överväga att ge rätt till offentligt biträde enligt rättshjälpslagen (1972:429). Det ligger i sakens natur att en fråga om besöksförbud alltid är tvistig när den når rätten. De möjligheter till *allmän rättshjälp* som normalt finns i tvister av tvåpartskaraktär som handläggs vid de allmänna domstolarna är enligt min uppfattning tillräckliga. Om en part redan har tillgång till juridiskt bistånd i form av offentlig försvarare eller målsägandebiträde torde han eller hon däremot inte kunna anses vara i behov av biträde enligt rättshjälpslagen (se 20 § första stycket rättshjälpslagen).

Genom en generell hänvisning i 12 § ärendelagen gäller för handläggningen av ärenden RB:s regler om tvistemål, i den mån det inte finns särskilda regler i ärendelagen eller i annan lagstiftning. Det innebär bl.a. att reglerna om *rättegångskostnader* blir tillämpliga. I fråga om ärenden av mer eller mindre renodlad tvåpartskaraktär har det ansetts innebära bl.a. att parterna kan åläggas skyldighet att ersätta motparten dennes kostnader för förfarandet. Enligt min mening kan en generell tillämpning av kostnadsreglerna i tvistemål på ärenden om besöksförbud leda till mindre tillfredsställande resultat i vissa fall med hänsyn till frågornas karaktär. Det skulle t.ex. leda till att den som begär prövning av åklagares beslut att inte meddela besöksförbud får betala motpartens kostnader, om rättens beslut inte innebär någon ändring, även i de fall där en begäran om prövning framstod som sakligt befogad. En sådan ordning kan leda till att den som vill ha ett besöksförbud drar sig för att begära rättens prövning, medan den som ålagts ett förbud av åklagaren i allmänhet inte löper några större kostnadsrisker, eftersom åklagaren i många fall för motpartens talan i rätten.

Mot denna bakgrund bör en särskild kostnadsregel enligt min mening införas. Den bör innebära att vardera parten skall svara för sin kostnad. Undantag bör, i likhet med vad som gäller för tvistemål i allmänhet, göras för det förhållandet att någondera parten har vållat extra kostnader för rättegången.

Det förfarande jag nu har beskrivit skall vara det normala vid rättens prövning. Det är emellertid naturligt och ofrånkomligt att frågor om besöksförbud ibland kommer upp under en *pågående brottmålsprocess*. I ett sådant fall bör av praktiska skäl även prövningen av besöksförbudet kunna ske i brottmålet. Utan uttrycklig föreskrift härom finns det inte någon möjlighet att i allmän domstol anordna gemensam handläggning av ett brottmål och ett ärende. Jag föreslår därför att en bestämmelse om sådan kumulation förs in i lagen om besöksförbud. En förutsättning för gemensam handläggning bör vara att det är fråga om ett brott som har betydelse för prövning av frågan om besöksförbud. Regeln bör vara fakultativ. Om en fråga om besöksförbud prövas i brottmålet, kommer de förfaranderegler som gäller för brottmål att tillämpas. En konsekvens av att åklagarens beslut om

besöksförbud enbart skall prövas om någon begär det är att rätten inte automatiskt behöver ta ställning till den frågan i samband med domen.

När det gäller det speciella fallet att frågan om besöksförbud väcks under en pågående brottmålsrättegång, har *lagrådet* ifrågasatt om inte domstolen borde kunna besluta om förbud utan att åklagaren dessförinnan prövat frågan. Lagrådet har emellertid kommit fram till att det inte i förevarande lagstiftningsärendet finns tillräckligt underlag för en definitiv ståndpunkt i den frågan. Jag instämmer i lagrådets bedömning i sistnämnda del. Det bör därför enligt min mening få ankomma på åklagaren att fatta beslut även i de nu avsedda fallen. Som jag tidigare har anfört kommer en lagstiftning om besöksförbud att snabbt bli föremål för en utvärdering, och det är naturligt att den av lagrådet väckta tanken får prövas vidare i det sammanhanget.

3.5.4 Hävande eller ändring av besöksförbud

Mitt förslag: Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut i fråga om besöksförbud som har fattats av åklagaren eller av rätten. Detta gäller dock inte om beslutet är föremål för rättens prövning.

Promemoriaförslaget motsvarar i huvudsak mitt förslag.

Remissinstanserna: Förslaget har i huvudsak mottagits positivt under remissbehandlingen. Några remissinstanser har varit tveksamma till om den som har ålagts ett besöksförbud skall kunna begära att det hävs eller om den rätten enbart bör ankomma på den som förbudet avser att skydda. Någon remissinstans ställer sig negativ till att rättens beslut i fråga om besöksförbud skulle kunna ändras av någon annan myndighet än domstol.

Skälen för mitt förslag: Förfarandet när det gäller att ändra eller häva ett beslut om besöksförbud bör vara så enkelt som möjligt. Prövningen bör därför göras av åklagaren. På samma sätt som när det gäller en begäran om besöksförbud bör det räcka med en muntlig framställning. Om begäran avser annat än hävande av beslutet, bör åklagaren förvissa sig om exakt vilken ändring som begärs. Ändring eller hävande bör kunna begäras av såväl den som har ålagts besöksförbud som den som förbudet avser att skydda. Om åklagaren får upprepade framställningar om ändring utan att något nytt tillförts saken, bör hans prövning kunna inskränka sig till ett summariskt konstaterande att inga nya omständigheter tillkommit och att någon ändring av det tidigare beslutet därför inte skall ske.

Har ett besöksförbud meddelats av åklagaren, bör denne även ha skyldighet att ex officio pröva om förbudet skall ändras eller hävas, om omständigheterna föranleder det. Åklagaren kan t.ex. ha fått vetskap om att den som har ålagts förbudet har drabbats av en sjukdom som omöjliggör kontakter med den som förbudet skall skydda. Avgörande för åklagarens prövning bör i första hand vara om omständigheterna har ändrats så att det inte längre finns förutsättningar för ett förbud eller om förbudet på grund av ändrade omständigheter bör utvidgas eller inskränkas.

Under den tid en fråga om besöksförbud prövas av rätten bör åklagaren varken kunna meddela ett nytt förbud som grundar sig på samma förhållanden som prövas av rätten eller ompröva sitt tidigare beslut. Däremot bör åklagaren givetvis vara oförhindrad att, även om rätten prövar ett beslut i fråga om besöksförbud, avgöra en fråga om förbud mot samma person, om förbudet avser att skydda någon annan än den vars ärende prövas av rätten.

Åklagares beslut om ändring eller hävande skall i likhet med andra beslut i frågor om besöksförbud kunna prövas av rätten.

3.5.5 Övriga frågor

I fråga om förfarandet vid handläggning av frågor om besöksförbud krävs, som jag redan har varit inne på, vissa förordningsändringar. Vidare fordras bestämmelser om registrering av förbud (jfr avsnitt 3.7) och tillämpningsföreskrifter som bl.a. rör underrättelseskyldighet. Jag avser att senare återkomma till regeringen i dessa frågor.

3.6 Påföljd vid överträdelse m.m.

Mitt förslag: Den som bryter mot en föreskrift om besöksförbud skall kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall skall inte dömas till ansvar. Åtal får väckas endast efter angivelse av målsäganden eller om åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Promemoriaförslaget: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag, dock med den begränsningen att åtal skall få väckas endast efter angivelse av målsäganden.

Remissinstanserna: Remissutfallet är i huvudsak positivt. Förslaget har dock föranlett invändningar av främst två slag. Den ena invändningen är att med den föreslagna straffskalan straffprocessuella tvångsmedel i form av anhållande och häktning endast undantagsvis kommer att kunna utnyttjas vid överträdelse av besöksförbud. För dessa tvångsmedel fordras normalt en straffskala som innehåller fängelse i ett år. Någon remissinstans har dessutom framhållit att en särskild straffskala kan behövas för grova brott. Den andra invändningen är att åtalsregeln är alltför snävt begränsad. Samma skäl som talar för att åtal skall kunna väckas utan angivelse när det gäller t.ex. misshandel, nämligen att den som förbudet avser att skydda av rädsla eller av annat skäl avstår från angivelse, gör sig enligt remissinstanserna gällande här.

Skälen för mitt förslag: Enligt de bestämmelser om besöksförbud i äktenskapsbalken som jag nämnt i det föregående sanktioneras förbudet av vite som får bestämmas i pengar eller fängelse högst en månad. I promemorian har däremot föreslagits en renodlad straffpåföljd för överträdelse av besöksförbud. Den lösningen har godtagits vid remissbehandlingen. Det kan anföras skäl för båda de lösningar som nu nämnts. För att undvika tillämpningsproblem i den situationen att någon ålagt besöksförbud såväl enligt äktenskapsbalken som enligt den nu föreslagna lagen och överträder

båda förbuden genom samma handlande, bör vitesreglerna i äktenskapsbalken ersättas av en hänvisning till straffbestämmelserna i den nu föreslagna lagen om besöksförbud.

En särskild straffbestämmelse för överträdelse av besöksförbud kommer främst att få betydelse för sådana handlingar som inte är straffbara enligt andra lagrum. Om överträdelsen av förbudet samtidigt innebär ett brott av annat slag kommer reglerna om brottskonkurrens in i bilden. Jag återkommer till den frågan i specialmotiveringen.

Det kan knappast undvikas att det uppstår vissa svårigheter vid tillämpningen av reglerna om besöksförbud, innan närmare erfarenheter har vunnits. För att undvika resultat som kan framstå som stötande bör, utöver den generella begränsningen att ett besöksförbud inte omfattar kontakter som är uppenbart befogade (jfr 1 § fjärde stycket förslaget till lag om besöksförbud), finnas en föreskrift om att ansvar inte skall ådömas i ringa fall av överträdelse. Regeln om ansvarsfrihet blir med den lösningen tillämplig endast i de fall där kontakttagandet visserligen inte framstår som uppenbart befogat men ändå får anses ursäktligt.

Under remissbehandlingen har uppmärksammats att den föreslagna straffskalan innebär att personella tvångsmedel i form av anhållande och häktning som regel inte kan tillgripas vid överträdelse av besöksförbud. För egen del vill jag framhålla att de förfaranden som ett besöksförbud avser att hindra ibland faller utanför det straffbara området. I den mån överträdelsen av ett besöksförbud begås i samband med ett brott av annat slag, t.ex. misshandel eller olaga hot, kan reglerna om anhållande och häktning på vanligt sätt bli tillämpliga. Straffvärdet på de handlingar som enbart består i överträdelse av ett besöksförbud, t.ex. ett förbud att besöka en person eller uppehålla sig på en viss plats, torde inte vara sådant att anhållande och häktning bör komma i fråga.

När det gäller möjligheterna för polisen att omhänderta den som överträtt ett besöksförbud kan reglerna om medtagande till förhör (23 kap. 8 § RB) bli tillämpliga. Vidare vill jag peka på möjligheten att med stöd av 13 § polislagen avlägsna den som överträder ett förbud från platsen och vid behov omhänderta honom tillfälligt.

Straffskalan medger i och för sig att strafföreläggande utfärdas för en överträdelse av besöksförbud. Enligt min mening är det mindre lämpligt att denna typ av brott lagförs i den formen, i vart fall innan en viss erfarenhet har vunnits av tillämpningen.

Enligt promemoriaförslaget skall angivelse av målsäganden vara en förutsättning för åtal. Förslaget har kritiserats under remissbehandlingen. Invändningarna grundar sig huvudsakligen på att man anser att det ställer alltför stora krav på den som förbudet avser att skydda. För egen del anser jag att tidigare erfarenheter av begränsningar i åtalsrätten, bl.a. i fråga om misshandel på enskild plats, klart visar att det vid vissa brott måste finnas en möjlighet till åtal även om målsäganden inte själv tar initiativ till det, särskilt när det gäller brott som riktar sig mot utsatta grupper. Jag delar således uppfattningen att åtalsregeln bör ges en annan utformning. Den lämpligaste lösningen är enligt min mening att åklagaren får väcka åtal för överträdelse

3.7 Registrering av förbud

Mitt förslag: Beslut om besöksförbud skall registreras.

Promemoriaföreläggelsen: Frågan har inte berörts i promemorian.

Remissinstanserna: Ett par remissinstanser, bland dem rikspolisstyrelsen, har framhållit att beslut om besöksförbud bör registreras.

Skälen för mitt förslag: Enligt mitt förslag kommer åtal för överträdelse av besöksförbud att kunna väckas utan någon angivelse av målsäganden. Polis och åklagare kommer således att ha en skyldighet att självmant ingripa för att beivra överträdelser. Besluten om besöksförbud kommer att vara individuellt utformade och ha en förhållandevis kort varaktighet. Mot denna bakgrund bör någon form av registrering av besluten ske i ett centralt register. Enligt min mening är den lämpligaste lösningen att besluten registreras i det av rikspolisstyrelsen förda person- och belastningsregistret. Även ändring av besöksförbud och beslut om inhibition bör registreras. Åklagare och domstol bör därför ha skyldighet lämna underrättelse om meddelade besöksförbud och om ändringar i sådana beslut. Borttagande av uppgifter i registret bör ske enligt normala regler. Det innebär bl.a. att en uppgift om besöksförbud skall tas bort ur registret om beslutet hävs. Jag avser att senare återkomma till regeringen i frågor som rör registreringen.

3.8 Sekretessfrågor

Mitt förslag: Uppgifter om enskildas personliga förhållanden i ärenden om besöksförbud skall skyddas av sekretess. Sekretessen skall inte omfatta beslut i ärendet.

Promemorian saknar motsvarighet till mitt förslag.

Remissinstanserna har inte berört frågan om sekretess.

Skälen för mitt förslag: Ett ärende om besöksförbud kan enligt mitt förslag förekomma antingen som ett fristående ärende eller i samband med förundersökning. I det sistnämnda fallet finns redan i dag sekretessregler som ger ett visst skydd.

I 5 kap. sekretesslagen finns regler till skydd för det allmännas brottsförebyggande och brottsbeivrande verksamhet. Enligt 5 kap. 1 § sekretesslagen gäller sekretess för uppgifter som hänför sig till bl.a. förundersökning, under förutsättning att det kan antas att syftet med beslutade eller förutsedda åtgärder annars skulle kunna motverkas eller den framtida verksamheten skadas om uppgifterna röjs. Sekretessen omfattar också uppgifter som hänför sig till angelägenhet som avser dels användning av tvångsmedel i brottmål eller i annan verksamhet för att förebygga brott, dels polis-

åklagar- och tullmyndighets verksamhet i övrigt för att förebygga, uppdaga, utreda eller beivra brott.

I 9 kap. 17 § sekretesslagen finns en korresponderande bestämmelse till skydd för enskildas intressen. Enligt första stycket denna paragraf gäller sekretess på i stort sett samma verksamhetsområden som enligt 5 kap. 1 §, dvs. hos bl.a. polis och åklagare i deras brottsbekämpande verksamhet, för uppgifter om enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgifterna röjs.

I 9 kap. 18 § finns bestämmelser om vissa begränsningar i sekretessen enligt 17 § första stycket. Sekretessen upphör vanligen att gälla om uppgiften lämnas till domstol med anledning av åtal. I tre särskilt angivna fall har emellertid uppgifterna kvar sitt sekretesskydd även sedan åtal har väckts. Ett undantag avser uppgifter som hos domstol har sekretesskydd enligt 9 kap. 16 §, t.ex. mål om ansvar för sexualbrott. Ett annat undantag är uppgifter som uppenbarligen saknar betydelse i målet. Det tredje undantaget avser uppgifter i en sådan allmän handling som förundersökningsmyndigheten har fått från en annan myndighet, där uppgifterna är sekretessbelagda.

Enligt 9 kap. 17 § andra stycket sekretesslagen gäller också sekretess i bl.a. polis- och åklagarmyndigheternas brottsbekämpande verksamhet för anmälan eller utsaga från enskild, om det kan antas att fara uppkommer för att någon kommer att utsättas för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs.

En grundtanke bakom offentlighets- och sekretessregleringen är att sekretess inte skall gälla för uppgifter, om det inte verkligen behövs. Nya sekretessregler bör därför prövas noggrant. Någon motsvarighet till ärenden om besöksförbud finns inte för närvarande. Lagstiftningen om besöksförbud avser att ge ett ökat skydd åt framför allt kvinnor som förföljs eller hotas av sina tidigare makar eller sambor. Det ligger i sakens natur att åtskilliga av de uppgifter som kan förekomma i ett sådant ärende är av det slaget att de bör skyddas av sekretess med hänsyn till den enskilde på motsvarande sätt som när de annars förekommer i en brottsutredning. Här tillkommer emellertid den speciella omständigheten att uppgifter om den som besöksförbudet avser att skydda, t.ex. uppgifter om adress och telefonnummer, kan komma att utnyttjas för förföljelse eller trakasserier.

Det är mycket angeläget att den myndighet som skall besluta om besöksförbud får alla de uppgifter som kan vara av betydelse för att pröva ärendena, även om det är uppgifter av känslig natur. De personer som är inblandade måste enligt min mening kunna lämna även uppgifter av det slaget utan att riskera att de blir offentliga. Sekretessfrågan måste vidare lösas så att inte de som skall skyddas genom bestämmelserna om besöksförbud avstår från att begära besöksförbud av rädsla för att uppgifter om personliga förhållanden skall bli offentliga. Särskilda regler behövs därför enligt min uppfattning om sekretess i ärenden om besöksförbud. Någon sekretess bör däremot inte gälla för beslut i ärenden om besöksförbud.

I förslaget till lag om besöksförbud har tagits in en bestämmelse om rätten för dem som berörs, dvs. den som förbudet avser att skydda och den mot vilken förbudet avses gälla, att ta del av det som har tillförts ärendet med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen. Hänvisningen till

sekretesslagen innebär bl.a. att parterna inte har en ovillkorlig rätt att ta del av handlingarna i ärendet och inte heller att få del av innehållet i dem, om det är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift inte röjs. Jag vill peka på att det i ärenden om besöksförbud kan finnas sådana uppgifter för vilka sekretess bör gälla även gentemot en part, t.ex. uppgift om den andra partens bostadsadress.

I den mån en fråga om besöksförbud aktualiseras i samband med en förundersökning om brott, kommer reglerna om sekretess beträffande förundersökning ofta att vara tillämpliga. Enligt huvudregeln upphör emellertid den sekretessen att gälla om uppgiften lämnas till domstol i samband med åtal. Det skulle inte vara tillfredsställande om uppgifter som har lämnats som underlag för prövning av en fråga om besöksförbud skulle få ett sämre sekretesskydd om frågan prövas i samband med brott än om frågan hanteras i ett fristående förfarande.

Vidare behövs en särskild sekretessreglering för det fallet att ett ärende om besöksförbud handläggs utan samband med en förundersökning.

Enligt min mening bör en enhetlig reglering gälla för sekretess i ärenden om besöksförbud. Jag förordar därför att det i 7 kap. 19 § sekretesslagen, som innehåller bestämmelser om sekretess inom polisväsendet i andra sammanhang än brottsbekämpning, tas in ett nytt andra stycke som ger sekretess för uppgifter om enskilda som hänför sig till ärenden om besöksförbud. Enligt min mening får sekretessen för uppgifterna en lämplig utformning, om den liksom enligt bl.a. angivna paragraf och 9 kap. 17 § avgränsas med ett s.k. rakt skaderekvisit, dvs. presumptionen är för offentlighet. Sekretess bör således gälla, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Med hänsyn till ärendenas karaktär bör även sådana vanligtvis harmlösa uppgifter som adressuppgifter kunna omfattas av denna sekretess.

Det är viktigt att sekretessen följer ärendet och att den gäller oberoende av vilken myndighet som hanterar frågan. Jag föreslår att regeln skall gälla uppgifter i ärenden om besöksförbud var dessa än handläggs. Den blir alltså tillämplig såväl hos åklagaren som polisen och domstolen, om saken behandlas där. Med den lösningen kommer visserligen flera olika sekretessregler att kunna tillämpas i samma ärende, eftersom 9 kap. 17 § sekretesslagen också kan vara aktuell i dessa ärenden. Några problem med en sådan ordning bör emellertid inte finnas därför att sekretessen i allt väsentligt är densamma. Skulle i något fall en tillämpning av de olika bestämmelserna ge skilda resultat (jfr. 9 kap. 18 §) får, som departementschefen uttalade i förarbetena till sekretesslagen, den strängare regeln falla utslaget (prop. 1979/80:2 s. 70).

3.9 Kostnader för reformen

Min bedömning: Kostnaderna för handläggning av frågor om besöksförbud bör rymmas inom de nuvarande anslagen.

Promemoriaförslaget: Promemorian innehåller inte några synpunkter på kostnaderna.

Skälen för min bedömning: Handläggningen av ärenden om besöksförbud är en ny uppgift för rättsväsendet. Huvudsakligen kommer arbetet med frågor om besöksförbud att belasta åklagarmyndigheterna. Polismyndigheterna kommer att beröras i den mån åklagarna utnyttjar deras biträde för utredningen. Belastningen på domstolarna blir beroende av i vilken utsträckning prövning begärs av åklagarnas beslut.

Det är svårt att bedöma hur många ärenden om besöksförbud som kan komma att aktualiseras och hur stor arbetsbelastningen kan bli på myndigheterna. Frågor om besöksförbud kommer enligt min bedömning i de flesta fall att handläggas som särskilda ärenden. Arbetet med att utreda och ta ställning till besöksförbud kommer inte, som jag ser det, att i någon större utsträckning ta åklagarväsendets resurser i anspråk. Även om arbetsläget är ansträngt föreslår jag därför inte några utökningar. När det gäller polisen och domstolarna anser jag att införandet av besöksförbud endast kommer att innebära marginella förändringar. Ärendena bör därför kunna handläggas inom befintliga ramar.

Inte heller om besöksförbud aktualiseras inom ramen för förundersökning och brottmålsprocess kommer merarbetet för polis, åklagare och domstol att bli särskilt stort.

De nya reglerna om besöksförbud ställer krav på utbildning, framför allt för polisen och åklagarna. Även denna kostnad bör enligt min mening kunna rymmas inom de nuvarande anslagen. Jag har således inte beräknat några särskilda kostnader för förslaget.

4 Ikraftträdandet

Reformen är angelägen. De nya bestämmelserna om besöksförbud bör träda i kraft så snart som möjligt. Jag föreslår att reformen träder i kraft den 1 juli 1988.

Behovet av övergångsbestämmelser inskränker sig till en regel om att de nya reglerna om överträdelse av besöksförbud enligt 14 kap. 7 § äktenskapsbalken inte gäller i fråga om förbud som har meddelats före ikraftträdandet.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om besöksförbud.
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) och
3. lag om ändring i äktenskapsbalken.

Förslagen har granskats av lagrådet.

6.1 Förslaget till lag om besöksförbud

Bestämmelserna om besöksförbud har tagits upp i en särskild lag om besöksförbud. Lagen är indelad i fem olika avsnitt. I första avsnittet (1–6 §§) finns regler om vad som avses med besöksförbud samt behandlas *förutsättningarna för sådana förbud*. Där regleras också mot vilka personer ett förbud kan riktas och hur lång tid ett förbud kan gälla. Sedan följer ett avsnitt om *förfarandet hos åklagaren* (7–13 §§). I ett tredje avsnitt behandlas *rättens prövning* av åklagares beslut i fråga om besöksförbud (14–22 §§). Det fjärde avsnittet handlar om *hävande eller ändring av besöksförbud* (23 §) och det avslutande avsnittet tar upp *överträdelse av besöksförbud m.m.* (24–25 §§).

Lagen om besöksförbud är i princip inte tillämplig på besöksförbud som utfärdas med stöd av annan lagstiftning (jfr dock förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken).

Förutsättningar för besöksförbud, m.m.

1 §

I paragrafen definieras termen besöksförbud. Vidare anges förutsättningarna för att förbud skall få meddelas. Paragrafen motsvarar 1 § första och tredje styckena samt 2 § första och andra styckena i lagrådsremissens lagförslag och överensstämmer i allt väsentligt med vad *lagrådet* förordat.

Paragrafens *första stycke* innehåller regler om vad som avses med besöksförbud. Ämnet har behandlats utförligt i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2). Besöksförbud innebär i normalfallet förbud för någon att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denne. Ett sådant generellt kontaktförbud omfattar till en början givetvis ett förbud att personligen söka upp den som förbudet avser att skydda, men även att ta kontakt t.ex. per telefon eller brev eller genom bud. Även kontakter av annat slag kan emellertid falla in under ett generellt kontaktförbud, t.ex. kontakter genom telegram eller liknande. Också andra åtgärder som sker i kontaktsyfte och som är ägnade att väcka den andra personens uppmärksamhet kan falla under förbudet, t.ex. att i omedelbar närhet av den som förbudet avses skydda göra obscena gester mot denne.

I *andra stycket* anges vilka förutsättningar som gäller för att besöksförbud skall kunna utfärdas. Ämnet har kommenterats utförligt i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.3).

Besöksförbud får meddelas, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda.

När det först gäller frågan vilka typer av befarade brott som bör få läggas till grund för besöksförbud instämmer jag i vad *lagrådet* anfört om att det uppenbarligen i första hand skall vara fråga om sådana brott som särskilt skall beaktas när det gäller redan begången brottslighet, dvs. brott mot någons liv,

hälsa, frihet eller frid, men att även andra brott som kan användas i trakasserande syfte bör kunna läggas till grund för besöksförbud.

Vid bedömningen av om det föreligger risk för brott, förföljelse eller trakasserier skall särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid. Det innebär att det i första hand är sådana brott som misshandel, olaga hot och liknande som skall tas med i bedömningen. Även andra brott av motsvarande slag kan dock komma in i bilden, t.ex. sexuella övergrepp eller rån. Likaså bör det vara möjligt att ta hänsyn till andra typer av brott som kan vara av betydelse för att i det enskilda fallet bedöma om det föreligger risk för förföljelse. Brott av det slag som räknas upp i paragrafen och som har riktats mot någon tredje person bör också, som har påpekats i den allmänna motiveringen, undantagsvis kunna utgöra en sådan särskild omständighet som kan läggas till grund för besöksförbud.

När ett tidigare brott skall ligga till grund för bedömningen av risken för trakasserier uppstår frågan i vilken utsträckning man vid prövningen av besöksförbudsfrågan kan gå in på en bedömning av skuldfrågan rörande det tidigare brottet. Det står till att börja med klart att en tidigare fällande dom som vunnit laga kraft utan vidare kan läggas till grund för riskbedömningen. Detsamma bör gälla ett godkänt strafföreläggande. Vidare bör beslut om åtalsunderlåtelse också kunna vägas in i bilden. Ett sådant beslut förutsätter nämligen att åklagaren konstaterar att vederbörande har gjort sig skyldig till brott. Det är betydligt svårare att generellt ange i vilken utsträckning ett brott som inte har lett till lagföring eller beslut om åtalsunderlåtelse skall tillmätas vikt. Har en förundersökning lagts ned, måste en bedömning göras i det enskilda fallet. Skulle beslutet grunda sig på t.ex. att gärningen inte är straffbar, måste det givetvis vägas in. På samma sätt får en bedömning göras i det enskilda fallet om förundersökning alltjämt pågår.

Något krav på ett visst tidsmässigt samband mellan tidigare brott och beslut om besöksförbud föreligger inte, men självfallet får ett brott normalt sett mindre betydelse för riskbedömningen ju längre tillbaka i tiden det ligger.

Något som är av särskild vikt vid riskbedömningen är karaktären på tidigare brott, om det rör sig om enstaka eller flera gärningar och om brott har begåtts vid ett eller flera tillfällen. Vid upprepad brottslighet behöver det inte röra sig om samma slags gärning; det torde t. ex. inte vara ovanligt att en person ena gången gör sig skyldig till misshandel och hemfridsbrott och nästa gång till olaga hot. Även en enstaka misshandel eller sexuellt övergrepp bör givetvis kunna vägas in vid bedömning av om risk för trakasserier föreligger.

Besöksförbud kan meddelas även om den mot vilken förbudet avses gälla inte tidigare har begått brott mot den andra personen. I den allmänna motiveringen (avsnitt 3.3.) har givits flera exempel på när ett förbud kan vara påkallat i dessa fall.

I *tredje stycket* görs den allmänna begränsningen att besöksförbud inte får meddelas om syftet med förbudet kan tillgodoses genom någon mindre ingripande åtgärd. Innebörden av detta har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.3.).

Enligt *fjärde stycket* omfattar ett besöksförbud inte kontakter som med

hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade. En sådan undantagssituation kan t.ex. uppstå om parternas gemensamma barn insjuknar akut. För att undantagsregeln skall vara tillämplig krävs att det är fråga om en objektivt sett klart befogad kontakt.

Det i fjärde stycket angivna undantaget från förbudet gäller givetvis oavsett vilka undantag som i det enskilda fallet medgivits från ett förbud (jfr 3 §).

2 §

Denna paragraf behandlar det s.k. utvidgade besöksförbudet och motsvarar 1 § andra stycket och 2 § tredje stycket i lagrådsremissens lagförslag. Paragrafen har utformats i enlighet med *lagrådets* förslag.

Enligt paragrafen får besöksförbud utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas. Ett sådant utvidgat besöksförbud skall kunna träffa den som utan godtagbara skäl återkommande uppehåller sig i anslutning till någons bostad eller arbetsplats och tar närmast sikte på den situationen att den mot-vilken förbudet avses gälla försöker skrämman den som förbudet avses skydda genom att ständigt dyka upp i hans eller hennes närhet, men utan att ta någon direkt kontakt.

Har någon sin arbetsplats förlagd till flera olika platser, kan förbudet avse antingen huvudarbetsplatsen eller flera olika platser där den som förbudet avser att skydda normalt har sin tjänstgöring. Med annat ställe där den personen brukar vistas avses bl.a. sommarbostad och liknande, liksom även annans bostad där den som förbudet avses skydda mer eller mindre stadigvarande uppehåller sig, t.ex. föräldrars eller fästmans bostad.

Ett utvidgat besöksförbud enligt denna paragraf får meddelas endast om det kan antas att förbud enligt 1 § inte är tillräckligt. Normalt bör man först utfärda ett vanligt besöksförbud enligt 1 § och avvakta erfarenheterna av det, innan ett utvidgat förbud meddelas. Om det redan från början kan bedömas att ett vanligt förbud inte är tillräckligt, bör inget hindra att ett utvidgat förbud utfärdas direkt.

3 §

Enligt denna paragraf skall ett besöksförbud fördes med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. Reglerna utgår från förutsättningen att ett besöksförbud i princip gäller generellt, dvs. omfattar alla typer av kontakter. Det är viktigt att man redan i beslutet om besöksförbud såvitt möjligt anger de begränsningar och undantag som enligt vad som redan då kan förutses är påkallade. Det kan t.ex. röra sig om att tillåta kontakter som föranleds av frågor rörande gemensamma barn.

Att ett besöksförbud – oavsett vilka undantag som är upptagna i själva beslutet – inte omfattar kontakter som med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade framgår av 1 § fjärde stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förbudets giltighetstid och om förlängning av förbud. Ämnet har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.4).

Enligt *första stycket* skall besöksförbud meddelas för viss tid, högst ett år. Någon nedre gräns för ett besöksförbuds giltighet har inte angivits. Frågan om bestämmande av fristens längd i det enskilda fallet behandlas i den allmänna motiveringen.

Vid bestämmande av tiden för besöksförbud skall ändamålet med förbudet beaktas. Vidare bör, till följd av bestämmelsen i 1 § tredje stycket, ett besöksförbud inte ges längre giltighet än som krävs för att uppnå syftet med förbudet.

I *andra stycket* föreskrivs att ett besöksförbud gäller omedelbart, om inte annat bestäms. Vid prövningen av en fråga om besöksförbud skall alltid övervägas om förbudet skall träda i kraft genast eller om det är lämpligt att skjuta upp förbudets ikraftträdande. Så kan t.ex. vara fallet om den mot vilken förbudet skall gälla är berövad friheten men kommer att frigges inom kort. Om förbudet skall gälla från en senare tidpunkt bör denna alltid vara exakt angiven.

Bestämmelsen i andra stycket innebär att åklagarens beslut gäller även om någon begär rättsens prövning av beslutet. Rätten har dock möjlighet att besluta om inhibition (jfr 17 §). Besöksförbud som beslutats av rätten gäller utan hinder av att beslutet inte har vunnit laga kraft.

Den mot vilken förbudet skall gälla skall alltid delges beslutet (jfr 5 §).

I *tredje stycket* behandlas frågan om förlängning av förbud. Inget hindrar att ett förbud förlängs flera gånger, men förlängning får ske med högst ett år i taget. Någon absolut längsta tid för besöksförbud har inte angetts i lagen.

Ett förbud får förlängas endast om de förutsättningar som anges i 1 § – eller i fråga om utvidgat besöksförbud 2 § – är uppfyllda. Har besöksförbudet överträtts bör normalt förbudet förlängas.

Ett beslut om förlängning av förbud skall i princip jämföras med ett vanligt beslut om förbud. Det innebär i fråga om handläggningen att det förfarande som gäller för ärenden om besöksförbud skall tillämpas också i ärenden som rör förlängning av tidigare beslutat förbud.

I fråga om handläggning av ärenden om förlängning föreslogs i lagrådsremissen en uttrycklig regel om att samma regler skall gälla som vid handläggning av andra frågor om besöksförbud. *Lagrådet* har dock ansett att det även utan en uttrycklig bestämmelse är klart att så skall vara fallet. Någon sådan regel har därför inte tagits upp i förevarande lagförslag.

5 §

I paragrafen sägs att ett beslut om besöksförbud skall delges den mot vilken förbudet skall gälla. Detta innebär att beslutet skall delges i den ordning som anges i delgivningslagen. Bestämmelserna i 12 och 15 §§ delgivningslagen, dvs. delgivning genom annan medlem i samma hushåll eller kungörelsedel-

givning, bör dock inte tillämpas på ärenden om besöksförbud. På förslag av *lagrådet* har en uttrycklig regel i sistnämnda hänseende tagits upp i förslaget.

Delgivning kan enligt 3 § tredje stycket delgivningslagen i vissa fall ske per telefon. Denna möjlighet kan utnyttjas i brådskande fall vid delgivning av beslut om besöksförbud, t.ex. om det är angeläget att ett besöksförbud träder i kraft *omgående*. Sker delgivningen per telefon är det viktigt att innehållet i beslutet överbringas på ett klart och otvetydigt sätt. Om möjligt bör åklagaren själv svara för sådan delgivning.

Undantag från delgivningsskyldigheten gäller i de fall beslutet har meddelats muntligen i närvaro av den som åläggs beslutet (20 § delgivningslagen). I första hand tar bestämmelsen sikte på beslut av domstol som meddelas vid en förhandling. Den kan emellertid även tillämpas när åklagare meddelar besöksförbud. En förutsättning är då att det framgår av någon handling, t.ex. ett protokoll, att den som ålagts förbudet har varit närvarande och därigenom skall anses ha fått del av beslutet.

6 §

I paragrafen har föreskrivits att frågor om besöksförbud skall handläggas skyndsamt. Några särskilda tidsfrister för handläggningen har däremot inte angivits. Skyndsamhetskravet gäller för alla myndigheter som har i uppgift att handlägga frågor om besöksförbud.

Förfarandet hos åklagaren

7 §

I paragrafen anges att det är allmän åklagare som prövar frågor om besöksförbud. Vidare anges förutsättningarna för att en åklagare skall ta upp en fråga om besöksförbud. Bakgrunden till bestämmelsen har beskrivits i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.1 och 3.5.2).

En fråga om besöksförbud kan tas upp på begäran av den som förbudet avses skydda. Några formkrav för en sådan begäran finns inte. Det är således tillräckligt med en muntlig framställning till åklagaren.

Det är emellertid inte nödvändigt att den som förbudet avses skydda själv vänder sig till åklagaren med en begäran om besöksförbud. Någon annan kan för dennes räkning framställa en sådan begäran. Det kan t.ex. röra sig om en tjänsteman vid socialförvaltningen eller en polisman.

Åklagaren har också möjlighet att självmant ta upp frågan om besöksförbud. Den möjligheten kan vara lämplig att utnyttja i vissa fall när den som förbudet avses skydda av rädsla inte vill framstå som den som formellt sett har tagit initiativet till ett förbud.

8 §

Paragrafens *första stycke* behandlar frågan vilken åklagare som är behörig att besluta om besöksförbud. Reglerna har utformats med utgångspunkt i *lagrådets* förslag. En fråga om besöksförbud kan först och främst tas upp av

åklagaren i den ort där besöksförbudet helt eller huvudsakligen avses bli tillämpat. I normalfallet är det den ort där den som förbudet avses skydda är bosatt.

Vidare ger reglerna möjlighet för åklagaren i den ort där den mot vilken förbudet avses gälla har sitt hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig att ta upp frågan om besöksförbud, om detta av något skäl skulle vara lämpligare.

Om den mot vilken förbudet avses gälla är misstänkt för brott, som har betydelse för frågan om besöksförbud, kan det ibland vara lämpligast att frågan får prövas av den åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet. En möjlighet till detta har öppnats i andra meningen.

I den mån en begäran om besöksförbud har ställts till en åklagare som inte är behörig, bör denne överlämna ärendet till någon som är behörig. Någon uttrycklig föreskrift härom behövs inte. Är flera åklagare behöriga följer av 39 § åklagarinstruktionen (1974:910) att de skall samråda om vem som skall fullgöra åklagaruppgiften.

I *andra stycket* finns en allmän hänvisning till reglerna i 7 kap. RB om åklagare. Regeln innebär att i ärenden om besöksförbud den normala fördelningen av åklagaruppgifter mellan de olika nivåerna inom åklagarväsendet gäller. Det betyder bl.a. att, i den mån en fråga fullföljs till högsta domstolen, riksåklagaren är allmän åklagare. Vidare blir regeln om att högre åklagare kan överta uppgifter från en lägre åklagare tillämplig.

Regeln i *andra stycket* innebär också att RB:s regler om jäv för åklagare blir tillämpliga.

9 §

Paragrafen behandlar utredning av ärenden om besöksförbud. För sådan utredning får åklagaren enligt *första stycket* anlita biträde av polismyndighet. Utredningen leds alltid av åklagaren.

Enligt *andra stycket* är vissa av reglerna i 23 kap. RB tillämpliga i fråga om utredningar i ärenden om besöksförbud. Det gäller 4 §, som innehåller bl.a. principen om att åklagaren skall iaktta objektivitet och att en utredning inte får bedrivas på ett sådant sätt att någon i onödan utsätts för misstanke eller får vidkännas kostnad eller olägenhet. Vidare omfattar hänvisningen 6 §, enligt vilken förhör får hållas med var och en som kan antas lämna upplysningar. Dessutom omfattas reglerna om hämtning till förhör i 7 § och kvarstannande för förhör i 9 §. Hänvisning har också skett till reglerna i 10 § om förhörsvittne, bestämmelserna i 11 § om rätt att ställa frågor vid förhör m.m. och reglerna i 12 § om förhörsmetoder m.m.

Vissa av reglerna i 23 kap. gäller enbart den som är misstänkt för brottet. I ärenden om besöksförbud bör den mot vilken förbudet avses gälla jämföras med den misstänkte i fråga om några av dessa regler. Det gäller reglerna i 23 kap. 4 och 11 §§. En regel av denna innebörd har tagits upp i paragrafens sista mening. Av detta följer att andra regler i 23 kap. som enbart avser den misstänkte inte är tillämpliga. Sålunda är skyldigheten att kvarstanna för förhör inskränkt till sex timmar för den som inte samtidigt är misstänkt för brott.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätt för de enskilda personer som berörs av frågan om besöksförbud att ta del av utredningen. Bakgrunden har tecknats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.2).

Det förslag till lag om ändring i sekretesslagen som nu läggs fram innebär att sekretess gäller i ärenden om besöksförbud för uppgifter om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte mot parterna, utom i fall som avses i 14 kap. 5 § sekretesslagen.

Hänvisningen till sekretesslagen innebär för det första att handling eller material inte får lämnas ut, i den mån det av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. I sådant fall skall åklagaren på annat sätt lämna upplysning om vad materialet innehåller, om det behövs för att vederbörande skall kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen skall skydda. I ärenden om besöksförbud kan det finnas ett mycket starkt behov av att också gentemot en part skydda uppgifter som i de flesta andra sammanhang betraktas som harmlösa. Det kan t.ex. gälla uppgifter som den som förbudet avses skydda har lämnat om adress eller telefonnummer. I ärenden om besöksförbud torde det ofta finnas skäl att överväga i vilken utsträckning och hur en part skall få del av uppgifter i ärendet om han begär det.

För det andra innebär hänvisningen till sekretesslagen att en parts rätt enligt RB att ta del av uppgifter i förundersökning inte rubbas. Bestämmelsen i denna paragraf kan således inte ge part mindre rätt att ta del av uppgifter i förundersökning, om besöksförbudsfrågan prövas i samband med en sådan, än vad som följer av reglerna i RB.

11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om att både den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda i princip skall underrättas om uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och beredas tillfälle att yttra sig över dem, innan frågan om besöksförbud avgörs. Bakgrunden till bestämmelsen har tecknats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.2). Paragrafen har utformats i enlighet med *lagrådets* förslag.

I *första stycket* anges huvudregeln om kommunikation samt vissa undantag från denna regel. Undantagen överensstämmer i sak med vad som gäller enligt 17 § förvaltningslagen. Sålunda öppnas möjlighet att avstå från att bereda de inblandade tillfälle att yttra sig om det framstår som uppenbart obehövligt att inhämta yttrande, t.ex. om vederbörande i annan ordning redan framfört synpunkter på förbudsfrågan. Likaså kan åklagaren avstå från att inhämta yttrande om det annars blir svårare att genomföra beslutet i ärendet eller om avgörandet inte kan uppskjutas.

Enligt *andra stycket* läggs det i åklagarens hand att bestämma i vilken form underrättelse skall ske. Med hänsyn till skyndsamhetskravet torde dock muntliga yttranden vara att föredra.

Paragrafen innehåller regler för utformningen av åklagares beslut varigenom en fråga om besöksförbud avgörs. Bestämmelsen gäller även i fråga om s.k. negativa beslut, dvs. beslut att inte meddela ett besöksförbud. Beslutet skall avfattas skriftligen. Närmare regler om vilka uppgifter beslutet skall innehålla finns i sex punkter i paragrafen. Av allmänna principer följer att dagen för beslutet och namnet på den som fattat beslutet skall framgå.

När det gäller uppgifter om den som förbudet avses skydda (första punkten) bör poängteras att det inte är nödvändigt att uppgifter om vederbörandes adress, telefonnummer o.d. framgår av beslutet. Någon sekretess gäller inte för beslutet (jfr förslaget till lag om ändring i sekretesslagen) och det kan, som påpekats i den allmänna motiveringen, i vissa fall finnas skäl att inte lämna ut uppgifter om adress m.m.

Enligt andra punkten skall besöksförbudets innebörd och omfattning framgå av beslutet. Det innebär bl.a. att förbudets giltighetstid och eventuella undantag från besöksförbudet skall anges. Problemen kring detta har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2 – 3.4).

I fråga om utformningen av ett utvidgat besöksförbud enligt 2 § kan vissa praktiska problem uppkomma. Om t.ex. den som åläggs ett besöksförbud och den som förbudet avses skydda är bosatta i samma fastighet, eller överhuvudtaget i samma bostadsområde, kan det vara svårt att på ett rimligt sätt utforma ett besöksförbud som tillgodoser den sistnämndes intresse av att inte bli störd i eller kring bostaden. En annan svårighet kan uppkomma om den som förbudet avses skydda arbetar på någon sådan inrättning som posten eller försäkringskassan. Det ligger då i sakens natur att ett besöksförbud som rör den personens arbetsplats inte utan vidare kan utfärdas.

I fråga om undantag från motiveringsskyldigheten (tredje punkten) finns vissa regler i 20 § förvaltningslagen, till vilka hänvisas i 13 § lagen om besöksförbud. Dessa innebär bl.a. att skälen för beslutet kan utelämnas om det är nödvändigt med hänsyn till enskildas personliga förhållanden. Vidare kan skälen i vissa fall utelämnas om ärendet har varit så brådskande att skälen inte har hunnit utarbetas. I sådana fall bör åklagaren på begäran om möjligt upplysa om skälen i efterhand.

13 §

I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.2) har i denna paragraf, som utformats enligt *lagrådets* förslag, förvaltningslagens regler i viss utsträckning gjorts tillämpliga på förfarandet hos åklagaren. Det gäller bl.a. reglerna om tolk, ombud, muntlig handläggning och motivering av beslut.

14 §

Paragrafen innehåller de grundläggande bestämmelserna om rättens prövning av åklagarens beslut. Bakgrunden till reglerna framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.3).

Enligt paragrafen skall åklagarens beslut i fråga om besöksförbud prövas av tingsrätten, om den som har ålagts besöksförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Domstolens prövning har således gjorts beroende av att någon begär att beslutet prövas. Domstolen kan inte på eget initiativ pröva ett åklagarbeslut och kan heller inte, utan att åklagaren först har beslutat i frågan, ta upp en fråga om besöksförbud.

En begäran om prövning får endast framställas av någon som berörs av beslutet, nämligen den som har ålagts förbud och den som förbudet avses skydda. Den som har ålagts ett förbud kan begära att förbudet hävs eller ändras. En begäran om ändring av ett besöksförbud kan också framställas av den som förbudet avses skydda. Ett negativt beslut av åklagaren kan prövas på begäran av den som förbudet avses skydda.

Det finns inte några uttryckliga bestämmelser i lagen om vem som vid rättens handläggning skall anses som motpart till den som begärt rättens prövning. I lagrådsremissen föreslogs att åklagaren skulle vara motpart, om prövningen begärdes av den som ålagts besöksförbud. Efter förslag av *lagrådet* har emellertid denna konstruktion frångåtts. Som framgått av den allmänna motiveringen gäller i stället generellt att det är de enskilda personerna som är parter vid rättens handläggning. Om sålunda prövning begärts av den som ålagts besöksförbud, är den som förbudet avses skydda motpart och vice versa. Som lagrådet har påpekat kan detta anses följa redan av reglerna i förevarande paragraf. Som jag återkommer till i det följande skall emellertid åklagaren vara skyldig att i vissa fall föra talan för den som förbudet avses skydda.

En begäran om prövning av åklagarens beslut skall göras hos denne. Begäran kan vara skriftlig eller muntlig (jfr 2 § första stycket ärendelagen). Vid en muntlig begäran skall åklagaren teckna ner behövliga uppgifter om begäran. Det ankommer sedan på åklagaren att överlämna ärendet till rätt domstol. Någon tidsgräns för begäran om rättens prövning har inte angivits.

I 23 § finns en bestämmelse om att åklagare kan ändra eller häva beslut i fråga om besöksförbud. Åklagarens möjlighet att ompröva ett beslut om besöksförbud gäller inte om beslutet redan är föremål för rättens prövning.

15 §

I paragrafen finns regler om domstols behörighet att pröva åklagarens beslut. Prövningen skall göras av den tingsrätt där åklagaren som har prövat frågan om besöksförbud skall föra talan i brottmål i allmänhet. Det ankommer på åklagaren att se till att begäran om prövning vidarebefordras till rätt domstol (jfr 14 §).

Om åklagaren normalt för talan vid flera domstolar, ger förevarande paragraf enligt ordalydelsen utrymme för att flera domstolar kan bli

behöriga. Det är emellertid naturligt att åklagaren i sådana fall vidarebefordrar framställningen om prövning till den domstol som med hänsyn till omständigheterna, t.ex. förbudets omfattning eller parternas hemvist, ligger närmast till hands för att pröva frågan.

16 §

Paragrafen, som närmast motsvarar 17 § i lagrådsremissens lagförslag, har utformats i enlighet med vad *lagrådet* förordat.

I *första stycket* upptas en regel om att åklagaren i princip är skyldig att, om han beslutat om besöksförbud, vid rättens prövning föra talan för den som förbudet avses skydda. Bakgrunden till regeln har tecknats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.3). Undantag från skyldigheten har gjorts för det fallet att särskilda skäl talar emot att åklagaren för talan. Innebörden av denna undantagsregel har berörts närmare i det uttalande av lagrådet som citerats i den allmänna motiveringen.

I *andra stycket* finns en bestämmelse om att rätten skall inhämta yttrande från åklagaren, om det inte är obehövligt, i de fall åklagaren inte är part. Innebörden av detta har berörts i den allmänna motiveringen. I den mån åklagaren för talan för den som förbudet avses skydda, är det naturligt att yttrandet avgavs utan särskild begäran från rätten i anslutning till att åklagaren utför denna talan.

17 §

I paragrafen har tagits in en bestämmelse om s.k. inhibition. Regeln innebär att rätten får förordna att besöksförbudet tills vidare inte skall gälla. Om ett besöksförbud inte tidigare utfärdats, får rätten meddela sådant förbud fram till dess att ärendet avgjorts slutligt. Detta ger bl.a. möjlighet till ett omedelbart beslut om besöksförbud i sådana fall där nya omständigheter inträffat sedan ärendet anhängiggjorts hos rätten.

18 §

Paragrafen behandlar tingsrättens sammansättning i ärenden om besöksförbud. I *första stycket* sägs att tingsrätten vid avgörande av saken skall bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning är tingsrätten domför med en lagfaren domare. Det innebär att bl.a. olika förberedelseåtgärder kan vidtas utan att nämndemän behöver medverka (jfr vad som sägs vid 19 § i fråga om nämndemäns medverkan vid muntlig förhandling). I och med att nämndemän skall medverka vid avgörande av dessa ärenden kommer tingsrätten i allmänhet att ha samma sammansättning oavsett om en fråga om besöksförbud handläggs i mål om allmänt åtal eller enligt ärendelagen.

I *andra stycket* har tagits in en föreskrift om att omröstningsreglerna i brottmål skall gälla i tillämpliga delar. Omröstningsreglerna i 29 kap. RB förutsätter att nämndemän kan medverka. Den viktigaste skillnaden i

förhållande till omröstningsreglerna i tvistemål är att reglerna vid menings-
skiljaktighet leder till ett förmånligare resultat för den tilltalade. Det är
naturligt att i ärenden om besöksförbud jämställa den mot vilken förbudet
riktas med den tilltalade i förevarande hänseende.

19 §

I paragrafen har tagits upp en bestämmelse om att part alltid har rätt att på
begäran få till stånd muntlig förhandling. Bakgrunden har tecknats i den
allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.3).

Det är i och för sig inget som hindrar att vittnesförhör hålls i ärenden om
besöksförbud. Det bör emellertid påpekas att ärenden av detta slag normalt
är av förhållandevis okomplicerad natur från utredningssynpunkt och att det
med hänsyn till skyndsamhetskravet är viktigt att rätten bevakar att
bevisningen inte blir mer omfattande än nödvändigt (jfr 6 §).

Om muntlig förhandling hålls, bör i allmänhet handläggningen avslutas
och ärendet avgöras i direkt anslutning till förhandlingen. Härav följer att
tingsrätten vid förhandlingen alltid bör ha den sammansättning som krävs för
att avgöra målet, dvs. en lagfaren domare och tre nämndemän.

20 §

Paragrafen behandlar frågan om fördelningen av rättegångskostnaderna.
Som huvudregel gäller att vardera parten skall svara för sin kostnad. Det
innebär att den som begär prövning eller ändring av åklagarens beslut aldrig
kan åläggas att betala motpartens kostnad även om rättsens beslut går honom
eller henne emot. Genom en hänvisning till bestämmelserna i 18 kap. 6 § RB
har undantag dock gjorts för det fallet att någon av parterna genom
vårdslöshet eller försummelse i rättegången eller annars genom otillbörlig
processföring har orsakat en extra kostnad för motparten.

21 §

Paragrafen anger vilka regler som gäller vid handläggningen i domstol utöver
dem som angetts i de föregående paragraferna. Bakgrunden har tecknats i
den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.3). Paragrafen har utformats i
enlighet med *lagrådets* förslag.

Vid rättsens handläggning av ärenden om besöksförbud skall vissa angivna
regler i ärendelagen tillämpas. Detta gäller dock inte om frågan om
besöksförbud handläggs i mål om allmänt åtal med stöd av bestämmelsen i
22 §. Vidare sägs i paragrafens andra mening att en begäran om prövning av
åklagarens beslut i fråga om besöksförbud skall jämföras med en ansökan
enligt ärendelagen. Av 14 § följer att begäran om prövning skall ges in till
åklagaren.

Hänvisningarna till ärendelagen innebär bl.a. att förfarandet i princip är
skriftligt (jfr dock 19 §), att i reglerna i RB om rättegången i tvistemål skall
tillämpas i den mån inte ärendelagen eller lagen om besöksförbud innehåller
särregler och att rättsens avgörande sker genom beslut. Talan mot tingsrätts

beslut kan föras genom besvär (jfr 49 kap. 2 § RB). För handläggningen i hovrätten skall bestämmelserna i 52 kap. RB tillämpas. Mot hovrättens beslut kan talan föras enligt bestämmelserna i 54 kap. RB.

22 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om gemensam handläggning, s.k. kumulation, av ett ärende om besöksförbud och ett mål om allmänt åtal. Bakgrunden har tecknats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.3).

I paragrafen öppnas en möjlighet för domstolen att handlägga en fråga om besöksförbud i mål om allmänt åtal. En förutsättning för kumulation är att den brottsmisstanke som prövas i målet har betydelse för frågan om prövning av besöksförbudet. Detta får anses vara fallet om åklagarens beslut helt eller huvudsakligen stöder sig på denna brottsmisstanke när det gäller bedömningen av risken för framtida trakasserier. Regeln om kumulation är fakultativ, dvs. kumulation behöver inte ske om det inte har fördelar för handläggningen.

Det förhållandet att begäran om rättens prövning görs hos åklagaren underlättar möjligheterna att vid behov lägga samman ett ärende om besöksförbud och ett brottmål. Om åklagaren anser att det kan finnas skäl att tillämpa bestämmelsen om kumulation bör han lämpligen ange det för rätten i samband med att han sänder över begäran om prövning.

Handläggs ett ärende om besöksförbud i mål om allmänt åtal gäller brottmålsreglerna för förfarandet. Det innebär att de särregler om bl.a. rättens sammansättning, rätt till förhandling och rättegångskostnader som har tagits upp i 18–21 §§ inte skall tillämpas. Tingsrättens beslut om besöksförbud tas in i brottmålsdomen och överklagas i samma ordning som den.

Frågan om besöksförbud bör i vissa fall kunna avgöras utan att den slutliga utgången i brottmålet avvaktas. Som exempel kan nämnas att det vid förhandling i målet befins att någon har gjort sig skyldig till brott, varvid rätten beslutar om rättspsykiatrisk undersökning. Om en fråga om besöksförbud, som ju skall avgöras skyndsamt, i ett sådant fall är anhängig i brottmålet, bör den frågan prövas för sig. Kumulationen med brottmålet upphör då, och 18–21 §§ blir tillämpliga i fråga om rättens handläggning. Detsamma bör vara fallet om åtalet läggs ner.

Hävande eller ändring av besöksförbud

23 §

I första stycket har tagits upp en bestämmelse om att åklagaren får ändra eller häva ett beslut om besöksförbud om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det. Bakgrunden har tecknats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.5.4).

En fråga om hävande eller ändring av besöksförbud kan antingen tas upp av åklagaren självmant eller komma upp genom att någon begär att åklagaren skall fatta ett nytt beslut. Åklagaren kan inte bara häva eller ändra

beslut om besöksförbud som har meddelats av honom själv utan också sådana beslut som har meddelats av rätten.

I *andra stycket* anges ett undantag från möjligheten att ompröva ett beslut. Det gäller den situationen att beslutet är föremål för rättsens prövning.

I *lagrådsremissens lagförslag* fanns i ett *tredje stycke* i förevarande paragraf en uttrycklig bestämmelse om att vanliga handläggningsregler gäller vid prövningen av frågor om hävande eller ändring av besöksförbud. *Lagrådet* har påpekat att en sådan regel är överflödigt och den har därför fått utgå.

I detta sammanhang kan nämnas att det i *lagrådsremissens lagförslag* ingick en bestämmelse om att, om ett nytt besöksförbud utfärdades medan ett äldre förbud ännu gällde, det äldre förbudet skulle undanröjas. Efter påpekande av *lagrådet* har även denna regel fått utgå som överflödigt. Såväl i det nämnda fallet som i andra situationer där ett beslut om besöksförbud ändras är det nämligen, som *lagrådet* anført, naturligast att se saken så att det nya beslutet utan särskild föreskrift helt och hållet träder i det gamlas ställe.

Överträdelse av besöksförbud m.m.

24 §

Den som bryter mot ett besöksförbud kan enligt *första stycket* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. När ett besöksförbud överträds kan i många fall även ett brott mot någon annan bestämmelse, t.ex. ett brott enligt brottsbalken, föreligga. I sådana fall skall normalt dömas till ansvar i brottskonkurrens. Enligt *allmänna principer* bör undantag gälla för det fallet att det sakliga innehållet i straffbestämmelserna är identiskt. Detta kan sägas vara fallet vid hemfridsbrott som samtidigt innebär en överträdelse av besöksförbud. I den mån hemfridsbrottet inte är grovt har överträdelsen av besöksförbud den strängaste straffskalan och hemfridsbrottet torde då konsumeras av sistnämnda brott. I övriga fall bör dömas för såväl överträdelsen av besöksförbudet som det andra brottet i brottskonkurrens.

I *andra stycket* finns en bestämmelse enligt vilken det i ringa fall inte skall dömas till ansvar. Som framgår av 1 § fjärde stycket skall åtgärder som är uppenbart befogade över huvud taget inte omfattas av besöksförbud. Under ansvarsfrihetsregeln i förevarande paragraf kan falla kontakter som inte är av den karaktären att de kan anses uppenbart befogade men som ändå framstår som klart ursäktliga. Vidare bör den kunna tillämpas för enstaka överträdelser om parterna har försonats och båda vill ha förbudet upphävt.

25 §

Enligt denna paragraf får överträdelse av besöksförbud åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

I de flesta fall torde en överträdelse av ett besöksförbud inte komma till polisens och åklagarens kännedom om inte målsäganden anmäler brottet. Möjligheten för åklagare att väcka åtal om det är påkallat ur allmän synpunkt

har emellertid betydelse dels i de fall en överträdelse kommit till polisens kännedom men målsäganden av rädsla för repressalier eller av annat skäl inte vill ange brottet, dels i de fall målsäganden efter påtryckningar har förmåtts återta sin angivelse.

6.2 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

I 7 kap. 19 § har införts ett nytt andra stycke som reglerar sekretessen i ärenden om besöksförbud. Förslaget har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.8). Sekretess enligt andra stycket gäller hos alla myndigheter som tar befattning med ärenden om besöksförbud, i första hand åklagarmyndigheterna. I den mån en fråga om besöksförbud aktualiseras under en förundersökning gäller i regel även sekretess till förmån för enskild enligt 9 kap. 17 § sekretesslagen. Om ett ärende om besöksförbud hos en domstols kumulerats med ett brottmål, gäller sekretessen i sådana mål i stället för sekretessen enligt förevarande paragraf.

6.3 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken

I 14 kap. 7 §, som innehåller bl. a. bestämmelser om besöksförbud i samband med äktenskapsskillnad, har reglerna om vite vid överträdelse av besöksförbud utgått och ersatts av en hänvisning till reglerna i lagen om besöksförbud om överträdelse av sådant förbud m. m. Hänvisningen till lagen om besöksförbud innebär att reglerna i den lagen om angivelse och åtal gäller även i fråga om överträdelse av besöksförbud enligt äktenskapsbalken. Självfallet gäller också vanliga regler om överklagande även för domar för överträdelse av besöksförbud enligt äktenskapsbalken. Hänvisningarna i 18 kap. 3 och 4 §§ äktenskapsbalken till 14 kap. 7 § gäller alltså inte sådana domar.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om besöksförbud.
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) och
3. lag om ändring i äktenskapsbalken.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

BESÖKSFÖRBUD

INNEHÅLL

1	Inledning
2	Allmän bakgrund
3	Gällande rätt
4	Besöksförbud i utländsk rätt
4.1	Danmark
4.2	USA
5	Överväganden och förslag
5.1	Finns det behov av bestämmelser om besöksförbud?
5.2	Förutsättningarna för besöksförbud
5.2.1	Den brottsliga handlingen och brottsoffret
5.2.2	Fara för fortsatta övergrepp
5.2.3	Brottsoffrets begäran som förutsättning för besöksförbud
5.3	Besöksförbudets innehåll
5.4	Beslutsmyndighet och förfarandet vid utfärdande av besöksförbud. Lagregelns placering
5.5	Varaktigheten av meddelat besöksförbud
5.6	Påföljd för överträdelse av besöksförbud
6	Upprättade lagförslag
7	Specialmotivering
7.1	Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)
7.2	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Bilaga 1 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Kvinnomisshandel och de särskilda problem som uppstår vid denna typ av brott har under det senaste decenniet varit föremål för en livlig allmän debatt och har föranlett en rad åtgärder från myndigheternas sida. Med kvinnomisshandel brukar i dessa sammanhang i allmänhet avses sådan misshandel som förövas mot en kvinna av hennes make, samboende eller annan man som står henne nära eller som hon tidigare haft en nära relation till. Liknande problem som vid misshandel uppkommer också med andra övergrepp som är vanliga i parrelationer eller efter separationer, främst sexuella sådana, såsom våldtäkt och liknande brott, men också t.ex. hemfridsbrott och ofredande i olika former.

Även om olika åtgärder redan har vidtagits på området bör man från samhället sida fortsätta strävandena att underlätta situationen för kvinnor som på olika sätt misshandlas, förföljs eller trakasseras av män. Dagens situation är nämligen långtifrån tillfredsställande.

Som en tänkbar åtgärd för att förbättra förhållandena har man särskilt från kvinnoorganisationerna väckt tanken på att efter danskt mönster öppna möjligheten att i enskilda fall utfärda straffsanktionerade s.k. besöksförbud. Denna promemoria är avsedd att utgöra underlag för ställningstagande till detta förslag.

2 Allmän bakgrund

Enligt statistiska uppgifter avseende år 1985 anmäldes 11.610 fall av misshandel mot kvinnor. Av dessa rubricerades 566 som grov misshandel, varav parterna i 463 fall varit bekanta med varandra. I de fall som inte rubricerades som grov misshandel – 11.044 – var parterna bekanta i 8.919 fall. I de allra flesta fall ägde brotten rum inomhus. Antalet anmälda våldtäkter och försök därtill mot vuxen person uppgick till 927. (Av dessa utgör ett fåtal fall homosexuella övergrepp.) Antalet dömda fall är avsevärt lägre än de anmälda.

Det bör emellertid framhållas att det verkliga antalet övergrepp mot kvinnor vida överstiger antalet anmälda. Eftersom det är brott som till helt övervägande del begås i bekantskapsrelationer är anmälningsbenägenheten av naturliga skäl jämförelsevis låg.

Före år 1982 kunde misshandel som inte förövats på allmän plats i princip åtalas endast efter angivelse av målsäganden. En av de främsta orsakerna till denna begränsning var enligt lagförarbetena att man inte genom ingripanden mot hustrumisshandel ville spolia äktenskap eller på annat sätt ytterligare försvåra den misshandlade hustruns situation. Detta synsätt speglade en numera föräldrad inställning till samlevnadsrelationer. Efter förslag av sexualbrottskommittén (Ds Ju 1981:8, prop. 1981/82:43) lades fr.o.m. den 1 januari 1982 alla former av misshandel under allmänt åtal. Motiveringen för detta var dels att inskräpa att misshandel i hemmen eller annan enskild plats är lika straffvärt som misshandel i andra sammanhang och dels att förbättra kvinnornas praktiska möjligheter till hjälp från myndigheterna. Åtalsrefor-

men medförde att antalet anmälningar för misshandel på enskild plats ökade kraftigt.

Genom lagändringar år 1984 skärptes straffen för sexualbrott. Vidare stärktes brottsoffrens ställning. Genom införandet av en särskild bestämmelse i rättegångsbalken, 20 kap. 5 a §, har en målsägande som kan antas vara i behov av personligt stöd under rättegången numera rätt att åtföljas av en s.k. stödperson. Såväl i den proposition som föregick lagändringarna som i justitieutskottets betänkande (prop. 1983/84:105, JuU 25) framhölls att, om det i framtiden skulle visa sig finnas ett uttalat behov av juridiskt biträde åt målsägande under förundersökning och rättegång, en sådan ordning borde åstadkommas.

I november 1984 fick härefter rättshjälpskommittén (Ju 1982:2) i uppdrag att undersöka hur det rättsliga förfarandet i mål angående sexualbrott fungerade med avseende på målsägande och på grundval av sin undersökning ta upp frågan om formerna för utvidgad rättshjälp åt i första hand kvinnor som utsatts för sexualbrott eller vissa andra våldsbrott. I kommitténs år 1986 avlämnade betänkande (SOU 1986:49) föreslås en rad förbättringar för målsägande som har utsatts för sexualbrott, bl.a. rätt till juridiskt biträde. Kommitténs betänkande övervägs efter remissbehandling för närvarande inom justitiedepartementet.

På uppdrag av regeringen har riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, domstolsverket och socialstyrelsen utgett en handbok för dem som inom rättsväsendet sysslar med frågor om kvinnomisshandel och liknande övergrepp. Boken, som utarbetats av en arbetsgrupp med representanter för nämnda myndigheter, innehåller en redogörelse för gällande bestämmelser och de mekanismer som ligger bakom våldet samt rekommendationer för hur förundersökning och rättegång bör bedrivas för att i möjligaste mån eliminera eller lindra påfrestningar eller skador för offren.

Bland pågående projekt inom justitiedepartementets område av intresse i förevarande sammanhang kan nämnas ett förslag om ändring av rekvisiten för grov misshandel som lagts fram i en departementspromemoria (Ds Ju 1986:11). Härigenom skulle straffen för allvarligare former av misshandel komma att skärpas. Förslaget tar bl.a. sikte på olika former av kvinnomisshandel. Promemorian övervägs efter remissbehandling inom departementet med sikte på en proposition under år 1987.

Det förtjänar här också anmärkas att frågan om häktning vid risk för återfall i bl.a. våldsbrott har ägnats särskild uppmärksamhet i den proposition om häktning och anhållande som lades fram under våren 1987 och som för närvarande är beroende på riksdagens prövning (prop. 1986/87:112).

Enligt nuvarande bestämmelser i 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100) kan uppgift om enskilds personliga förhållanden i folkbokföringen eller liknande registrering hemlighållas om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Denna sekretess skall enligt förslag i betänkandet (SOU 1986:46) Integritetsskyddet i informationssamhället 2 utvidgas till att avse all myndighetsregistrering av befolkningen. Syftet är bl.a. att underlätta för personer som upplever sig vara förföljda att hemlighålla sin adress. Förslaget övervägs efter remissbehandling med sikte på en proposition under år 1987.

Kvinnomisshandel är emellertid ett problem som bör angripas inte endast med åtgärder av rättslig art. Även på den sociala sidan har åtskilligt gjorts från myndigheternas sida. Socialdepartementet utgav år 1983 en rapport – "Kvinnomisshandel. Kartläggning och överväganden" (Ds S 1983:2) – som innehåller en genomgång av det aktuella läget och en redovisning av tillgängliga resurser inom olika områden samt förslag till ytterligare åtgärder. Som ett resultat av rapporten anslag regeringen samma år 2,4 milj. kr. för en treårsperiod till olika försöksverksamheter. Dessa skall utvärderas under år 1987. Bland de olika projekten kan nämnas två försöksverksamheter inom kriminalvården med psykoterapeutisk behandling av män som dömts för våld mot kvinnor samt två projekt i resp. Vällingby och Skellefteå som går ut på att utveckla verksamheten med kontaktpersoner och kontaktfamiljer för misshandlade kvinnor.

Utöver vad som anslagits för försöksverksamheter av olika slag har 1 milj. kr. avsatts för utbildning och information.

Av ovanstående redogörelse framgår att man från statsmakternas sida under senare år ägnat stor uppmärksamhet åt problemet kvinnomisshandel och genomför en hel rad åtgärder på såväl det rättsliga som det sociala området. Även kommuner och landsting har visat stort intresse och i många fall lämnat bidrag till frivilliga verksamheter av olika slag.

De från praktisk synpunkt kanske mest betydelsefulla insatserna har dock gjorts av kvinnoorganisationerna, politiska och andra, genom inrättande av kvinnojourer, övernattningshem, rådgivning och juridisk hjälp i olika former etc. Från dessa organisationer eller företrädare för dem har, bl.a. i anslutning till en av justitiedepartementet i december 1986 anordnad hearing, framhållits att det finns en mycket stor grupp av kvinnor som upplever sig vara förföljda av män vilka fortlöpande hotar med övergrepp av olika slag. I många fall är det fråga om män som tidigare avtjänat straff för sådana övergrepp mot kvinnan. Man har från organisationernas sida fört fram tanken att man för att förebygga fortsatt misshandel eller liknande brott mot en kvinna som tidigare har utsatts för detta skulle införa regler som efter utländskt mönster gör det möjligt att meddela ett förbud för gärningsmannen att söka upp kvinnan på nytt.

3 Gällande rätt

Förutom bestämmelser som mera direkt tar sikte på skydd av liv och hälsa, såsom de straffsanktionerade förbuden mot misshandel och sexuella övergrepp, finns sådana som skall skydda medborgarna mot trakasserier av olika slag. De i detta sammanhang mest intressanta straffbestämmelserna är de som gäller hemfridsbrott, olaga intrång och ofredande. Samtliga återfinns i 4 kap. brottsbalken (BrB) som handlar om brott mot frihet och frid.

I 6 § första stycket sägs sålunda att den som olovligen intränger eller kvarstannar där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg, skall dömas för hemfridsbrott till böter. I andra stycket sägs att om någon annars obehörigen intränger eller kvarstannar i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, upplagsplats eller på annat dylikt ställe, skall han dömas

för olaga intrång till böter. I ett tredje stycke stadgas strängare straff – fängelse högst två år – för grovt brott.

Hemfridskyddet gäller sålunda för bostad, vare sig den är permanent eller tillfällig, medan inträngande i andra lokaler betecknas som olaga intrång. Sistnämnda bestämmelse kom till för att skapa skydd i lokaler där människor arbetar eller annars brukar vistas. Förutom arbetsplatser avses trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i hyresfastigheter.

Hemfridsbrott förutsätter att inträngandet eller kvarstannandet har skett olovligt. Även den som tar sig in i smyg eller gömmer sig i annans bostad omfattas av straffbestämmelsen. Däremot kan det inte bli hemfridsbrott om t.ex. en make tränger in i eller stannar i en bostad som är gemensam för makarna, även om det sker mot andre makens vilja.

Vad gäller olaga intrång skall gärningen ha företagits "obehörigen" för att vara straffbar. I förarbetena sägs härom att straffbestämmelsen inte blir tillämplig om förfarandet kan anses överensstämma med lag, rätt, sedvana eller medgivande. Den som söker upp någon i en lokal till vilken allmänheten har tillträde gör sig alltså inte skyldig till olaga intrång även om den personen uttryckligen undanbett sig att bli kontaktad där.

Bestämmelser om ofredande återfinns i 7 §. Där sägs att den som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan, skall dömas för ofredande till böter eller fängelse i högst sex månader. Till skillnad från vad som gäller för hemfridsbrott och olaga intrång är ofredande inte bundet till någon bestämd lokal. Om emellertid en gärning kan bedömas som brott mot 6 § skall endast denna tillämpas, även om beteendet också innefattar ofredande. Detsamma gäller om gärningen kan bedömas som misshandel i någon form. Brottbeskrivningen för ofredande omfattar handlingar av mycket skilda slag. I förarbetena nämns särskilt att någon avsiktligt knuffar annan eller rycker eller sliter i hans kläder och liknande. Vidare talas om antastande av kvinnor med klappar eller smekningar av olika slag. En väsentlig motivering för straffbudets tillkomst var att man ville värna om kvinnofriden på gator och allmänna platser. S.k. telefonterror hör också hit.

Såväl hemfridsbrott och olaga intrång som ofredande förutsätter för åtal att målsäganden har angett brottet till åtal. Undantag gäller för brott enligt 6 § som är grovt och för ofredande som har förövats på allmän plats. I samtliga fall gäller också att åklagaren får väcka åtal om han finner åtal vara påkallat ur allmän synpunkt (11 §).

I giftermålsbalken (GB) finns en bestämmelse som syftar till att förebygga kränkningar i samband med att ett äktenskap upplöses. Enligt 15 kap. 11 § kan sålunda rätten i mål om äktenskapsskillnad på yrkande av endera maken och för tiden fram till dess att lagakraftägande dom föreligger förordna om sammanlevnadens hävande och om förbud för makarna vid vite av fängelse högst ett år eller böter att besöka varandra. Bestämmelsen finns kvar i den nya äktenskapsbalk som träder i kraft den 1 januari 1988 (14 kap. 7 §). Vitet har emellertid begränsats till att avse pengar eller fängelse högst en månad.

Bestämmelsen infördes genom 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning, som föregick den nu gällande giftermålsbalken. Den tillkom på förslag av lagutskottet, som, till skillnad från lagberedningen, inte ansåg att

strafflagens regler om hemfridsbrott var tillräckliga i den aktuella situationen. Man anförde att erfarenheten från tillämpningen av de då gällande bestämmelserna om skillnad till säng och säte visade hur nödvändigt det var att med tillhjälp av vite avskräcka den ena maken från övergrepp mot den andre. Det sades också att ett förslag i detta hänseende torde tillmötesgå ett ganska allmänt önskemål. Möjligheten att meddela besöksförbud har också vid utarbetandet av den nya äktenskapsbalken ansetts fylla ett praktiskt behov av integritetsbetonad natur (prop. 1986/87:1 s. 338).

Meningen med vitesbestämmelsen i 15 kap. 11 § GB är sålunda att skydda den ena maken från oönskade besök av den andre under den ofta ganska uppslitande tid som kan föregå upplösningen av ett äktenskap. I och med att äktenskapsskillnadsdomen vinner laga kraft, förfaller emellertid vitesförbudet och någon möjlighet att förlänga det finns inte i vare sig den nu gällande lagstiftningen eller enligt den nya äktenskapsbalken. Inte heller kan dessa regler tillämpas på andra förhållanden än äktenskap. Den nuvarande bestämmelsen kommer sällan till användning.

Regler som på olika sätt motsvarar vad man i den allmänna debatten har brukat avse med besöksförbud finns i flera främmande länder. Redogörelsen i det följande begränsas till Danmark och USA.

4 Besöksförbud i utländsk rätt

4.1 Danmark

I Danmark har man en ordning som innebär att polismyndigheten kan meddela besöksförbud genom "polititillhold". I den danska strafflagen (den borgerlige straffelov) § 265 stadgas att den som kränker någons frid genom att i trots mot ett polisföreläggande tränga sig på honom, förfölja honom med skriftliga meddelanden eller på annat liknande sätt förolämpa honom straffas med böter eller "haefte" (dvs. ett kortvarigt frihetsstraff på minst 7 dagar) eller vid försvarande omständigheter med fängelse intill sex månader. I lagtexten används ordet advarsel, dvs. varning, medan man i dagligt språkbruk använder ordet tilhold vilket närmast betyder föreläggande. Ett av polisen meddelat föreläggande gäller för en tid av fem år. Genom straffbestämmelsen kriminaliseras en rad s.k. frihetskränkningar som inte nödvändigtvis är straffbara enligt andra bestämmelser i straffeloven. Där emot är det vanligt att en överträdelse av § 265 i praktiken ofta dessutom är straffbar enligt andra bestämmelser.

I paragrafen sägs ingenting om att polismyndigheten har rätt att utfärda föreläggande. Detta förutsätts gälla utan lagstadgande.

Straffansvar enligt § 265 i straffeloven förutsätter alltså ett föregående föreläggande från polismyndigheten. Sådant föreläggande kan utfärdas efter anmodan av den kränkta. De materiella förutsättningarna för att meddela ett föreläggande framgår inte av strafflagen. Denna bedömning överläts till polismyndigheten. I praxis anses som regel att det skall vara fråga om upprepade kränkningar, att dessa skall ha pågått under en viss period och att det är sannolikt att kränkningarna fortsätter om inget ingripande sker.

Enligt vad som har inhämtats angående praxis i Danmark förekommer det

stora variationer vad gäller typen av kränkningar. Det kan förutom om våld röra sig om att följa efter någon på gatan, om brev försändelser, telefonpåringningar, övervakning av annans bostad, intrång osv. Också synbarligen oskyldiga gärningar, t.ex. att skicka blommor och andra gåvor, kan föranleda ingripande. Det anses också att normala straffprocessuella beviskrav skall vara uppfyllda, dvs. det skall vara höjt över varje rimligt tvivel att den det gäller är skyldig.

Förutom regelrätta varningar förekommer också informella tillrättavisningar och förmaningar från polisen. Om sålunda den som känner sig kränkt förklarar sig nöjd med att motparten tilldelas en mera informell tillrättavisning eller förmaning, meddelas som regel inte något föreläggande. Om det emellertid framgår av upplysningarna att det har förekommit straffbara övergrepp som den kränkte inte önskar anmäla, förekommer det att polisen utfärdar ett sådant.

Även i fall då man anser att det straffrättsliga skyddet mot en viss gärning i sig självt borde vara tillräckligt meddelas ofta föreläggande. Ett föreläggande som tar sikte på ett pågående individuellt förhållande förmodas nämligen ha direkt effekt, vartill kommer att den förorättades primära intresse ofta är att få vara i fred för motparten, medan önskemålet om att han skall bestraffas kommer i andra rummet. Man tar också hänsyn till gärningsmannens inställning. Om angriparen på ett trovärdigt sätt förklarar att han inte längre kommer att besvara motparten eller om han ger en rimlig förklaring till varför han hittills har gjort det, kan ett föreläggande befinnas onödigt. I sådana fall kan i stället eventuellt en informell förmaning eller tillrättavisning meddelas.

Antalet begärda förelägganden är mycket högt i förhållande till antalet medgivna sådana (för åren 1984 och 1985 sammanlagt 3.349 resp. 657). Detta antas bero främst på att ett stort antal framställningar resulterar i informella tillsägelser.

Ett föreläggande gäller normalt i fem år. Ingenting hindrar att en kortare period fastställs, men detta förekommer knappast i praktiken.

Föreläggande förs in i ett särskilt protokoll. Detta skall delges den som föreläggandet avser och helst också underskrivas av denne. Vederbörande skall samtidigt upplysas om de straffrättsliga konsekvenserna av att han överträder föreläggandet. Protokollet tillställs bägge parterna och föreläggandet registreras i kriminalregistret.

Föreläggandet bortfaller om den förorättade hemställer om det. Det kan också bortfalla av sig självt om parterna etablerar en "fredlig samvaro", t.ex. genom att den förorättade frivilligt börjar umgås med den andre. Polismyndigheten kan återta ett föreläggande vid vilken tidpunkt som helst.

I processuellt hänseende gäller enligt praxis att det är polismyndigheten på den plats där parterna bor som utfärdar föreläggandet. Om parterna bor i olika polisdistrikt blir det i regel polismästaren i det polisdistrikt där den förorättade bor och där begäran om föreläggande har gjorts som handlägger saken. Några föreskrifter i detta hänseende finns emellertid inte.

Ett beslut av polismyndigheten kan överklagas hos justitsministeriet. Ett överklagande skjuter emellertid inte upp verkställigheten. Lagligheten av ett föreläggande kan också prövas av domstol. Det står klart att den som blir

åtalad för överträdelse av föreläggandet kan få saken prövad i denna process. Däremot synes det oklart i vad mån domstolsprövning kan ske i annan ordning.

Åtal för överträdelse av § 265 förutsätter begäran av den som blivit kränkt.

Om praxis vid utdömda straff finns enligt uppgift ingen statistik. Straffen för mindre allvarliga och tillfälliga överträdelser av straffelovens § 265 torde normalt stanna vid böter. I fall då det rör sig om upprepade överträdelser och där gärningsmannens förföljelse har varit särskilt systematisk eller av allvarlig art blir följden frihetsstraff, i regel korta haeftestraff.

4.2 USA

I flera nordamerikanska delstater förekommer särskilda bestämmelser till skydd för s.k. familjevåld (domestic abuse eller domestic violence). Dessa bestämmelser ger domstolarna, vanligen särskilda familjedomstolar, rätt att utfärda tillfälligt eller mera långvarigt förbud för en familjemedlem att företa vissa närmare angivna handlingar mot annan familjemedlem. Sådana bestämmelser finns i Arizona, Californien, Colorado, Hawaii, Idaho, Minnesota, New York, Nevada, Oregon, South Dakota, och Washington.

Som exempel på denna typ av bestämmelser kan nämnas lagstiftningen i *Minnesota*. I en särskild lag, Domestic Abuse Act, definieras "domestic abuse" som åsamkande av fysisk skada eller misshandel eller fara för sådan handling gentemot medlemmar av samma familj eller hushåll. Som familje- eller hushållsmedlemmar avses äkta makar, tidigare äkta makar, föräldrar, barn, personer som är släkt med varandra och personer som vid tillfället bor tillsammans eller tidigare har bott tillsammans och personer som har barn tillsammans oavsett om de har varit gifta eller levt tillsammans vid någon tidpunkt.

Den som har blivit utsatt för familjevåld kan begära skydd enligt lagen genom att inge en skriftlig under edlig förpliktelse avgiven försäkran som innehåller uppgifter om vad som har förevarit. Ansökningen kan ges in oavsett om det förekommer något mål, familje- eller straffrättsligt, mellan parterna. Domstolen skall sedan hålla förhör med parterna inom fjorton dagar. Om domstolen finner skäl till det kan den utfärda ett skydds föreläggande, "order for protection", att gälla för en tid av högst ett år. Detta föreläggande kan innehålla förhållningsregler (relief) av olika slag, t.ex. att någondera parten skall avhålla sig från att begå våld, att den skyldige parten utestängs från den gemensamma bostaden eller att den skyldige parten skall underkasta sig behandling eller social rådgivning eller någon annan åtgärd som bedöms nödvändig för att skydda en familje- eller hushållsmedlem.

För den händelse ansökningen ger vid handen att det föreligger en omedelbar fara för våld kan domstolen omgående utfärda ett föreläggande som gäller för en tid av högst fjorton dagar. Den som överträder ett skydds föreläggande kan omedelbart häktas. Att överträda föreläggandet betraktas som förakt mot domstolen (contempt of court) och bestraffas enligt en särskild bestämmelse.

Liknande lagstiftning finns i Colorado, North Dakota, Nevada och Hawaii.

I vissa stater förutsätts att det pågår en process mellan parterna för att ett skyddsföreläggande i familjerelationer skall utfärdas. Ett exempel härpå är lagstiftningen i *Californien*. Enligt denna kan domstolen i mål som rör vårdnad om barn eller äktenskapsskillnad utfärda en order som förbjuder en viss person att kontakta, skada, attackera, hota, sexuellt antasta, misshandla eller störa husfriden för annan medlem av familjen eller hushållet. En förutsättning är att den som ansöker om ett sådant förbud visar goda skäl för det. Överträdelse av ett utfärdat förbud straffas enligt en särskild bestämmelse i strafflagen. Straffet är böter högst 100 dollar eller fängelse i högst sex månader eller en kombination av böter och fängelse.

I kalifornisk lag finns därjämte särskilda bestämmelser för att förhindra familjevåld (Domestic Violence Prevention Act). Dessa går ut på att åstadkomma en separation under en tillräckligt lång tid för att de inbegripna personerna skall kunna lösa problemen. Enligt dessa regler kan domstolen också utfärda en "restraining order" som garanterar separation under förutsättning att en person kan på ett trovärdigt sätt visa att hon eller han varit utsatt för misshandel (abuse). Domstolen kan också utfärda order av den typ som gäller vid äktenskapsskillnad eller vårdnadsmål. En tillfällig order gäller högst 25 dagar, om den fastställs efter förhör högst ett år. Den kan emellertid förlängas.

I Idaho, Oregon, och Washington finns särskilda regler om skydd för en utsatt part i samband med skilsmässa.

I *New York* har man ett system enligt vilket familjevåld kan behandlas såväl vid familjedomstol som vid brottmålsdomstol. En process vid familjedomstolen tjänar då syftet att stoppa familjevåld och skydda parterna medan en handläggning i brottmålsdomstol syftar till åtal och dom. Med familje- eller hushållsmedlemmar avses personer som är besläktade köttsligt eller genom ingifte, personer som är gifta med varandra, personer som har varit gifta med varandra och personer som har barn tillsammans oavsett formen för samlevnad. Om brott har begåtts i familjeförhållanden kan rätten utfärda en skyddsorder av innebörd bl.a. att den ena parten åläggs att hålla sig undan från familjens eller någon hushållsmedlems hem, skola eller arbetsplats. En sådan order kan utfärdas såväl under pågående rättegång som i samband med dom eller med villkorlig frigivning. En överträdelse av skyddsorder kan bestraffas särskilt. En sådan bestraffning kan t.ex. innebära att villkorlig frigivning eller villkorlig dom förverkas.

Det förtjänar framhållas i sammanhanget att flera amerikanska stater, t.ex. *Californien* och *New York*, tycks ha väl utvecklade sociala program för att komma tillrätta med familjevåldet.

I vissa stater finns också bestämmelser om skydd för andra brottsoffer än sådana som har råkat ut för våld inom familjen.

I *Californien* kan domstolen utfärda en tillfällig skyddsorder (temporary restraining order) till skydd för den som har råkat ut för trakasserier (harassment).

"Harassment" definieras som ett uppsåtligt handlande riktat mot en speciell person som allvarligt oroar, förargar eller besvärar personen i fråga och som inte har något legitimt syfte. Handlingssättet måste vara sådant att det skulle förorsaka en förständig person allvarlig känslomässig störning och

måste också faktiskt förorsaka sådan störning hos klaganden. Det skall bestå av en serie handlingar under en tidsperiod som tillsammans utvisar att vederbörande har till syfte att skada eller störa offret. En tillfällig skyddsorder kan utfärdas för en period av högst 15 dagar. Efter förhör hos domstolen kan en mera permanent order utfärdas för en tidsperiod av högst tre år. Överträdelse av skyddsordern bestraffas som förakt mot domstolen enligt strafflagen. I strafflagen finns för övrigt också bestämmelser till skydd för parter och vittnen under pågående förhandling. Straffet för överträdelse av en skyddsorder är böter, högst 1 000 dollar, eller fängelse i högst 6 månader eller båda dessa påföljder i kombination.

Liknande bestämmelser finns i *Hawaiis* lag.

I staten *New York* finns också bestämmelser om skydd av andra brottsoffer än sådana som har råkat ut för familjevåld. Sådan skyddsorder, som är utformad efter samma mönster som den som gäller i mål om familjevåld, förutsätter en pågående brottmålsutredning eller rättegång. En skyddsorder kan då utfärdas som ett villkor för frigivning från häkte. En skyddsorder kan också utfärdas i samband med dom.

I *Mississippi* har man i rättegångsbalken ett särskilt kapitel om "Peace Bonds". I detta sägs bl.a. att om en trovärdig person under ed vittnar om att han eller hon har blivit utsatt för hot mot person eller egendom och det finns skäl att tro att ett brott kommer att begås kan en domare utfärda arresteringsorder. Om det vid förhör visar sig att det finns skäl att tro att personen i fråga kommer att begå det påstådda brottet, kan han som villkor för frigivning avkrävas borgen till en sådan summa, under sådana säkerhetsföreskrifter och för så lång tid, dock icke överstigande 12 månader, som domaren föreskriver. Ett sådant föreläggande kan också utfärdas i samband med dom för en tid av högst två år.

5 Överväganden och förslag

5.1 Finns det behov av bestämmelser om besöksförbud?

Av redogörelsen för gällande rätt framgår att de flesta av de beteenden som är utmärkande för män som förföljer en viss kvinna är straffbelagda enligt gällande lag. Förutom straffbestämmelserna för kroppsliga övergrepp ger bestämmelserna om hemfridsbrott och ofredande ett ganska långtgående skydd. Vad som har uppgetts vålla problem är emellertid vissa fall av personföljelse som inte kan hänföras till det straffbara området.

Sådan förföljelse kan gestalta sig på olika sätt, exempelvis genom återkommande brev, telefonuppringningar e.d. En inte sällan förekommande situation uppges vara att en man som har dömts för någon form av övergrepp mot en kvinna återkommande uppehåller sig omedelbart intill kvinnans arbetsplats eller bostad sedan han frigivits från fängelsestraffet. Ibland kan naturligtvis förfaranden av detta slag anses ha passerat straffbarhetsgränsen för t.ex. ofredande eller hemfridsbrott, men detta är långt ifrån alltid eller ens oftast förhållandet. Hänvändelser från kvinnans sida till polisen blir då i allmänhet resultatlösa, eftersom inget brott kan anses ha

begåtts: försök eller förberedelse till ofredande eller hemfridsbrott är ju inte straffbelagt.

I praktiken kan detta få allvarliga konsekvenser för kvinnan. Hon tvingas kanske byta bostad och hemlighålla sin adress och söker ibland vidta åtgärder för att "byta identitet". Till detta kommer att en del fall är kända då ett sådant beteende från mannens sida slutligen resulterat i att ett allvarligt misshandelsbrott har begåtts.

Det är huvudsakligen med sikte på sådana fall som tanken på besöksförbud har aktualiserats. Meningen med ett besöksförbud skulle främst vara att möjliggöra ett omedelbart polisingripande i en situation som i det särskilda fallet upplevs som hotande eller skrämmande och därigenom förhindra att ett övergrepp sker och motverka fortsatt förföljelse. Som närmare utvecklas i det följande torde eventuella regler i ämnet inte böra begränsas till förbud mot besök utan även gälla vissa andra uttryck för förföljelse. I det följande används emellertid besöksförbud som en sammanfattande term.

Mot tanken på att införa regler om besöksförbud kan invändas att man oavsett hur regleringen utformas kan förutse vissa tillämpningssvårigheter. Den avhållande effekten av ett av myndighet meddelat beslut av detta slag skall vidare inte överdrivas. En person som har för avsikt att förgripa sig mot en annan kan naturligtvis inte alltid förutsättas låta sig hindras av ett sådant förbud.

Även om alltså ett av myndighet meddelat besöksförbud kan förutsättas ha en begränsad effekt kvarstår det faktum att det ändå i vissa fall kan förhindra brott genom ett tidigt ingripande. Det kan också bidra till känslan av en viss trygghet för t.ex. en förföljd kvinna om hon vet att hon kan ringa polisen och få hjälp så snart mannen på ett eller annat sätt försöker kontakta henne.

Regler om besöksförbud och liknande finns i flera främmande länder. Med hänsyn till vad som har upplysts om den ofta mycket svåra praktiska situationen för kvinnor som upplever sig vara förföljda synes övervägande skäl tala för att denna väg inte lämnas oprövad. I det följande diskuteras närmare hur regler i ämnet skulle kunna utformas.

5.2 Förutsättningarna för besöksförbud

5.2.1 Den brottsliga handlingen och brottsoffret

När det gäller att ta ställning till utformningen av regler om besöksförbud till skydd för den som upplever sig vara förföljd i situationer av här aktuellt slag inställer sig till en början frågan under vilka förutsättningar det skall finnas möjlighet att meddela ett sådant förbud.

Då ett besöksförbud – i vart fall om det skall utformas på ett sätt som gör att det ter sig effektivt – är en ganska långtgående åtgärd, synes till en början böra gälla att det endast bör kunna komma i fråga när den som förbudet skulle riktas mot har begått en brottslig gärning som är riktad mot den personliga integriteten. Att öppna möjlighet att meddela besöksförbud även i andra fall synes vara att gå alltför långt. Det är nämligen så förhållandevis vanligt i samband med att äktenskap och samboförhållanden upplöses att den

ena parten – som kanske inte önskat separationen – under lång tid på olika sätt söker få kontakt med den andra, ofta med sikte på att sammanlevnaden skall återupptas. Detta kan naturligtvis te sig ytterligt besvärande för den som drivit fram separationen. Man är emellertid här inne på förhållanden som i sådan grad tillhör privatlivet att det skulle te sig opåkallat att införa regler om besöksförbud meddelade av myndighet för dylika fall. Man måste kräva något mera, och någon annan avgränsning än som följer av ett krav på att straffbar handling har begåtts synes svår att finna.

Det vanligaste fallet då behov av besöksförbud uppstår torde vara att offret har varit utsatt för misshandel, olaga hot eller annat brott mot liv, hälsa eller frihet och därefter på olika sätt förföljs av gärningsmannen. Men även andra fall kan tänkas, nämligen brott mot någons frid, t.ex. intrång i hemmet eller brev- eller telefontrakasserier.

Av betydelse är också om det rör sig om en enstaka eller flera gärningar och, i det senare fallet, under hur lång tid de har pågått. Vid upprepad brottslighet behöver det givetvis inte röra sig om samma slags gärning; i själva verket är det vanligt att en gärningsman som led i en förföljelse tar till olika metoder, t.ex. såväl misshandel som hemfridsbrott och ofredande. Man får här göra en bedömning från fall till fall. Allmänt sett bör gälla att ju allvarligare brott det rör sig om, desto mindre bör man i övrigt kräva för att gärningsmannen skall kunna åläggas besöksförbud. Även en enstaka misshandel eller sexuellt övergrepp bör kunna föranleda besöksförbud om förutsättningarna i övrigt föreligger.

En uttycklig förutsättning bör emellertid vara att en förföljesituation föreligger, dvs. gärningsmannen ringer eller skriver till den som utsatts för brottet eller uppehåller sig utan anledning vid återkommande tillfällen i närheten av hans eller hennes bostad.

Frågan om besöksförbud har aktualiserats som ett led i möjligheterna att begränsa kvinnomisshandel. Det är troligt att en bestämmelse om besöksförbud skulle få sitt väsentligaste användningsområde i sådana sammanhang. Erfarenheterna av utländsk rätt ger också detta vid handen.

Även andra situationer där besöksförbud ter sig motiverat kan emellertid tänkas. Det förekommer sålunda också att en kvinna som har en känslomässig relation till en viss man förföljer denne även om handgripligheter av naturliga skäl är ovanliga i dessa situationer. Vidare kan behov av besöksförbud tänkas föreligga i fall där någon har gjort sig skyldig till övergrepp mot barn. Exempelen kan göras många.

Även om en bestämmelse om besöksförbud mest kommer att användas för att skydda kvinnor som är utsatta för förföljelse finns det inte anledning att begränsa tillämpningsområdet för en ny lagbestämmelse till dessa fall. En möjlighet skulle vara att – efter mönster av amerikansk rätt – begränsa tillämpningen till fall av familjevåld. Inte heller detta är lämpligt, bl.a. med hänsyn att det kan finnas typiska fall av kvinnomisshandel där parterna inte har varit samboende.

Det anförda talar för att det saknas skäl att begränsa en bestämmelse om besöksförbud till en viss typ av brottsoffer. I stället bör på samma sätt som enligt dansk rätt bestämmelserna få en generell utformning.

Sammanfattningsvis bör beträffande den handling som kan föranleda

besöksförbud gälla att det skall röra sig om brott mot annans liv, hälsa, frihet eller frid. Ett krav bör vidare ställas på att den som blivit utsatt för brottet därefter förföljs av gärningsmannen.

5.2.2 Fara för fortsatta övergrepp

Syftet med ett besöksförbud är att hindra att någon som blivit utsatt för ett brott i en eller annan form blir angripen på nytt av samma gärningsman. En förutsättning för att ett sådant förbud skall kunna meddelas är alltså att det finns en återfallsrisk. Sådana riskbedömningar är generellt sett mycket vanskliga att göra. I vissa fall är det emellertid uppenbart att det finns en risk för upprepning av ett visst beteende på grund av parternas speciella relationer och i betraktande av vad som tidigare har hänt. Det handlar nämligen just om situationer som utmärks av att den ena parten förföljer den andra.

Fråga är emellertid vad man skall kräva för att anse att en risk föreligger. Klart är att, om det redan när besöksförbudet aktualiseras föreligger upprepad konstaterad brottslighet som riktar sig mot ett och samma offer, ett besöksförbud bör kunna meddelas om det inte finns någon omständighet som direkt tyder på att övergreppen definitivt har upphört. Som tidigare nämnts behöver det inte röra sig om samma sorts brott.

Om det däremot rör sig om en enstaka handling krävs större försiktighet vid bedömningen. Utöver den omständigheten att brottsoffret är utsatt för förföljelse – vilket enligt vad som förut sagts bör tillhöra de grundläggande förutsättningarna – bör det avgörande vara om brottsoffret känner ängslan för gärningsmannen och om denna ängslan objektivt sett ter sig välgrundad. Även om det rör sig om ett enstaka brott kan det finnas omständigheter kring detta – hotfulla uttalanden som inte är av sådan styrka att de kan betecknas som olaga hot eller att gärningsmannen på något annat sätt genom sitt uppträdande låter ana att han inte tänker lämna offret i fred.

Här måste givetvis också beaktas vad som anförts under avsnitt 5.2.1 om den brottsliga handlingen. Som där har framhållits bör gälla att ju allvarigare handling det rör sig om desto mindre bör man kräva för att gärningsmannen skall åläggas besöksförbud. Eller med andra ord: man bör inte ställa så stränga krav när man bedömer risken för återfall om det handlar om ett verkligt allvarligt övergrepp.

5.2.3 Brottsoffrets begäran som förutsättning för besöksförbud

Besöksförbud bör liksom enligt utländsk lagstiftning kunna komma i fråga endast på begäran av den som har utsatts för övergreppet eller övergreppen. När det gäller kvinnomisshandel är det visserligen ett välkänt förhållande att många kvinnor som blivit misshandlade upprepade gånger av samme man trots detta tar emot honom eller t.o.m. tar initiativ till sammanträffande med ny misshandel som följd. Inte minst inom kriminalvården har man erfarenhet av denna problematik.

Även om det finns situationer där kvinnan så att säga kan behöva skyddas mot sig själv skulle det innebära ett alltför långtgående ingrepp i den

personliga integriteten att ålägga någon besöksförbud i förhållande till en person som inte har begärt det. Däremot bör givetvis ingenting hindra att ett brottsoffer av sociala eller andra myndigheter görs uppmärksam på möjligheten att begära besöksförbud eller t.o.m. övertalas till detta. Vid ett genomförande av rättshjälpskommitténs tidigare nämnda förslag (avsnitt 2) kommer hithörande frågor naturligtvis också att tillhöra dem som skall uppmärksammas av sådana juridiska biträden som kan förordnas åt målsäganden vid sexualbrott.

I lagtexten bör därför ingå som ett rekvisit att besöksförbud kan meddelas endast på begäran av den som har drabbats av ett brott.

5.3 Besöksförbudets innehåll

För att ett besöksförbud skall kunna fungera effektivt som medel att förhindra fortsatta övergrepp mot en viss person bör föreskriften uppenbarligen sträcka sig längre än till att enbart omfatta ett förbud att begå lagstridiga handlingar, såsom hemfridsbrott och ofredande. En föreskrift av detta innehåll skulle ju också te sig meningslös med hänsyn till att sådana handlingar är förbjudna redan genom kriminaliseringen.

Lämpligen bör en föreskrift i ämnet efter omständigheterna till en början kunna innehålla att gärningsmannen förbjuds att söka upp offret men också att ta kontakt på annat sätt, t.ex. genom brev eller telefonsamtal. Eftersom det synes vara typiskt för de fall som det här gäller att gärningsmannen ibland söker skrämma offret genom att ständigt dyka upp i hans eller hennes närhet utan att i och för sig ta kontakt, bör han också kunna förbjudas att utan anledning uppehålla sig i den omedelbara närheten av offrets bostad, arbetsplats eller annan plats där han eller hon regelbundet befinner sig. Här bör man naturligtvis iakttä försiktighet, så att gärningsmannens rörelsefrihet inte beskärs mer än vad som är påkallat med hänsyn till bestämmelsens syfte. Förbudet bör inte heller gälla om offret i ett visst fall gått med på att träffa den som har besöksförbud eller på annat sätt bli kontaktad tillfälligt.

I lagtexten bör stadgas att en föreskrift efter omständigheterna får innehålla förbud för den som begått brottet att utan den drabbades medgivande eller annat godtagbart skäl söka upp honom eller henne, söka kontakt genom brev eller telefonsamtal eller uppehålla sig i omedelbar närhet av hans eller hennes bostad eller arbetsplats. Med tanke på att omständigheterna i det enskilda fallet kan växla bör det av lagtexten också uttryckligen framgå att föreskriften får innefatta också andra förbud av liknande slag.

5.4 Beslutsmyndighet och förfarandet vid utfärdande av besöksförbud. Lagregelns placering

När det gäller frågan vilken myndighet som skall få befogenhet att utfärda besöksförbud finns det, som också framgår av redogörelsen för utländsk rätt, olika tänkbara alternativ. Klart synes till en början vara att, med hänsyn till de sakliga lösningar som förut har förordats, uppgiften lämpligen bör

ankomma på något organ inom rättsväsendet. De instanser som där kan vara aktuella är närmast polismyndighet, åklagare eller domstol.

Man synes här ha anledning att skilja mellan olika fall. Till en början kan ju situationen vara den att frågan om besöksförbud är aktuell under en pågående rättegång om ansvar för brottslig gärning som helt eller delvis ligger till grund för framställningen om besöksförbud. För sådana fall synes det klart att den domstol som dömer i brottmålet även bör kunna ta ställning till frågan om besöksförbud. Talan bör i så fall kunna föras av åklagare i brottmålet men rätten bör också kunna meddela beslut självmant. Även här bör emellertid krävas en begäran från målsägandens sida. Meddelas ett sådant förbud, bör beslutet tas in i domen såsom ett beslut om särskild rättsverkan av brottet.

Det praktiska fallet torde emellertid snarare bli att frågan kommer upp först sedan brottmålet avgjorts och gärningsmannen avtjänat eventuellt fängelsestraff som ådömts honom. Naturligtvis skulle även för sådana fall kunna gälla att ärendet tas upp av allmän domstol, varvid ett särskilt stämnings- eller ansökningsförfarande får förutsättas. Regleringen kunde i så fall utformas efter förebild av t.ex. lagen (1986:436) om näringsförbud eller lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall m.m., vilka båda ger domstol befogenhet att meddela vissa förbud i brottsförebyggande syfte.

När anknytning saknas till ett pågående brottmål synes å andra sidan ärenden av den karaktär det här gäller te sig i viss mån främmande för omedelbar domstolsprövning. Till detta kommer att omständigheterna ibland kan vara sådana att frågan om förbud bör tas upp omgående efter en hänvändelse från brottsoffrets sida i en akut situation. Beaktas bör också att ett besöksförbud visserligen innebär en inskränkning av den personliga friheten men har förhållandvis begränsade rättsverkningar och inte till närmelsevis så långtgående konsekvenser som exempelvis ett näringsförbud.

Det anförda talar för att domstolarna inte lämpligen bör belastas med att fatta beslut i första instans i sådana ärenden utan att dessa i stället bör kunna ankomma på åklagare eller polismyndighet med möjlighet till överprövning av domstol. För åklagarmyndigheterna är åter den typ av prövning som det här gäller mindre väl lämpade, eftersom dessa myndigheter inte i andra sammanhang har att fatta beslut i frågor av renodlat brottsförebyggande karaktär.

Däremot synes polismyndigheterna väl ägnade att pröva hithörande frågor, vilka närmast är av politirättslig natur. För de drabbade torde det te sig naturligt att vända sig till polisen som tar emot anmälningar om brott och som även i andra sammanhang kan meddela beslut som syftar till att förebygga brott och upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Att förlägga prövningen till polisen skulle också överensstämma med den ordning som tillämpas i Danmark. Från rättssäkerhetssynpunkt synes några invändningar inte kunna riktas mot en sådan ordning under förutsättning att beslutanderätten förbehålls juristutbildad personal inom polisen och att beslutet går att överklaga till domstol.

Övervägande skäl synes alltså tala för att frågan om besöksförbud prövas

av polismyndighet när saken inte aktualiseras under en pågående rättegång. Polismyndighetens beslut bör kunna överklagas till allmän domstol.

Vad gäller den lagtekniska placeringen av de bestämmelser som behövs synes man med de lösningar i sak som här har förordats ha anledning att avstå från tanken på en särskild lag, något som också med tanke på ämnets speciella karaktär får anses vara en fördel. I stället ter det sig naturligt att de grundläggande bestämmelserna i ämnet placeras i polislagen (1984:387), lämpligen bland de regler som behandlar särskilda befogenheter i den skyddande och förebyggande verksamheten. Vidare bör med sikte på de situationer då domstol skall besluta om besöksförbud i samband med prövningen av brottmål en bestämmelse tas in i 36 kap. BrB.

5.5 Varaktigheten av meddelat besöksförbud

Besöksförbud bör alltid meddelas för viss tid. Tiden bör under inga omständigheter få överskrida fem år från den tidpunkt då brottet begicks. Normalt bör emellertid kortare tid fastställas. Förbudet bör dessutom under vissa förutsättningar kunna upphävas före den bestämda tiden. Dels bör det givetvis kunna upphöra på begäran av den som har ansökt om förbudet. Vidare bör det kunna upphöra på begäran av den som har ålagts förbudet om han eller hon anför godtagbara skäl för detta. Ett sådant skäl kan vara att parterna har försonats eller att det i vart fall står klart att de utan invändning av den till vars skydd förbudet meddelats har återupptagit någon form av umgänge med varandra. Även om ett upphävande regelmässigt aktualiseras genom anmälan från den ena eller andra parten bör det inte vara något hinder att polisen självmant upphäver ett förbud om sådana omständigheter framkommer att det står klart att förbudet inte längre behövs.

I lagtexten bör anges att polismyndighets beslut gäller omedelbart men efter ansökan kan omprövas av den tingsrätt som har dömt i brottmålet eller den tingsrätt inom vars område den som har drabbats av brottet har sitt hemvist.

5.6 Påföljd för överträdelse av besöksförbud

En överträdelse av ett besöksförbud kommer i många fall att innefatta en handling som är belagd med straff enligt brottsbalken, såsom misshandel, hemfridsbrott etc. Enligt vanliga principer bör i sådana fall normalt dömas för båda brotten i brottskonkurrens.

En särskild straffbestämmelse för överträdelse av besöksförbud kommer att få betydelse främst för sådana handlingar som inte är straffbara enligt andra lagrum, såsom att vederbörande uppehåller sig på platser som han enligt förbudet inte har rätt till, utan att detta innefattar t.ex. ofredande eller hemfridsbrott. Med beaktande härav bör straffskalan lämpligen omfatta böter eller fängelse i högst sex månader, vilket motsvarar vad som gäller för ofredande. Mera bagatellartade överträdelser bör inte föranleda straffansvar och böter bör vara normalpåföljd i de fall lagföring sker. Det är här att märka att den mest väsentliga fördelen med regler om besöksförbud inte ligger i att gärningsmannen kan dömas till straff utan i att polisen får möjlighet att ingripa i akuta situationer.

För åtal bör förutsättas angivelse av målsäganden, dvs. den till vars skydd förbudet har meddelats. Beivran av överträdelse av föreskrift i meddelat besöksförbud bör i övrigt ske såsom vid brott på vanligt sätt, dvs. åtalas av åklagare vid allmän domstol. Vid prövningen bör självfallet domstolen liksom i vanliga brottmål ta hänsyn till samtliga omständigheter i målet.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har upprättats förslag till ändring i polislagen och brottsbalken. Förslagen fogas som *bilaga* till denna promemoria.

7 Specialmotivering

7.1 Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)

22 a §

Första stycket

Bestämmelserna i detta stycke ger polismyndighet befogenhet att under vissa förutsättningar meddela särskilda föreskrifter till förekommande av olika slags övergrepp. I blickpunkten för regleringen står framför allt den situation som vissa kvinnor befinner sig i när en man som tidigare dömts för brott mot kvinnan efter avtjänat straff fortsätter att förfölja henne. Bestämmelserna har emellertid avfattats generellt och är tillämpliga även i andra situationer såsom exempelvis vid trakasserier av åldringar.

En grundförutsättning för att polismyndigheten skall få meddela föreskrift om besöksförbud är enligt *första meningen* att någon förföljs av den som har gjort sig skyldig till brott av visst slag.

Som framgår av styckets omfattning i övrigt avses härvid förföljelse i den överförda betydelse som uttrycket brukar tilläggas allmänt språkbruk. Förföljande i den mening som avses här föreligger, om någon vid återkommande tillfällen på ett påträngande eller eljest besvärande sätt söker kontakt med en annan person mot vad han vet eller bör inse vara den andras önskan. Detta gäller vare sig förföljelsen sker genom brev eller telefonsamtal eller genom att den förföljande t.ex. vid upprepade tillfällen uppehåller sig i *omedelbar närhet* av den andras bostad. I sakens natur ligger att man inte av den som begär att besöksförbud meddelas kan kräva lika stark bevisning om enskilda incidenter som fordras för straffansvar i ett brottmål.

Det brott som kan ligga till grund för föreskrifter av här aktuellt slag skall ha riktat sig mot den andras hälsa, frihet eller frid. Härmed avses i första hand något av de brott som omfattas av 3 och 4 kap. BrB. På samma sätt som det likartade rekviset i 26 kap. 7 § BrB inbegriper emellertid uttrycket också åtskilliga andra brott. Uppenbart är sålunda att flertalet av sexualbrotten i 6 kap. BrB hör hit liksom exempelvis rån enligt 8 kap. 5 § samma balk. Av förmögenhetsbrotten kan även stöld och grov stöld vara att hänföra till de brott som avses här, nämligen om stölden innefattar fridsbrott såsom regelmässigt är fallet vid bostadsinbrott. Också brott som avses i fjärde

stycket förevarande paragraf får anses utgöra ett brott som riktar sig mot annans frid.

I ärendet skall kunna konstateras att den mot vilken föreskriften riktar sig har gjort sig skyldig till brottet. Så är givetvis fallet, om denne genom lagakraftvunnen dom har fällts till ansvar. Om åklagaren har meddelat åtalsunderlåtelse för brottet, t.ex. enligt 20 kap. 7 § första stycket 3 eller 4 rättegångsbalken, hindrar emellertid detta inte att ett ärende angående meddelande av föreskrift tas upp. Brottet kan också tänkas ha varit föremål för rapportteftergift eller strafföreläggande, men med hänsyn till att besöksförbud i allmänhet inte bör kunna komma ifråga om den aktuella brottsligheten varit av mer bagatellartad karaktär torde sådana brott normalt inte kunna anses som kvalifikationsgrundande. Över huvud taget gäller emellertid att frågan om vederbörande har gjort sig skyldig till det brott som är aktuellt utgör ett prejudiciellt spörsmål och att bevisning kan föras även på annat sätt än genom åberopande av en lagakraftvunnen dom.

Är brottet föremål för förundersökning eller rättegång bör emellertid polismyndigheten inte ta upp frågan om meddelande av föreskrift. I sådana fall kan den misstänkte bli föremål för straffprocessuella åtgärder, och domstolen kan i domen meddela föreskrift enligt förslaget till 36 kap. 6 a § BrB. Finns en tidigare lagakraftvunnen dom på ett brott av här avsett slag bör dock polismyndigheten kunna ta upp frågan om föreskrifter utan hinder av att förundersökning pågår om ett senare begånget brott.

Behörigheten att meddela föreskrift har förbehållits polismyndigheten, och en enskild polisman får således inte fatta beslut i frågan. I enlighet med de principer som ligger till grund för gällande delegationsföreskrifter bör bara polischefen eller juristutbildad tjänsteman i polischefskarriären kunna fatta beslut på polismyndighetens vägnar, se 15 och 16 §§ polisförordningen (1984:730). Utan särskild föreskrift torde det stå klart att behörig polismyndighet är den inom vars område den som anser sig behöva skydd av föreskriften har hemvist.

En förutsättning för att polismyndigheten skall kunna ta upp frågan är att den som drabbas av brottet begär det. En sådan begäran kan framställas både muntligen och skriftligen.

Det föreskrivs vidare som en förutsättning för att föreskrift skall få meddelas att det skall bedömas erforderligt till förekommande av fortsatta övergrepp. Därvid bör naturligtvis i första hand brottets beskaffenhet och gärningsmannens handlande därefter beaktas. Ett typfall är som förut har nämnts när en man som har dömts för övergrepp mot en kvinna efter avtjänat straff fortsätter att trakassera henne genom att söka kontakt på olika sätt eller genom att uppehålla sig i omedelbar närhet av hennes bostad. Ibland kan givetvis den brottslighet för vilken lagföring skett i sig vara tillräckligt som indikation på att en föreskrift behöver meddelas.

I *andra meningen* ges exempel på sådana föreskrifter som kan vara aktuella. En föreskrift kan sålunda avse förbud mot att utan den drabbades medgivande eller annat godtagbart skäl söka upp honom eller henne, ta kontakt genom brev eller telefonsamtal eller uppehålla sig i omedelbar närhet av hans eller hennes bostad. Det torde i första hand vara föreskrifter av detta slag som framstår som praktiskt motiverade. Polismyndigheten kan

emellertid också meddela annan sådan föreskrift. Av avfattningen framgår att föreskriften i så fall förutsätts vara helt likartad de exempel som lämnas.

Någon obligatorisk skyldighet för polismyndigheten att meddela föreskrift så snart de formella förutsättningarna för detta är uppfyllda har inte avsetts gälla, utan polismyndigheten har alltid att bedöma frågan om detta i det särskilda fallet är lämpligt. I sådana fall då kontrahenterna på grund av att de har gemensamma barn, egendom som är föremål för pågående bodelning e.d. har anledning att hålla kontakt med varandra är ett besöksförbud av naturliga skäl ofta mindre lämpligt. Det bör emellertid framhållas att ett förbud i sådana fall inte förhindrar de kontakter som kan behövas för de aktuella ändamålen med hänsyn till att förbudet inte gäller kontakter som har sin bakgrund i godtagbara skäl.

För polismyndighetens handläggning gäller bestämmelserna i förvaltningslagen (1986:223).

Som maximitid för giltigheten av en föreskrift har angetts fem år från det att brottet begicks. I allmänhet bör dock kortare tid anges i föreskriften; ett riktmärke för tillämpningen synes kunna vara att tiden i normala fall sätts till ett år från tidpunkten för föreläggandet. Om i anslutning till den bestämda tidens utgång målsäganden tar upp frågan om förlängning, kan polismyndigheten meddela en ny föreskrift av denna innebörd. Det blir då fråga om ett nytt ärende hos polismyndigheten. Den sammanhängande giltighetstiden för en eller flera föreskrifter får dock inte överstiga fem år från brottet.

Andra stycket

Enligt stycket får en föreskrift som meddelats enligt första stycket helt eller delvis hävas av polismyndigheten, om ändrade förhållanden eller någon annan särskild omständighet föranleder det. En sådan omständighet kan vara att den till vars skydd föreskriften meddelats inte längre motsätter sig kontakt med gärningsmannen. I sådana fall förlorar visserligen föreskriften sitt innehåll, eftersom det förbud som det här är fråga om inte avses gälla i fall av medgivande. Klart är dock att det ändå kan vara av intresse för den mot vilken förbudet har riktats att få till stånd ett formellt upphävande av förbudet.

Även andra ändrade förhållanden som medför att en föreskrift bör omprövas kan givetvis föreligga. Det kan t.ex. finnas olika omständigheter som tyder på att målsäganden inte längre behöver känna någon oro för övergrepp från gärningsmannens sida.

Tredje stycket

Enligt stycket gäller beslut av polismyndighet i ett ärende som avses i första eller andra stycket omedelbart. Efter ansökan kan emellertid beslutet omprövas av tingsrätt. Tingsrätten har också möjlighet att meddela inhibition innan belutet omprövas. Både den tingsrätt som har dömt i det ursprungliga brottmålet och den rätt inom vars område den som drabbats av brottet har hemvist är behöriga.

Någon tid för ingivande av ansökan om omprövning har inte föreskrivits.

Den som har drabbats av förbudet kan således inge en sådan ansökan när som helst under förbudets giltighetstid.

När det gäller tingsrättens handläggning av ärenden om omprövning har föreskrivits att lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall tillämpas. Denna lag synes nämligen erbjuda de handlägningsformer som är bäst avpassade för hanteringen av ett ärende av förevarande slag. Lagen om handläggning av domstolsärenden gäller visserligen normalt inte i fråga om ärenden som angår straff eller annan med brott förenad påföljd. En föreskrift av det slag som här är aktuellt kan dock knappast betraktas som en med brott förenad påföljd och har ej heller eljest sådan karaktär att de skäl som ligger till grund för den angivna begränsningen i ärendelagens tillämpningsområde gör sig gällande.

Fjärde stycket

Enligt stycket skall den som bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av första stycket dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas endast efter en angivelse av målsäganden. Det har vidare föreskrivits att i ringa fall ansvar inte skall ådömas.

När en föreskrift åsidosätts, föreligger naturligtvis mycket ofta även ett brott mot någon allmän straffbestämmelse i brottsbalken. Det kan t.ex. vara fråga om ofredande eller olaga intrång. I sådana fall skall regelmässigt ansvar ådömas både enligt brottsbalken och enligt förevarande paragraf i brottskonkurrens. Undantag torde enligt vanliga principer gälla för fall då det sakliga innehållet i brottsbeskrivningarna är identiskt och brottet enligt polislagen har den strängaste straffskalan. Om fråga skulle vara om ett okvalificerat hemfridsbrott som dessutom utgör ett åsidosättande av en föreskrift enligt förevarande paragraf, torde det sålunda av allmänna konkurrensregler följa att hemfridsbrottet, som endast har böter i straffskalan, konsumeras av brottet enligt fjärde stycket förevarande paragraf.

Som framgår av första stycket kan fall då gärningsmannen har sökt kontakt med den drabbades medgivande inte föranleda ansvar. Godtagbart skäl att överträda förbudet får också som regel anses föreligga, om den till vars skydd föreskriften har meddelats tidigare har medgivit den andre att söka kontakt och därefter återtar medgivandet. Det skulle nämligen kunna leda till stötande resultat i praktiken om sådana fall skulle kunna beivras.

Helt bagatellartade fall bör över huvud taget inte kunna föranleda lagföring. Av detta skäl har särskilt angetts att ringa fall inte skall föranleda ansvar. Generellt gäller också att åtal förutsätter angivelse av målsäganden, dvs. den till vars skydd föreskriften har meddelats.

Den kriminalisering som förevarande stycke innebär får till följd att en pågående överträdelse av förbudet kan bli föremål för omedelbart polisgripande. Ett sådant ingripande kan ske med stöd av 13 § polislagen eller enligt rättegångsbalkens regler om gripande.

7.2 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Prop. 1987/88:137

Bilaga 1

Förslaget innebär att en domstol som skall fälla någon till ansvar för brott vilket riktat sig mot annans hälsa, frihet eller frid och som inte är ringa i domen kan ta in en föreskrift av det slag som avses i 22 a § polislagen. De förutsättningar som anges i detta lagrum måste naturligen vara uppfyllda. Detta gäller även i fråga om målsägandens begäran.

Meddelas en sådan föreskrift gäller den omedelbart utan hinder av att domen överklagas, men det följer av allmänna principer att högre rätt kan meddela inhibition. Enligt andra meningens i paragrafen skall andra stycket i 22 a § polislagen tillämpas i fråga om hävande av en sådan föreskrift som här avses på grund av ändrade förhållanden eller andra särskilda omständigheter. Det innebär att frågan om hävande inte behöver tas upp vid domstol utan i första instans kan avgöras av polismyndigheten.

En föreskrift om besöksförbud blir att hänföra till särskilda rättsverkningar av brottet. Enligt allmänna principer kan såväl åklagaren som målsäganden framställa yrkande i ämnet. Frågan kan också tas upp av domstolen självmant.

1 Förslag till Lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att i polislagen (1984:387) skall införas en ny paragraf, 22 a §, av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 a §

Förföljs någon av den som gjort sig skyldig till brott vilket riktat sig mot hans eller hennes hälsa, frihet eller frid får polismyndigheten på begäran av den som är utsatt för förföljelsen meddela gärningsmannen särskilda föreskrifter, i den mån det bedöms erforderligt till förekommande av fortsatta övergrepp från hans sida. En sådan föreskrift får efter omständigheterna innehålla förbud för gärningsmannen att under viss tid, högst fem år från det att brottet begicks, utan den drabbades medgivande eller annat godtagbart skäl söka upp honom eller henne, ta kontakt genom brev eller telefonsamtal eller uppehålla sig i omedelbar närhet av hans eller hennes bostad eller arbetsplats eller annat sådant förbud.

En föreskrift som meddelats enligt första stycket kan helt eller delvis upphävas av polismyndigheten, om ändrade förhållanden eller någon annan särskild omständighet föranleder det.

Beslut av polismyndighet i ärende som avses i första eller andra stycket gäller omedelbart men kan efter ansökan omprövas av den tingsrätt som har dömt i brottmålet eller den tingsrätt inom vars område den som har drabbats av brottet har sitt hemvist. I fråga om tingsrättens handläggning tillämpas lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

Den som bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av första stycket skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Åtal får väckas endast efter angivelse av målsäganden. I ringa full döms inte till ansvar.

2 Förslag till Lag om ändring i brottsbalken

Prop. 1987/88:137

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att i brottsbalken skall införas en ny paragraf, 36 kap. 10 a §, samt närmast före 10 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om besöksförbud

10 a §

Döms någon för brott som riktat sig mot annans hälsa, frihet eller frid, får rätten i domen meddela föreskrifter som avses i 22 a § polislagen (1984:387). I fråga om hävande av en sådan föreskrift tillämpas andra stycket nämnda paragraf.

Denna lag träder i kraft den

Förteckning över remissinstanser som yttrat sig över departementspromemorian (Ds Ju 1987:13) Besöksförbud

Remissyttranden har avgetts av justitiekanslern, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, brottsförebyggande rådet, socialstyrelsen, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Göteborg, Stockholms tingsrätt, Handens tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, polismyndigheten i Stockholm, polismyndigheten i Göteborg, polismyndigheten i Malmö, polismyndigheten i Uppsala, riksdagens ombudsmän, landstingsförbundet, Sveriges Socialdemokratiska Kvinnoförbund, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Vänsterpartiet kommunisterna, kvinnopolitiska utskottet, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges Socialchefer, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige och Fredrika-Bremer-Förbundet. Föreningen Sveriges länspolischefer och Föreningen Sveriges polischefer har avgett ett gemensamt yttrande. Vidare har yttrande inkommit från Alla Kvinnors Hus.

RÅ har bifogat yttranden från överåklagaren vid åklagarmyndigheten i Stockholms åklagardistrikt, överåklagaren vid åklagarmyndigheten i Malmö åklagardistrikt samt från överåklagaren vid regionåklagarmyndigheterna i Göteborg, Västerås och Umeå. Överåklagaren vid regionåklagarmyndigheten i Västerås har bifogat yttranden från åklagarmyndigheterna i Västerås och Uppsala åklagardistrikt.

Lagrådsremissens lagförslag

1 Förslag till Lag om besöksförbud

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Med besöksförbud enligt denna lag avses förbud för någon att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person.

Besöksförbud får även avse förbud för någon att upphålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas.

Ett besöksförbud omfattar inte kontakter som med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade.

Förutsättningar för besöksförbud m. m.

2 § Besöksförbud får meddelas, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Vid bedömningen av om sådan risk föreligger skall särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid.

Kan syftet med besöksförbud enligt 1 § första stycket tillgodoses genom någon mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Förbud som avses i 1 § andra stycket får meddelas endast om det kan antas att förbud enligt 1 § första stycket inte är tillräckligt.

3 § Ett besöksförbud skall förses med de begränsningar och undantag som är påkallade med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

4 § Besöksförbud skall meddelas för viss tid, högst ett år. Förbudets innebörd och omfattning skall framgå av beslutet.

Besöksförbudet gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Besöksförbudet får förlängas med högst ett år i taget.

5 § Ett beslut om besöksförbud skall delges den mot vilken förbudet avses gälla.

6 § Frågor om besöksförbud skall handläggas skyndsamt.

Förfarandet hos åklagaren

7 § Besöksförbud meddelas av allmän åklagare.

Frågan om besöksförbud tas upp på begäran av den som förbudet avses skydda eller när det annars finns anledning till det.

8 § En fråga om besöksförbud får tas upp av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla. Dessutom gäller vad som följer av reglerna i 19 kap. rättegångsbalken i fråga om åklagares behörighet.

I fråga om åklagare tillämpas vidare 7 kap. rättegångsbalken.

9 § För utredning av frågor om besöksförbud får åklagaren anlita biträde av polismyndighet.

I fråga om utredningen gäller i tillämpliga delar 23 kap. 4, 6, 7, 9, 10 och 12 §§ rättegångsbalken.

10 § Den mot vilken förbudet avses gälla och den som förbudet avses skydda har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100).

11 § Innan frågan om besöksförbud prövas, skall den mot vilken förbudet avses gälla samt den som förbudet avses skydda underrättas om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och beredas tillfälle att yttra sig över den, om det inte finns särskilda skäl mot det.

12 § Ett beslut varigenom åklagaren avgör ett ärende om besöksförbud skall vara skriftligt och ange

1. den som förbudet avses skydda och den som förbudet avses gälla,
2. de skäl som har bestämt utgången,
3. åberopade lagrum,
4. påföljden vid överträdelse av förbudet samt
5. upplysning om möjligheten att få rättens prövning enligt 15 § och om att åklagaren kan ompröva beslutet enligt 24 §.

13 § Vid åklagarens handläggning av ärenden om besöksförbud gäller i övrigt 4-9 §§, 14-15 §§, 17 § andra och tredje styckena, 20 § första stycket andra meningen 1, 3 och 4 och andra stycket samt 26 § förvaltningslagen (1986:223).

14 § Frågor om förlängning av besöksförbud handläggs enligt 7-13 §§.

Rättens prövning

15 § Åklagarens beslut i fråga om besöksförbud skall prövas av tingsrätten, om den som har ålagts besöksförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Begäran om sådan prövning skall göras hos åklagaren, som i så fall skall överlämna ärendet till rätten.

16 § Behörig domstol är tingsrätten i den ort där åklagare som har prövat frågan om besöksförbud skall föra talan i brottmål.

17 § Om rättens prövning begärts av den som ålagts besöksförbud genom beslut av åklagaren, är åklagaren dennes motpart vid rättens handläggning.

Har rättens prövning begärts av den som förbudet avses skydda, är den mot vilken förbudet avses gälla motpart vid prövningen. Rätten skall inhämta yttrande av åklagaren, om det inte är obehövligt.

18 § Rätten får förordna att ett besöksförbud tills vidare inte skall gälla. Om besöksförbud inte tidigare meddelats, får rätten meddela sådant förbud fram till dess att ärendet avgjorts slutligt.

19 § Vid rättens handläggning av ärenden om besöksförbud tillämpas lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden i den mån inte annat föreskrivs i denna lag. Därvid gäller i fråga om begäran om prövning vad som sägs i den lagen om ansökan.

20 § Vid avgörande av saken skall tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid annan handläggning är tingsrätten domför med en lagfaren domare.

Vid omröstning gäller reglerna i 29 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar.

21 § Förhandling inför rätten enligt 4 § andra stycket lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall alltid hållas, om någon som för talan i ärendet begär det.

22 § Vardera parten skall svara för sin kostnad, om inte sådant förhållande föreligger som avses i 18 kap. 6 § rättegångsbalken.

23 § Är den mot vilken förbudet avses gälla misstänkt för brott som har betydelse för prövning av frågan om besöksförbud, får åklagarens beslut i fråga om besöksförbud prövas i mål om allmänt åtal rörande brottet. Därvid tillämpas bestämmelserna om rättegång i ett sådant mål.

Hävande eller ändring av besöksförbud

24 § Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut i fråga om besöksförbud som har meddelats av åklagaren eller rätten.

Första stycket gäller dock inte om beslutet är föremål för rättens prövning.

Frågor om att häva eller ändra beslut om besöksförbud handläggs enligt 7-23 §§.

25 § Om den som har meddelats besöksförbud enligt denna lag åläggs ett nytt förbud rörande samma person medan det gamla ännu gäller, skall det tidigare förbudet hävas, om inte särskilda omständigheter föranleder annat.

Överträdelse av förbud m.m.

26 § Den som bryter mot ett besöksförbud döms för överträdelse av besöksförbud till böter eller fängelse i högst sex månader.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

27 § Överträdelse av besöksförbud får åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

2 Förslag till
Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Prop. 1987/88:137
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 19 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.
19 §

Sekretess gäller hos polismyndighet för sådan uppgift om enskilds personliga förhållanden som hänför sig till

1. verksamhet som enbart innefattar hjälp eller annat bistånd åt enskild,
2. ärende om omhändertagande eller handräckning enligt lagstiftningen om viss psykiatrisk vård eller om vård av missbrukare utan samtycke inom socialtjänsten,
3. ärende om handräckning enligt lagstiftningen om omsorger om psykiskt utvecklingsstörda eller vård av unga utan samtycke inom socialtjänsten,
4. ärende som avses i 21 kap. föräldrabalken, eller
5. verksamhet som innefattar handräckning enligt smittskyddslagstiftningen eller annat bistånd åt smittskyddsläkare.

om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller i ärende enligt lagen (1988:000) om besöksförbud för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller inte beslut i ärendet.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988.

¹ Lagen omtryckt, 1988:9.

3 Förslag till Lag om ändring i äktenskapsbalken

Prop. 1987/88:137
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 7 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

7 §

I mål om äktenskapsskillnad får domstolen, för tiden till dess att frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna

1. bestämma vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad, dock längst för tiden till dess att bodelning har skett,

2. förordna om skyldighet för den ena maken att utge bidrag till den andra makens underhåll.

I sådant mål får domstolen också, för tiden till dess att skillnadsfrågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna förbjuda makarna att besöka varandra *vid vite, som bestäms i pengar eller till fängelse i högst en månad.*

I sådant mål får domstolen också, för tiden till dess att skillnadsfrågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna förbjuda makarna att besöka varandra. *Överträder någon ett sådant förbud tillämpas 26 och 27 §§ lagen (1988:000) om besöksförbud.*

Ett beslut enligt första stycket får verkställas på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Ett beslut enligt andra stycket gäller på samma sätt som en dom som har vunnit laga kraft. Beslut enligt första eller andra stycket får dock när som helst ändras av domstolen.

I mål om äktenskapsskillnad får domstolen dessutom, med tillämpning av bestämmelserna i föräldrabalken, förordna om vad som skall gälla i fråga om vårdnad, umgänge och bidrag till barns underhåll för tiden till dess att sådan fråga har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1988. Äldre bestämmelser gäller dock i fråga om besöksförbud som har meddelats före ikraftträdandet.

Lagrådet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1988-03-04

Närvarande: f.d. regeringsrådet Wieslander, regeringsrådet Wadell, justitierådet Magnusson.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 25 februari 1988 har regeringen på hemställan av statsrådet Leijon beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om besöksförbud, m.m.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av statsåklagaren Gunnel Lindberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till lag om besöksförbud

1 och 2 §§

I 1 § första stycket i det remitterade förslaget har tagits upp en bestämmelse om vad som normalt avses med besöksförbud, medan det i andra stycket anges att besöksförbud även kan innebära vissa ytterligare begränsningar i en persons rörelsefrihet. De materiella förutsättningarna för de olika typerna av besöksförbud har tagits in i 2 §. Därutöver innehåller 1 § tredje stycket en materiell regel, som begränsar räckvidden av ett besöksförbud enligt första stycket.

Enligt lagrådets mening blir lagtexten tydligare, om förutsättningarna för ett normalt besöksförbud och innebörden av ett sådant förbud tas upp i 1 §, medan det utvidgade besöksförbudet på motsvarande sätt regleras i 2 §.

När det sedan gäller de risker som skall kunna läggas till grund för den normala formen av besöksförbud får det anses lämpligt att risken för brott uttryckligen nämns i lagtexten. Bl.a. framgår det då klarare än i remissförslaget att det är tillräckligt med risk för brott vid ett enstaka tillfälle för att besöksförbud skall kunna meddelas.

En annan fråga är vilka typer av befarade brott som skall kunna beaktas. Uppenbarligen bör det i första hand vara fråga om sådana brott som särskilt skall beaktas när det gäller redan begången brottslighet, dvs. brott mot någons liv, hälsa, frihet eller frid. Även andra brott som kan användas i trakasserande syfte bör emellertid kunna läggas till grund för besöksförbud.

I enlighet med det anförda föreslår lagrådet att 1 och 2 §§ får följande lydelse:

”1 § Enligt denna lag får förbud meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person. Sådant förbud (besöksförbud) får meddelas, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Vid bedömningen av om sådan risk föreligger skall

särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid.

Kan syftet med ett besöksförbud tillgodoses genom någon mindre ingripande åtgärd, får förbud inte meddelas.

Ett besöksförbud omfattar inte kontakter som med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogade.

2 § Om det kan antas att ett besöksförbud enligt 1 § inte är tillräckligt, får förbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad eller arbetsplats eller annat ställe där den personen brukar vistas."

Lagrådet föreslår vidare att 1-6 § får den gemensamma rubriken "Förut-sättningar för besöksförbud m.m."

5 §

Paragrafen innehåller en bestämmelse om delgivning av beslut om besöksförbud. Enligt vad som sägs i remissprotokollet bör härvid 12 och 15 §§ delgivningslagen inte tillämpas. Denna tanke bör enligt lagrådets uppfattning komma till uttryck i lagtexten. Paragrafen bör således kompletteras med en mening där det sägs att de angivna bestämmelserna i delgivningslagen inte gäller.

8 §

I paragrafens första stycke finns bestämmelser om vilken åklagare som är behörig att ta upp frågor om besöksförbud. Huvudregeln är att en sådan fråga tas upp av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses gälla. Dessutom skall enligt den föreslagna lagtexten gälla vad som följer av reglerna i 19 kap. rättegångsbalken i fråga om åklagares behörighet.

Innebörden av den sistnämnda bestämmelsen är inte helt klar. Enligt remissprotokollet är syftet med bestämmelsen för det första att möjliggöra för en åklagare att gemensamt handlägga och bedöma både en förundersökning och åtalsfråga och en fråga om besöksförbud. Avsikten är vidare att en fristående fråga om besöksförbud skall kunna hanteras av åklagaren i den ort där den mot vilken förbudet avses gälla har sitt hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig.

Vad som sålunda har anförts i motiven bör enligt lagrådets mening komma till uttryck i lagtexten. Lagrådet föreslår att 8 § första stycket får följande lydelse:

"Frågor om besöksförbud prövas av åklagaren i den ort där förbudet helt eller huvudsakligen avses bli tillämpat eller där den mot vilken förbudet avses gälla har sitt hemvist eller mera varaktigt uppehåller sig. Är den sistnämnde misstänkt för brott som har betydelse för frågan om besöksförbud, får frågan prövas även av åklagare som är behörig att väcka åtal för brottet."

Paragrafen, som innehåller vissa bestämmelser om kommunikation, motsvarar 17 § första stycket förvaltningslagen. Även 17 § andra och tredje styckena förvaltningslagen görs emellertid tillämpliga genom hänvisningen i 13 § i den nu föreslagna lagen. Enligt lagrådets mening är det en bättre ordning att uttömmande behandla frågor om kommunikation i förevarande paragraf. Härvid bör spörsmålet om i vilka fall kommunikation kan underlätas regleras mera utförligt än som har skett i remissförslaget.

Lagrådet föreslår att 11 § ges följande lydelse:

”Innan frågan om besöksförbud prövas, skall den mot vilken förbudet avses gälla samt den som förbudet avses skydda underrättas om uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och beredas tillfälle att yttra sig över dem. Frågan får dock avgöras utan att så har skett, om åtgärderna är uppenbart obehövliga, om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet eller om avgörandet inte kan uppskjutas.

Åklagaren bestämmer hur underrättelse enligt första stycket skall ske. Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100)”.

Om lagrådets förslag beträffande 11 § genomförs, krävs en följdändring i 13 §.

14 §

I paragrafen sägs att frågor om förlängning av besöksförbud handläggs enligt 7–13 §§. Att så skall vara fallet torde emellertid, till följd av paragrafernas utformning, vara klart utan att det behöver sägas uttryckligen. Lagrådet föreslår därför att bestämmelsen i 14 § utgår.

17 §

I det remitterade förslaget har i denna paragraf tagits upp bestämmelser om partsställningen vid rättens prövning av frågor om besöksförbud. När prövningen begärs av den som förbudet avser att skydda, skall enligt förslaget denne vara part och den mot vilken förbudet avses gälla vara motpart. Begärs däremot rättens prövning av den sistnämnde, skall hans motpart vara åklagaren och alltså inte den som förbudet avser att skydda.

Den föreslagna ordningen kan i vissa fall få mindre tillfredsställande konsekvenser för den som förbudet avser att skydda, nämligen i den situationen att åklagaren har meddelat besöksförbud och detta upphävs eller inskränks av rätten. Av förslaget följer att den som förbudet avser att skydda normalt inte intar partsställning vid rätten i ett sådant fall. Den personen kan då inte själv överklaga beslutet. Att möjligheterna att få frågan om besöksförbud prövad av högre rätt på det sättet blir beroende av om åklagaren vill föra den vidare stämmer mindre väl överens med grunderna för förslaget.

Problemet kan lösas genom att man låter den som förbudet avses skydda

vara motpart även i de fall där rättens prövning begärs av den som har ålagts besöksförbud. Några särskilda regler om partställningen vid rättens prövning behövs då inte. Den tänkta ordningen kan nämligen anses följa redan av regleringen i 15 § i förslaget. Av skäl som redovisas i remissen är det däremot rimligt att åklagaren i många fall får ta på sig uppgiften att vid rättens prövning utföra talan åt den som förbudet avser att skydda. En regel om detta kan lämpligen föras in i stället för vad som i remissen föreslås i 17 §.

Åklagarens skyldighet bör i första hand avse den situationen att han själv utfärdat besöksförbud och rättens prövning begärts av den mot vilken förbudet gäller. Om däremot prövningen av åklagarens beslut – oavsett om besöksförbud utfärdats eller ej – begärs av den som förbudet avses skydda, är det knappast lämpligt att åklagaren får en skyldighet att föra dennes talan. Åklagaren skulle ju i den situationen tvingas argumentera mot sitt eget beslut. Om rätten ändrar åklagarens beslut till nackdel för den som förbudet avser att skydda och frågan förs upp till högre rätt, kan det däremot vara befogat att åklagarens skyldighet att föra talan omfattar även förfarandet där. Det torde emellertid finnas situationer där åklagaren bör ha rätt att avstå från att föra talan, t.ex. om han anser det uppenbart att ett överklagande inte kommer att leda till någon ändring av beslutet.

Mot denna bakgrund bör åklagarens skyldighet att föra talan för den som förbudet avser att skydda omfatta endast de situationer där åklagaren själv har beslutat om besöksförbud. Vidare bör det finnas en möjlighet för åklagaren att avstå från att föra talan, om det finns särskilda skäl.

I enlighet med vad som anförs i remissen bör rätten vara skyldig att inhämta yttrande från åklagaren, om det inte är obehövligt.

Lagrådet föreslår att den nu behandlande paragrafen får följande lydelse:

”Har åklagaren beslutat om besöksförbud, är han skyldig att på begäran av den som förbudet avses skydda föra dennes talan vid rätten, om inte särskilda skäl talar mot det.

Rätten skall begära yttrande av åklagaren, om det inte är obehövligt”.

19 §

Enligt förslaget skall vid rättens handläggning av ärenden om besöksförbud tillämpas lagen om handläggning av domstolsärenden, i den mån inte annat föreskrivs i den föreslagna lagen.

Denna teknik, som inte använts i fråga om förfarandet hos åklagaren, lämnar åt läsaren att vid jämförelse mellan de båda lagarna själv klara ut vad som gäller. Enligt lagrådets mening blir det lättare att tillämpa lagtexten om man i likhet med vad som i 13 § föreslagits i fråga om förfarandet hos åklagaren uttryckligen anger de paragrafer i ärendelagen som skall tillämpas vid rättens handläggning av ärenden om besöksförbud. En paragraf med detta innehåll har sin naturliga plats efter 20–22 §§ i förslaget (19–21 §§ om lagrådets förslag under 14 § följs), vilka bl.a. innehåller förtydliganden och undantag i förhållande till ärendelagen. I enlighet härmed föreslås att sistnämnda paragrafer betecknas 18–20 §§ och att 21 § får följande lydelse: ”Vid rättens handläggning av ärenden om besöksförbud gäller i övrigt 2 § andra – femte styckena, 3 §, 4 § första och andra styckena, 5 § samt 9 – 12 §§

lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden. Därvid gäller i fråga om begäran om prövning vad som sägs i den lagen om ansökan”.

Prop. 1987/88:137
Bilaga 4

23 §

Enligt det remitterade förslaget är det inte möjligt för en domstol att ta upp en fråga om besöksförbud i andra fall än då frågan först har prövats av åklagare och det har begärts domstolsprövning av åklagarens beslut. Det kan emellertid ifrågasättas om inte frågor om besöksförbud bör kunna tas upp i samband med handläggning av ett brottmål, även om det inte föreligger ett tidigare åklagarbeslut, förutsatt att målet gäller brott av en typ som kan ha betydelse för frågan om besöksförbud. Beslut om besöksförbud skulle alltså kunna tas in i en brottmålsdom även i andra fall än som följer av den föreslagna 23 §.

En ordning av det nu antydda slaget föreslogs i den promemoria som ligger till grund för lagrådsremissen. Promemoriaförslaget innebär att, om någon döms för brott som riktat sig mot annans hälsa, frihet eller frid, rätten i domen skulle kunna meddela föreskrifter om besöksförbud.

I och för sig har förutsättningarna för promemorians förslag rubbats genom det remitterade förslaget, som innebär avvikelser från promemorian på åtskilliga punkter. Mot en möjlighet för domstolarna att utan föregående åklagarprövning ta upp en fråga om besöksförbud talar också att en sådan möjlighet sannolikt inte skulle få så stor betydelse i praktiken. Är situationen sådan att den som är misstänkt eller åtalad för brott bör åläggas besöksförbud, är det angeläget att frågan handläggs skyndsamt. Det remitterade förslaget innebär också att åklagaren skall fatta sitt beslut i besöksförbudsfrågan så snart som möjligt, utan hänsyn till rättens handläggning av brottmålet (jfr 6 § i den föreslagna lagen). Enligt remissförslaget föreligger det inte något hinder mot att åklagaren prövar frågan om besöksförbud samtidigt som brottmålet handläggs.

Fall kan emellertid förekomma då tanken på ett besöksförbud inte väcks förrän i samband med rättens handläggning av brottmålet. Den som väcker frågan skall då av rätten hänvisas till att begära åklagarens prövning, även om utredningen i brottmålet är fullt tillräcklig för att rätten själv skall kunna ta ställning. En sådan ordning förefaller onödigt omständlig. Det kan i det sammanhanget erinras om att flera av de remissinstanser som yttrade sig över promemoriaförslaget ansåg att saken ibland kunde vara så brådskande att domstolen borde kunna meddela ett interimistiskt besöksförbud.

Remissmaterialet ger inte underlag för en definitiv ståndpunkt i den nu diskuterade frågan. I vilket fall som helst behöver åtskilliga detaljfrågor utredas ytterligare. Enligt lagrådets mening förtjänar det emellertid att övervägas om inte det föreslagna systemet med prövning hos åklagare av frågor om besöksförbud bör kompletteras med en möjlighet för domstol att ta upp sådana frågor i samband med handläggningen av brottmål, oavsett om det redan föreligger ett åklagarbeslut eller ej.

24 §

I tredje stycket i den föreslagna 24 § sägs att frågor om att häva eller ändra beslut om besöksförbud handläggs enligt 7–23 §§. Även utan en sådan regel får det emellertid anses klart att de allmänna bestämmelserna om förfarandet hos åklagaren och om rättens prövning (7–13 §§ resp. 14–22 §§, enligt lagrådets förslag) skall tillämpas även när det är fråga om att häva eller ändra ett beslut om besöksförbud. Lagrådet föreslår därför att tredje stycket utgår.

25 §

I paragrafen sägs att om den som har meddelats besöksförbud åläggs ett nytt förbud rörande samma person medan det gamla ännu gäller, det tidigare förbudet skall hävas, om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Bestämmelsen torde bl. a. åsyfta fall då ett beslut om besöksförbud utvidgas enligt 1 § andra stycket i remissförslaget (2 § i lagrådets förslag). Såväl i detta fall som i andra situationer när ett beslut om besöksförbud ändras är det emellertid naturligt att se saken så, att det nya beslutet helt och hållet träder i det gamlas ställe. En bestämmelse om att det gamla beslutet skall hävas är alltså enligt lagrådets mening onödig.

På grund av det sagda föreslår lagrådet att bestämmelsen i den föreslagna 25 § utgår.

Övriga lagförslag

Lagrrådet lämnar förslagen utan erinran.

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringsammansammanträde den 25 februari 1988..	7
1 Inledning	7
2 Gällande ordning m. m.	8
3 Allmän motivering	11
3.1 En lag om besöksförbud införs	11
3.2 Förbudets innebörd m. m.	14
3.3 Förutsättningar för förbud	17
3.4 Förbudstidens längd	21
3.5 Förfarandet	23
3.5.1 Beslutande myndighet m. m.	23
3.5.2 Förfarandet hos åklagaren	25
3.5.3 Domstolsprövning av beslut om besöksförbud ...	29
3.5.4 Hävande eller ändring av besöksförbud	33
3.5.5 Övriga frågor	34
3.6 Påföljd vid överträdelse m. m.	34
3.7 Registrering av förbud	36
3.8 Sekretessfrågor	36
3.9 Kostnader för reformen	38
4 Ikraftträdandet	39
5 Upprättade lagförslag	39
6 Specialmotivering	40
6.1 Förslaget till lag om besöksförbud	40
6.2 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) ..	53
6.3 Förslaget till lag om ändring i äktenskapsbalken	53
7 Hemställan	53
8 Beslut	53
 <i>Bilagor</i>	
Bilaga 1 Departementpromemorian (Ds Ju 1987:13) Besöksförbud .	54
Bilaga 2 Remissinstanser	78
Bilaga 3 Lagrådsremissens lagförslag	79
Bilaga 4 Lagrådets yttrande	84